

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ:
SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Raşit YAYLA**

**Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ersin KAVİ

AĞUSTOS 2018

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ:
SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Raşit YAYLA (107205017)

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Bu tez 28.08.2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Ersin KAVİ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Elif Yüksel OKTAY	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yusuf GENÇ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 141 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 04/07/2018 tarihinde aşağıda ismi yazılı öğretim üyesi tarafından şahsıma iletilen iThenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %21’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Raşit YAYLA
Öğrenci Numarası : 107205017
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Sosyal Politika
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan
Prof. Dr. Ersin KAVİ

Danışman
Prof. Dr. Ersin KAVİ

ÖNSÖZ

“Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği” adlı bu çalışma, insanlığın var oluşundan itibaren toplumların en önemli sorunlarından biri olan yoksulluk olgusunu irdeleyen, bunu yaparken de ilgili literatürden faydalanan ve bu anlamda toplumsal görünümünden kesitler sunarak, yoksulluğu yoksulların dili ile anlamaya çalışan bir araştırma olmuştur.

Sakarya ili sınırlarında yaşayan yoksul kesimlere gerekli olan desteği vermek ve bu kesimlerin refah seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla taşıyan bu tezde, bir yandan bireylerin yaşayış tarzları, maddi durumları, dünyaya bakış açıları ile dışlanma boyutları tespit edilirken, diğer yandan da bu durumun ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörlere ve buna karşılık belirlenen çözüm yollarına değinilmiştir. Dolayısıyla bu sorunun çözümü için etkili olan politikaların belirlenmesi ve bunları uygulamak adına alınan sorumlulukların yerine getirilmesi, bu anlamda yol gösterici olacağı için amacımızın saptanmasında da oldukça önemlidir.

Bu çalışmayı hazırlarken tez çalışması süresince, yardımlarını, değerli görüş ve fikirlerini benden esirgemeyen ve bana her zaman yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Ersin KAVİ'ye şükran borçluyum. Bu serüvende her zaman bilgi ve tecrübeleri ile beni yönlendiren Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TAYLAN'a, teze dair analizlerde yardımlarını benden esirgemeyen Doç. Dr. Bayram TOPAL'a, anket verilerinin değerlendirilmesinden tezin hazırlık aşamasına kadar çalışmanın her anında deneyimlerini benimle içtenlikle paylaşan Arş. Gör. Umut SOLMAZ'a, saha çalışması esnasında gerekli bilgilere ulaşmamı sağlayan Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile etkin sivil toplum kuruluşları (SAKVA / Sakarya Kültür ve Sosyal Yardım Vakfı, YÖÇEYDER / Yetim ve Öksüz Çocuklar Eğitim, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı) çalışanlarına, anketi uyguladığım tüm hane bireyelerine ve fedakârlıklarını asla unutmayacağım sevgili eşim Arş. Gör. Rumeysa IŞIK YAYLA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Raşit YAYLA

02/07/2018

İÇİNDEKİLER

BEYAN	İ
ÖNSÖZ	İİ
İÇİNDEKİLER.....	İİİ
TABLolar.....	V
ŞEKİLLER.....	İX
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1: GENEL OLARAK YOKSULLUK VE YOKSULLUK TÜRLERİ

1.1. Yoksulluk Kavramı	3
1.2. Yoksulluk Türleri	6
1.2.1. Mutlak Yoksulluk – Görelî Yoksulluk.....	6
1.2.2. Objektif Yoksulluk – Sübjektif Yoksulluk	7
1.2.3. Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk	8
1.2.4. Geçici Yoksulluk – Kronik Yoksulluk.....	9
1.2.5. Kırsal Yoksulluk – Kentsel Yoksulluk.....	10
1.2.6. Kadın Yoksulluğu – Çocuk Yoksulluğu	11
1.2.7. Nöbetleşe Yoksulluk	13
1.2.8. Çalışan Yoksulluk	13
1.2.9. Yapabilirlikten Yoksunluk	15
1.3. Yoksulluğa Neden Olan Faktörler	15
1.3.1. Küreselleşme	16
1.3.2. Büyüme ve Gelir Dağılımı	16
1.3.3. İşgücü Piyasası ve İşsizlik.....	17
1.3.4. Enflasyon ve Ekonomik Krizler	18
1.3.5. Sosyal ve Demografik Nedenler	19
1.3.5.1. Hızlı Nüfus Artışı	19
1.3.5.2. Hane Halkı Yapısı	20
1.3.5.3. Eğitim Durumu.....	21
1.3.5.4. Ayrımcılık	21
1.3.5.5. Yerleşim Yeri	22
1.3.5.6. Göç	23
1.3.6. Sosyal Dışlanma.....	23
1.3.7. Diğer Nedenler	25

BÖLÜM 2: YOKSULLUK VE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ

2.1. Dünyada Yoksulluk.....	27
2.2. Türkiye’de Yoksulluk	34
2.3. Türkiye’de Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Sosyal Yardım Politikaları	42
2.4. Yoksulluk Kültürü.....	46
2.4.1. Yoksulluk Kültürüne Etki Eden Faktörler	47

2.4.2. Yoksulluk Kültürünün Ülkemizdeki Yansımaları.....	48
--	----

BÖLÜM 3: YOKSULLUK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA SAKARYA İLİ

3.1. Sakarya İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	50
3.2. Araştırmanın Konusu	52
3.3. Amaç	52
3.4. Hipotezler.....	52
3.5. Önem.....	53
3.6. Evren ve Örneklem	53
3.7. Sınırlılıklar	54
3.8. Veri Toplama ve Ölçme	54
3.9. Araştırma Sonuçlarından Elde Edilen Veriler ve Bu Verilerin Değerlendirilmesi	54
3.9.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	55
3.9.2. Sosyo-Ekonomik Durumları	57
3.9.3. Sosyal Yardım Alma Durumları	68
3.9.4. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk Durumları.....	73
3.10. Araştırma Sonuçlarının Çapraz Tablo Yöntemiyle Değerlendirilmesi	80
3.11. Araştırma Sonuçlarının T Testi ve Anova Testi Yöntemiyle Değerlendirilmesi..	90
3.12. Araştırma Sonuçlarının Faktör Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA.....	108
EKLER	120
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLolar

Tablo 1. Günde 1,9 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı	29
Tablo 2. Kişi Başına Düşen Milli Gelir Düzeyleri Bakımından Dünyanın En Yoksul ve En Zengin 10 Ülkesi (Kişi Başına Düşen GSMH (\$), 2016 Satın Alma Gücü Paritesi)	29
Tablo 3. Milenyum Amaç ve Hedefleri	30
Tablo 4. Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi	31
Tablo 5. Seçilmiş Avrupa Birliği Ülkelerinde 2016 Yoksulluk Oranları	33
Tablo 6. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2007-2015)	36
Tablo 7. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Geliri ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul Sayıları ile Yoksulluk Oranı (2011-2015).....	37
Tablo 8. Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları.....	38
Tablo 9. Hane Halkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2009)	38
Tablo 10. Hane Halkı Fertlerinin Sektördeki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2009).....	39
Tablo 11. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre 2015 Yılı Bölgesel Yoksul Sayıları ve Yoksul Oranları	40
Tablo 12. Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Yıllık Hane Halkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (2010-2015)	41
Tablo 13. Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Gini Katsayısı ve P80/P20 Oranı (2010-2015)	41
Tablo 14. Sakarya İlinin 2010-2017 Yılları Arasındaki Nüfus Bilgileri	51
Tablo 15. Katılımcıların Cinsiyet Bilgileri	55
Tablo 16. Katılımcıların Yaş Grupları	55
Tablo 17. Katılımcıların Medeni Durumu	55
Tablo 18. Katılımcıların Eğitim Durumu.....	56
Tablo 19. Katılımcıların Sahip Oldukları Meslek Dağılımı.....	56
Tablo 20. Katılımcıların Sosyal Güvence Dağılımı	56
Tablo 21. Katılımcıların Hanesinde Yaşayan Kişi Sayısı	57
Tablo 22. Hane Reisinin Kadın Olması Durumunda Eşine Dair Bilgiler	57
Tablo 23. Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı	58
Tablo 24. Katılımcıların Yaşamlarını Sürdürdükleri Konut Tipi.....	58
Tablo 25. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Mülkiyet Durumu.....	59
Tablo 26. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı	59
Tablo 27. Yaşanılan Konutun Alan Dağılımı	59
Tablo 28. Katılımcıların Yaşadıkları Konutu Isıtma Durumu	60
Tablo 29. Katılımcıların Yaşadıkları Konuta Dair Problemlerin Dağılımı.....	60
Tablo 30. Katılımcıların Yaşadıkları Konuttaki Eşyaların Dağılımı	61
Tablo 31. Katılımcıların Sahip Oldukları Motorlu Taşıt Durumu	62
Tablo 32. Katılımcıların Sahip Oldukları Motorlu Taşıtın Türü.....	62
Tablo 33. Katılımcıların Bir İşte Çalışıp Çalışmadığını Gösteren Dağılım	62
Tablo 34. Katılımcıların Ne Zamandan Beri Çalışmadıklarını Gösteren Dağılım	63

Tablo 35. Katılımcıların Çalışmama Nedenini Gösteren Dağılım	63
Tablo 36. Katılımcıların Ailesindeki Bireylerin Engellilik Durumu	64
Tablo 37. Katılımcıların Ailesindeki Bireylerin Engelin Niteliği	64
Tablo 38. Katılımcıların Sakarya’da Yaşama Sürelerini Gösteren Dağılım	64
Tablo 39. Katılımcıların Daha Önce İkamet Ettikleri Yerleşim Biriminin Dağılımı.....	65
Tablo 40. Katılımcıların Sakarya’ya Taşınma Sebeplerini Gösteren Bilgilerin Dağılımı	65
Tablo 41. Katılımcıların Yaşadıkları Yerleşim Biriminin Dağılımı	66
Tablo 42. Katılımcıların Yaşadıkları Yerleşim Birimlerinin Uygunluğu	66
Tablo 43. Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerle İlgili Problemlerin Dağılımı	66
Tablo 44. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntı Yaşadıklarında Başvurdukları Yerler.....	67
Tablo 45. Katılımcıların Borçluluk Durumlarını Gösteren Dağılım.....	68
Tablo 46. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntı Yaşadıklarında Feragat Ettikleri Durumların Dağılımı	68
Tablo 47. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım İhtiyacı Dağılımı	69
Tablo 48. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım Aldığı Kurumlar	69
Tablo 49. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım Alma Sürelerini Gösteren Dağılım	70
Tablo 50. Katılımcıların Yararlandıkları Yardım Türlerinin Dağılımı	70
Tablo 51. Katılımcıların Sosyal Yardım Alabilecekleri Kurumlarla İlgili Bilgilerin Kaynağının Dağılımı.....	71
Tablo 52. Katılımcıların Yardım Alma Sıklığını Belirten Dağılım	71
Tablo 53. Katılımcıların Sosyal Yardım Alma Nedenini Gösteren Dağılım	71
Tablo 54. Katılımcıların Ne Zamana Kadar Sosyal Yardım Alacaklarını Gösteren Dağılım	72
Tablo 55. Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Durumu	72
Tablo 56. Katılımcıların Sosyal Yardıma Muhtaçlık Sebebinin Dağılımı.....	73
Tablo 57. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının Dağılımı	74
Tablo 58. Katılımcıların Sinema ve Tiyatroya Gitme Dağılımı.....	74
Tablo 59. Katılımcıların Ruhsal Durumlarını Yansıtan Bilgilerin Dağılımı	74
Tablo 60. Katılımcıların Geçmiş 5 Yıldaki Yaşam Şartları	75
Tablo 61. Katılımcıların Sosyal Dışlanma Durumu.....	75
Tablo 62. Katılımcıların Kimler Tarafından Dışlandıklarını Gösteren Bilgilerin Dağılımı	76
Tablo 63. Katılımcıların Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü ile İlgili Genel Yargıları.....	76
Tablo 64. Katılımcıların Evlerindeki Eşyaların Durumunu Gösteren Dağılım	80
Tablo 65. Katılımcıların Toplam Geliri ile Öğrenim Durumunun Çapraz Tablosu.....	80
Tablo 66. Katılımcıların Gelir Durumu ile Meslek Durumunun Çapraz Tablosu	81
Tablo 67. Katılımcıların Gelir Durumu ile Sosyal Güvenceleri Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 68. Katılımcıların Toplam Geliri ile Aktif Çalışmaları Arasındaki İlişki.....	82
Tablo 69. Katılımcıların Gelir Durumu ile Ekonomik-Sosyal Yardım Alma Durumları Arasındaki Çapraz Tablo	82
Tablo 70. Katılımcıların Gelir Durumu ile Ailenin Borçluluk Durumu Arasındaki Çapraz Tablo	83

Tablo 71. Katılımcıların Sosyal Yardım Alma Nedeni ile Bireyin Aktif Bir İşte Çalışmama Nedeni Arasındaki İlişki.....	84
Tablo 72. Katılımcıların Çalışmama Süresi ile Hangi Nedenle Çalışmadıkları Arasındaki İlişki.....	84
Tablo 73. Ekonomik Sıkıntı Yaşandığında Alınan Destek ile Yardım Alınan Kurum Arasındaki İlişki.....	85
Tablo 74. Sosyal Yardım Alma Nedeni ile Sosyal Yardım Alma Süresine Yönelik Düşüncenin İlişkisi.....	86
Tablo 75. İnsanların Yardıma Muhtaç Olmasının Sebebine İlişkin Düşünce ile “Devlet Yoksullara Herkesten Önce Yardım Etmelidir” Yargısının Kıyaslanması.....	86
Tablo 76. İnsanların Yardıma Muhtaç Olmasının Sebebine İlişkin Düşünce ile “Yoksulluğun Nedeni Kişinin Tembel Olmasıdır” Yargısının Kıyaslanması	87
Tablo 77. Sosyal Yardım Almayı Düşünme Zamanı ile Alınan Yardımdan Memnuniyet Durumu Arasındaki İlişki	87
Tablo 78. Maddi Durumdan Dolayı Dışlanma ile “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısı Arasındaki İlişki.....	88
Tablo 79. Mahallenin Yaşamaya Uygunluğu ile “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısının İlişkisi	89
Tablo 80. Bireyleri Dışlayan Diğer Bireylerle “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısı Arasındaki İlişki	89
Tablo 81. Ailenin Toplam Geliri ile Ruhsal Durum Arasındaki İlişki.....	90
Tablo 82. Sosyo-Ekonomik Durum ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu.....	90
Tablo 83. Maddi Durumdan Dolayı Dışlanma ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu.....	91
Tablo 84. Herhangi Bir İşte Çalışmayla Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu.....	91
Tablo 85. Engelli Bireyin Bulunması ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu.....	92
Tablo 86. Geçim Sıkıntısı Durumu ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu.....	92
Tablo 87. Demografik Değişkenler ile Geçim Sıkıntısı Arasındaki Tukey Testi Tablosu	92
Tablo 88. Sosyal Yardım Alma ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu.....	93
Tablo 89. Demografik Değişkenler ile Sosyal Yardım Alma Arasındaki Tukey Testi Tablosu.....	93
Tablo 90. Alınan Yardımın Kurumu ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu	94
Tablo 91. Cinsiyet, Sosyal Güvence ve Ailenin Toplam Geliri ve Yardım Kurumları Arasındaki Tukey Testi Tablosu	94
Tablo 92. Çalışmama Nedeni ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu	96

Tablo 93. Demografik Değişkenler ve Çalışmama Nedeni Arasındaki Tukey Testi Tablosu	96
Tablo 94. Demografik Değişkenlerle Yoksulluk Kültürü Puanları Arasındaki Anova Testi Tablosu	98
Tablo 95. Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Yardıma İhtiyaç Olma Durumları ile Yoksulluk Kültürü Ölçeği Arasındaki Tukey Testi Tablosu ..	99
Tablo 96. KMO ve Bartlett Testi	100
Tablo 97. Faktörlerin Varyans Açıklama Yüzdeleri	101
Tablo 98. Faktörlerin Varyans Açıklama Yüzdeleri	102

ŞEKİLLER

Şekil 1. Sakarya İdari Haritası.....	50
--------------------------------------	----

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BLS	: Çalışma İstatistikleri Bürosu
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖBA	: Önemli Bileşenler Analizi
SAKVA	: Sakarya Kültür ve Sosyal Yardım Vakfı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SOYBİS	: Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
SRAP	: Sosyal Riski Azaltma Projesi
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYGM	: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi
ŞSY	: Şartlı Sağlık Yardımı
TCEE	: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
TKİ	: Türkiye Kömür İşletmeleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜVASAŞ	: Türkiye Vagon Sanayi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
WB	: Dünya Bankası
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YÖÇEYDER	: Yetim ve Öksüz Çocuklar Eğitim, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği

Tezin Yazarı: Raşit YAYLA

Danışman: Prof. Dr. Ersin KAVİ

Kabul Tarihi: 28.08.2018

Sayfa Sayısı: xii (ön kısım) + 119 (tez) + 7 (ekler)

Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Bilim Dalı: Sosyal Politika

Yoksulluk, ekonomik ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan araçlara ulaşamama ya da o araçlardan mahrum olma şeklinde tanımlanmışsa da, istihdam, sosyal yaşam, toplumsal dışlanma gibi farklı değişkenleri göz önünde bulunduran çok yönlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla toplumsal yapının etkisi ile birer yaşam tarzına haline dönüşen bu olgu, hem toplumsal, hem de kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken ve yoksulluk kültürü adı verilen çok yönlü bir sorunu ortaya çıkarmıştır.

Bu bağlamda yapmış olduğumuz “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği” adlı bu tez ile yoksulluk kültürü üzerinden Sakarya ilinde yaşayan yoksulların genel durumu belirlenmiş, bu kavram alan araştırmasıyla şekillendirilerek bireylerin yoksulluğu birer yaşam tarzı haline dönüştürüp dönüştürmedikleri konusunda saptamalarda bulunulmuştur. Öncelikle insanlığın var oluşundan bu yana toplumların en önemli sorunlarından biri olan yoksulluk olgusu üzerinde durulmuş, bunu yaparken de ilgili literatürden faydalanılarak, bu anlamda toplumsal görünümünden kesitler sunulmuş ve yoksulluk, yoksulların dili ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Sakarya ili sınırları içerisinde yaşayan yoksul bireylerin genel durumunu, alan araştırması ve gözlem tekniğiyle şekillendiren bu tezde, devlet ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alan hanelerin yoksulluk durumları irdelenmiştir. Böylece ailelerin yaşayış tarzları, maddi durumları, dünyaya bakış açıları ile dışlanma boyutları tespit edilerek, bu durumun ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörler belirlenmiş, bireylerin yoksulluğu birer kültür haline dönüştürüp dönüştürmediklerine dair saptamalarda bulunulmuştur.

Böylece yoksul kesimlerin refah seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara katkıda bulunulmuş, yoksulluğun gerçek bir olgu mu yoksa birer kültür haline mi dönüştüğü, yardım alanlar üzerinden ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Yoksulluk Kültürü, Sosyal Yardım, Sosyal Dışlanma, Sakarya.

Yalova University, Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of Thesis: Poverty and Culture of Poverty in Turkey: Example of Sakarya Province	
Author of the Thesis: Raşit YAYLA	Adviser: Prof. Dr. Ersin KAVİ
Date of Acceptance: 28.08.2018	The Number of Pages: xii (front page) + 119 (thesis) + 7 (additionally)
Major Field of Study: Labor Economics and Industrial Relations Field: Social Policy	
<p>Although defined as the inability to have the necessary tools for meeting the economic needs and being deprived of these tools, poverty is actually a multidimensional concept covering different factors such as employment, social life, social exclusion. This phenomenon, which has gradually become a lifestyle with the influence of social structure, has created a multidimensional problem called poverty culture which should be addressed both in terms of social and cultural dimensions.</p> <p>This study, entitled “Poverty and Culture of Poverty in Turkey: A Case Study in Sakarya Province”, determines the general condition of poor people living in Sakarya Province, in terms of poverty culture, and determines, via a case study, whether the individuals have turned poverty into a lifestyle. First of all, poverty, which is one of the most important problems of the societies since the existence of mankind, has been elaborated. In this respect, by using the related literature, sections from social aspects has been presented and poverty has been tried to be explained with the language of the poor.</p> <p>This thesis focuses on the general condition on the poor people living in Sakarya Province by applying case study and observation methods, and investigates the status of poverty on the households receiving aid from state and non-governmental organizations. Thus the lifestyle, economic status, view of world, and the dimensions of exclusion of the families are determined; the factors laying behind this situation are identified, and question of whether these individuals have turned poverty into a lifestyle has been investigated.</p> <p>This study intends to contribute to the research for improving the welfare of the poor, and elucidates the question of whether the poverty is an actual phenomenon or turned into a culture, based on the findings of case study on the households receiving aid.</p>	
Keywords: Poverty, Culture of Poverty, Social Assistance, Social Exclusion, Sakarya.	

GİRİŞ

Günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olan yoksulluk, genel tanımıyla kişinin hayatını idame ettirebilmesi için gerekli asgari hayat düzeyini sürdürecektir gelire sahip olamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Önceleri daha çok ekonomik nedenlere bağlanan bu kavram, günümüzde ise insani bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani gelir açısından bakıldığında tek başına yeterli olmayan yoksulluk, çok boyutlu bir kavram olarak sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda sosyal, siyasal ve kültürel boyutlarıyla da ön plandadır. Ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerine, gelir dağılımı eşitsizliğinin boyutlarına, işgücü piyasalarına, aile yapılarına, eğitim düzeylerine kadar pek çok etkene dayanan yoksulluk kavramı, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede de önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu durum ise zamanla toplumsal yapının etkisi ile birer yaşam tarzına dönüşen, hem toplumsal, hem de kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken ve yoksulluk kültürü adı verilen çok yönlü bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü yoksulluk kültürü, kronik yoksulluk gibi yoksulluk içinde yaşayan insanların hayatlarında oldukça derin izler bırakan bir olgudur. Bu nedenle bir toplumda, yoksulluğu yenmek daha kolay olduğu hâlde, yoksulluk kültürünü ortadan kaldırmak son derece güçtür.

Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmada, yoksulluk kültürü üzerinden Sakarya ilinde yaşayan yoksulların genel durumu belirlenmiş, bu kavram alan araştırmasıyla şekillendirilerek bireylerin yoksulluğu birer yaşam tarzı haline dönüştürüp dönüştürmedikleri konusunda saptamalarda bulunulmuştur.

Genel olarak üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde, yoksulluk kavramı açıklanarak, çeşitli yoksulluk tanımlarına, yoksulluk türlerine, yoksulluğa neden olan faktörlere ve sosyal dışlanma olgusuna değinilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye ve dünyadaki yoksulluk boyutları ele alınmış, aynı zamanda yoksulluk kültürü ile bu olguya etki eden faktörler ve ülkemizdeki yansımaları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, öncelikle Sakarya ilinin genel özelliklerinden bahsedilmiş ve ili tanıtan genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde gerek adresleri tespit edilen yoksul hanelerde yaşayan kişiler, gerekse yardım kuruluşlarından yardım alan toplam 230 kişi üzerinde yapılmış olan anket çalışmasının sonuçları, SPSS programı yardımıyla analiz edilerek yorumlanmış, anket uygulaması neticesinde tüm sorular için elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Bunun dışında frekans analizi, çapraz tablo ve faktör analizi yöntemleriyle ortaya çıkarılan veriler de yansıtılmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise, araştırma bulguları ışığında genel bir değerlendirilme yapılarak birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Konu

“Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği” adlı bu tez çalışması, insanlığın var olduğundan itibaren toplumların en önemli sorunlarından biri olan yoksulluk olgusunu irdeleyen, bunu yaparken de ilgili literatürden faydalanan ve bu anlamda toplumsal görünümünden kesitler sunarak, yoksulluğu yoksulların dili ile anlamaya çalışan bir araştırma olmuştur. Sakarya ilinde yaşayan yoksulların genel durumunu betimlemeyi konu edinen ve alan araştırmasıyla şekillenen çalışmamızda; özellikle yardıma muhtaç durumda olan kişilerin yoksulluk hakkındaki görüşlerini incelemek, yaşamış oldukları sorunları tespit etmek, bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek ve aynı zamanda

bireylerin yoksulluğu yaşamlarının birer parçası haline getirerek bunu bir alt kültür haline dönüştürüp dönüştürmediklerine dair saptamalarda bulunmak, çalışmamızın ana fikrini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; Sakarya ili sınırlarında yaşayan yoksul kesimlere gerekli olan desteği vererek yoksulluk kültüründen kopmalarını sağlamak ve bu kesimlerin refah seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara katkıda bulunmaktır. Ayrıca bu çalışma vasıtasıyla yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahip olan kamu kurumlarına ve sivil toplum kuruluşlarına düşen görev, yadsınamayacak kadar mühimdir ve bunlar arasında yapılacak olan işbirliği de aynı şekilde etkili sonuçlar ortaya koyacaktır. Çünkü bu kurum ve kuruluşlardan yardım alan kişilerin gerek yoksulluk, gerekse de sosyal yardımlar hakkındaki görüşleri, aslında ülkemizde yoksulluk kültürünün oluşumunda mevcut durumu saptayan temel bir ilke niteliğine dönüşmektedir. Dolayısıyla kişilerin yoksulluk kültürü içinde bulunmasını etkileyen etmenlerin irdelenmesi, bu sorunun çözümü için etkili politikaların belirlenmesi, bunları uygulamak adına alınan sorumluluklar, bu anlamda yol gösterici olacağı için amacımızın saptanmasında da oldukça önemlidir.

Önem

Sakarya ilinde devlet ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alan hanelerin yoksulluk durumlarının incelendiği bu çalışma, yoksulluk ve yoksulluğun işaret ettiği yaşam tarzının tespitine ve betimlenmesine yönelik olması bakımından önemlidir. Yapılan alan araştırmasıyla, yoksulların yaşayış tarzları, maddi durumları, manevi hissiyatları ile dünyaya bakış açıları tespit edilirken, bu durumun ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörler ve buna karşılık belirlenen çözüm yolları çalışmanın önemini bir kez daha vurgulayacaktır.

Yöntem

Çalışma, bilimsel araştırma yöntemlerinden nicel ve nitel özellikler taşıyan verilerden oluşmaktadır. Nicel yöntemlerden anket, mülakat ve gözlem teknikleri kullanılarak analizler yapılmıştır. Ayrıca literatür taraması yapılarak konu ile ilgili bilimsel araştırmalar, makaleler, istatistiksel verilere ulaşılmış, yapılan değerlendirmelerle araştırmanın uygulama bölümünün alt yapısı oluşturulmuştur. Saha araştırması kapsamında Sakarya ilinin 4 merkez ilçesinde (Adapazarı, Serdivan, Erenler, Arifiye) görüşülen 230 kişiye serbest ve seçenekli anket ile beşli likert ölçeğinden oluşan toplam 50 soru uygulanmıştır.

Anket soruları araştırmanın amacı, hipotezleri ve yoksullukla ilgili sahada yaşanan sorunlar dikkate alınarak ve bu alanda yapılan diğer araştırmalardan da yararlanılarak hazırlanmıştır. Anket uygulama esnasında öncelikle 20 kişiye uygulama yapılarak soruların geçerlilik ve işlevselliği test edilmiştir. Soruların işlevselliğinde sorunlu bulunan soruların tashih edilerek ankete son hali verilmiş ve uygulamaya geçilmiştir. Anketler yoluyla elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programından yararlanılarak istatistiksel analize tabi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

BÖLÜM 1: GENEL OLARAK YOKSULLUK VE YOKSULLUK TÜRLERİ

1.1.Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk, eski zamanlardan itibaren toplumların en önemli sorunu olmakla birlikte, üzerinde objektif görüş birliğine varılmış herhangi bir tanımı barındırmamaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2662-2663). Türk Dil Kurumunca yapılan tanımına göre yoksul kelimesi, geçinmekte çok sıkıntı çeken kimseler için kullanılırken, buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk kavramı ise sözlük anlamıyla bir ülkede insanların yoksul tanımı içerisine girmesine yol açan gelir düzeyi şeklinde ifade edilmektedir (Aktan, 2002: 1; Öztürk ve Çetin, 2009: 2662-2663). Aynı zamanda toplumda bireylerin yaşaması için gerekli olanaklardan yoksun olmak anlamı ile de bağdaşan bu terim, insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan şeyler içinde bulunulan topluma, çevreye ve koşullara bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Aktan ve Vural, 2002: 1-2).

Ancak genel bir ifade ile yoksulluk; bir halkın, bir ailenin veya bir bireyin asgari olarak yaşamını sürdürebilmesi için beslenme, giyim, barınma ve eğitim gibi maddi kaynakların yanı sıra sosyo-kültürel bazı temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekten de yoksun olmasıdır (Şenses, 2014: 62). Ayrıca yoksulluktan bahsedilince aklımıza gelen fakirlik, açlık, muhtaçlık, eğitimsizlik, umutsuzluk, gelecek kaygısı veya hayat mücadelesi gibi olgular da bir bakıma yoksulluğun çerçevesini oluşturan diğer kavramlardandır. Yapılan bu tanımlamalar, her ne kadar toplumların yaşayış şekline, kültürel özelliklerine, değerlerine vb. unsurlara göre farklılık gösterse de, yoksulluğun toplumsal bir olgu olduğu kanısı çağlar boyunca değişmemiş, hatta yapılan araştırmalar sonucunda bu durumu destekleyen çok sayıda veri ile karşılaşılmıştır.

Bu konuya yönelik yapılan ilk çalışmalar ana hatlarıyla birlikte incelendiğinde, 18. yüzyılın ortalarından itibaren kitlesel yoksulluğun ortaya çıkmaya başlamasından çok daha öncelerine, yani 17. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 62; Şenses, 2014: 32). Başta John Locke olmak üzere bu yüzyılın düşünürleri tarafından başlatılan mülkiyet haklarına yönelik tartışmalar, aslında yoksulluk kuramının gelişmesine yönelik önemli bir temel oluşturmuştur. 18. yüzyıla gelindiğinde, İngiltere’de sanayileşmenin etkisiyle zenginleşen kitleye karşıt ortaya çıkan ve sayıları giderek artan yoksullar kitlesinin varlığı, bunun toplumsal bir sorun olarak ele alınması gerektiğini bir kere daha göstermiştir. (Şenses, 2014: 32-34). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise bu olgunun beraberinde getirmiş olduğu yoksul yasalarına ilişkin yoğun tartışmaların başlaması, başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa ülkelerinde büyük yankılar uyandırmış, sadece siyasi anlamda değil, aynı zamanda sosyo-kültürel anlamda da ağırlıklı bir konu olarak ön planda kalmıştır (Şahin, 2010: 75).

İşte yoksulluk araştırmaları da yüzyılın sonlarına doğru bu ortamda hızlı bir şekilde artış göstermiştir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 62). Bu konuyla ilgili yapılan ilk çalışmalar İngiltere’de 1899 yılında Charles Booth adlı sosyal bir araştırmacı ve reformcu tarafından, ailelerin geçimleri üzerine gerçekleştirilen ve yoksulluğu belirlemede ölçüt olarak kullanılan gelir düzeyi ölçeği ile başlamıştır (Erdem, 2006: 325).

Booth'un bu çalışmalarının sonucu 1902 yılında diğer bir araştırmacı Seebom Rowntree tarafından yayınlanırken, yapılan bu değerlendirmede ise yoksulluk için yiyecek ve içeceklerin temini dışında giyim ve barınma gibi daha geniş ihtiyaçların da olabileceği konusuna değinilmiştir (Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011: 60).

Bunun dışında 1930'lu ve 1950'li yıllarda daha farklı boyutlarda araştırılmaya başlanan bu kavram, yapılan farklı değerlendirmelerle birlikte yönünü değiştirmiştir. Örneğin 1965 yılında Brian Abel Smith ve Peter Townsend tarafından yayınlanan ve yoksulluk üzerine yapılan bir araştırmada, bu olgunun yok edilebilecek bir problem olmadığı sonucu ortaya çıkmış, yoksullukla ilgili görüşlerde birtakım değişimler yaşanmıştır. Çünkü bu görüşler sonucunda yoksul nüfusun büyük bir oranda olduğu öne sürülmüş, bu da yoksulluğun sadece ekonomik kriterlere bağlı olduğu değil, aynı zamanda sosyal ve siyasal kriterlerin de ön planda tutulması gerektiği konusuna değinilerek yeni tanımlar getirilmiştir. (Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011: 60; Aksan, 2009: 11).

Drewnowski yoksulluğu, kişilerin ve hane halkının kendileri için uygun görecekları bir tatmini sağlamaya yetecek gelir düzeyine sahip olmamaları veya asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlarken (Aktan, 2002: 3; İncedal, 2013: 17), Lipton bu olguyu, kişi başına düşen özel tüketimin belirli bir düzeyin altında olması şeklinde açıklamaktadır (Aktan, 2002: 40-41). Maxwell ise yoksulluğu gelir ve tüketim yetersizliği, insani az gelişmişlik, toplumsal dışlanma, hastalık, yetenek eksikliği, açlık, zorlukla devam ettirilen geçim sıkıntısı şartları, gereksinimlerin eksikliği ve göreceli yoksulluk olarak çok geniş bir açıdan ele almıştır.

Günümüze geldiğimizde ise yoksulluk üzerine yapılan pek çok çalışmada gerek ulusal, gerekse de uluslararası düzeydeki kuruluşların varlıkları yadsınamayacak derecede önemlidir. Bu kuruluşlar; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Avrupa Birliği şeklinde sıralanırken, bunlardan konumuzla ilgili olarak sıkça öne çıkanlar; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Avrupa Birliği olmuştur (Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011: 61). Yoksulluk kavramı ile ilgili yapmış oldukları geniş anlamdaki tanımları ile yoksullukla mücadele konusunda önemli bir seviyeye ulaşan bu kurum ve kuruluşların öncelikli hedefleri, yoksulluğun azaltılması olmuştur. Aynı zamanda bu kuruluşlar, arka arkaya yayımladıkları yoksulluk raporları ile dünyadaki yoksulluğu azaltmanın çarelerini arama konusunda da etkin bir rol oynamışlardır.

Bu tanımlar çerçevesinde öncelikle Dünya Bankası tarafından 1990'lı yıllarda düzenlenmiş olan Kalkınma Raporunda, yoksulluk daha çok parasal gelir açısından tanımlanmıştır (Arpacioğlu ve Yıldırım, 2011: 61). Bu tanıma göre yoksulluk, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçları karşılayamama veya asgari yaşam düzeyine erişememe durumu olarak belirli bir gelir seviyesinin altında kalanlar için kullanılmıştır (Uzun, 2003: 164; Coşkun, 2005: 182; Kaya, 2012: 31). Dolayısıyla yoksulluk, bireyin geliri ve yapmış olduğu tüketim harcamalarının karşılaştırılması ile ölçülmekte, bu da bir bakıma finansal bir yön ortaya çıkarmaktadır (Şahin, 2010: 76).

Birleşmiş Milletler ise 1997 yılında yayımlamış olduğu Kalkınma Raporunda yoksulluğu, insani gelişim için sadece gelir açısından değil, aynı zamanda mahrum (hayatta kalmaktan mahrumiyet, özgürlükten mahrumiyet, kendine güvenden mahrumiyet, saygınlıktan mahrumiyet, bilgiden mahrumiyet) olma şeklinde tanımlamıştır (Uzun, 2003: 157; Gündoğan, 2008: 43). Yani Birleşmiş Milletler bu kavramın sadece finansal bir olgu olarak görülmesine karşı çıkmıştır (Kaya, 2012: 33).

Avrupa Birliği'nin Yürütme Konseyi olan Avrupa Komisyonu tarafından 2004 yılında yayımlanan Sosyal İçerme Ortak Raporunda, gelir ve kaynakları bakımından yaşadığı toplumda kabul edilebilir yaşam standartlarına mahkûm bırakılacak şekilde yetersiz olan bireyler yoksul sayılmaktadır (Bildirici, 2011: 117-118).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) tanımlamasına göre ise yoksulluk, genel bir ifadeyle insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak ifade edilmektedir. TÜİK bu tanımdan sonra aynı kavram için dar ve geniş anlamda yoksulluk olarak iki ayrı tarife gitmiştir. Yoksulluğu dar anlamda; açlıktan ölme ve barınma imkânı olmaması şeklinde, geniş anlamda ise gıda, giyim ve barınma gibi temel gereksinimlerin karşılanmamış olması veya toplumun yaşam düzeyinin gerisinde kalınması olarak tanımlamıştır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2661-2662).

Tüm bu tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda genel anlamıyla yoksulluk, ekonomik ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan araçlara ulaşamama ya da o araçlardan mahrum olma şeklinde tanımlanmış olsa da aslında; istihdam, sosyal yaşam, toplumsal dışlanma gibi farklı değişkenleri de göz önünde bulunduran çok yönlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktan, 2002: 43). Bu durum yeterli bir biçimde beslenmeyi, giyinmeyi ve barınmayı, garanti edecek bir gelire ulaşamamayı ve sağlıklı olmamayı kapsarken, aynı zamanda eğitime erişimin, politik katılımın reddedildiği durumları da içerisine dâhil etmiştir. Böylece yoksulluk kavramı, sadece ekonomik verilere göre değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel gereksinimlerin karşılanamaması durumu olarak da değerlendirilmektedir (Erdoğan, 2007: 67). Yani toplumsal yaşam içerisinde yaşam mücadelesi veren insanlar için yoksulluk, ekonomik boyutlarının yanında sosyal ve ahlaki boyutları olan bir olgudur. Bu nedenle yoksulluk tanımlamalarında kişinin kaliteli bir yaşam sürdürmesini sağlayacak olanaklara sahip olması dikkate alınmalıdır (İncedal, 2013: 18).

Yapılan bu yoksulluk açıklamaları doğrultusunda; toplumun yoksulluk düzeyinin, yoksulluk profilinin, yoksullarla ilgili zamanla değişen politikaların oluşturularak tespitlerinin süreklilik kazanılması sağlanırken, bu politikaların yoksullar üzerindeki etkileri konusunda ise sonuçların karşılaştırılarak proje ve programların amacına uygun şekilde geliştirilmesi ve yeniden değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Çünkü bu projelerin toplum tarafından kabulü yoksullukla mücadele politikalarının başarısını oldukça etkilemekte, aynı zamanda halkın ekonomik durumu ile ilgili bilgi vereceğinden siyasi otorite ve hükümetin yoksulluk politikaları uygulamasına yardımcı olabilmektedir.

1.2.Yoksulluk Türleri

1.2.1. Mutlak Yoksulluk – Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk kavramı, hane halkı ya da bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları yiyecek, giyecek, barınak ve sağlık hizmetleri gibi temel gereksinimleri karşılamak amacıyla gerekli olan asgari gelir ve harcama düzeyleri şeklinde ifade edilmektedir (Kuyurtar, 2003: 111-112). Bu yaklaşım, genellikle kendi içinde pek çok sorun içermekle birlikte; daha çok açlık durumunu barındıran yetersiz beslenme koşullarıyla karşı karşıya kalan toplumların yoksulluk şeklini tanımlamak için kullanılmaktadır. (Şenses, 2014: 63).

Bu yaklaşımda yoksulluk çizgisi, iki farklı yöntemle hesaplanmaktadır (Kaya, 2012: 53). İlk yöntemde daha çok minimum gıda harcamaları üzerinde durulurken, ikincisinde ise bu harcamaların yanı sıra giyim, eğitim, ısınma, barınma gibi diğer temel ihtiyaçları söz konusudur (Kabaş, 2014: 20). Sadece gıda harcamalarını esas alan mutlak yoksulluk sınırının hesaplanması; minimum temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyetiyle meydana gelirken, bu yöntemde toplam nüfus için önerilen kişi başına günlük alınması gereken kalori miktarı ön planda tutulur ve bu miktarın altında kalan fertler yoksulluk sınırı çizgisini oluşturur (Kaya, 2012: 53-54). Bu miktar, kişinin yaşına cinsiyetine ve yaptığı işin yanı sıra, ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına ve coğrafi koşullarına göre de değişiklik göstermektedir (Dansuk, 1997: 36). Dünya Bankası'nın 1990 yılındaki yapmış olduğu çalışmaya göre bireyin hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 kalorilik gıda sepetinin fiyatı, mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlenirken, TÜİK'in 2008 yoksulluk çalışmasında FAO ve DSÖ tarafından belirlenen yetişkin bir kişinin minimum harcaması gereken günlük kalori değeri ise 2100 olarak belirlenmiştir (Yıldız ve Alaeddinoğlu, 2009: 207; www.tuik.gov.tr). Birçok ülkede hala uygulanan bu yaklaşım, en temel yoksulluk kıstası olarak önemini korumaktadır (Şenses, 2014: 63).

Günümüzde uluslararası karşılaştırmalarda ülkeler arası fiyat farklılıklarından dolayı genel ihtiyaçların karşılanması yerine, ortalama bir hesaplama yöntemi ile kişi başına günlük tüketim değeri dolar cinsinden belirlenerek mutlak yoksulluk sınırı belirlenmiştir (Kaya, 2012: 55). Dünya Bankası tarafından yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 \$ kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu miktar 2 \$, Türkiye'nin de dâhil olduğu Doğu Avrupa ülkeleri için 4 \$, gelişmiş sanayi ülkeleri için ise 14.40 \$ olarak belirlenmiştir (DPT, 2001: 104).

Mutlak yoksulluk üzerine yapılan eleştirilerden yola çıkılarak görelî yoksulluk tanımı geliştirilmiştir. Bu yoksulluk türü, toplumun genel hayat standartlarına ve sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Dumanlı, 1996: 6-8). Buna göre açlık sınırının üzerinde, ancak ortalama hayat standardının altında yaşayan insanlar, yoksul sayılmaktadır (Aksan, 2009: 36). Görelî yoksullar, gelirden tamamen mahrum olmaktan çok, geliri az olan dar gelirli insanlardır. Sürekli bir gelire sahip olan kişiler, asgari hayat standartlarını yakalamış olsalar bile gelir düzeyleri ortalama refah seviyesinin altında kalmaktadır (Genç ve Adıgüzel, 2011: 2). Bu çeşitlemeye giren bireyler, eğitim, sağlık, alt yapı, sosyo-kültürel katılım ve mesken kalitesi bakımından da yeterli bir durumda olmayan

ve toplumsal yaşamda bazı araçlardan yoksun olan gruplar olarak da ifade edilmektedir (Okurkan Bursal, 2010: 7).

Mutlak yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde referans noktası olarak hane halkı veya bireyin asgari refah düzeyi kabul edilirken, görelî yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde ise, ortalama refah düzeyi temel alınmıştır (Gül ve Ergun 2003: 393). Ancak gelişmiş ülkelerde yoksullukla ilgili çoğu araştırmada, yoksulluğun belirlenmesinde tüketim yerine toplam gelir esas alınırken, eğer bu gelir belli bir miktarın (yoksulluk çizgisi) altındaysa hane halkı veya birey, yoksul olarak tanımlanmaktadır. Görelî yoksulluk kavramında ise yoksulluk çizgisini belirleme aşamasında yapılan ortalama gelir düzeyinin belli bir yüzdesi göz önünde tutulmaktadır.

Sonuç itibariyle her iki yoksulluk türü arasındaki en temel fark, mutlak yoksulluğun sınırının sabit olmasıdır. Görelî yoksulluk sınırları ise o ülke içindeki ortalama gelir veya harcama seviyelerine göre değişmektedir (Rao, 2009: 62-63). Ortalama harcama seviyesi ne kadar yüksek olursa, görelî yoksulluk oranı da o denli yüksek olacaktır (Dansuk, 1997: 36; Coşkun ve Tireli, 2008: 25). Aynı zamanda görelî yoksulluk yaklaşımı, toplumdaki gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçme bakımından mutlak yoksulluk yaklaşımına göre daha çok tercih edilmektedir (Onat, 2003: 10).

1.2.2. Objektif Yoksulluk – Sübjektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiği konusunda normatif değerlendirmeleri, yani gelir ve tüketim harcamaları ile alınması gereken günlük kalori miktarı gibi ölçütleri içermektedir (Aktan ve Vural, 2002: 43; Erol, 2006: 11). Bu tip ölçütler, bireyleri yoksulluktan kurtarma yöntemlerinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Okumuş, 2010: 74). Bu tür yoksullukta varsayılan ihtiyaçların, uzmanlar tarafından belirlenen mal ve hizmetlerin satın alınabilmesi için gerekli en düşük maliyeti yansıtan asgari ihtiyaç düzeyi olarak da belirlenmektedir (Kaya, 2012: 34).

Yoksullukla ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan bir diğer yaklaşım türü ise Sübjektif yoksulluktur (Dağdemir, 1999: 25). Objektif yoksulluğun tam tersine bu yaklaşımda kişilerin değerlendirmelerine önem verilmekte, özellikle de bireylerin tercihleri ön planda tutulmaktadır. Ancak bu değerlendirmeyi yapan kişiler, kendileri için neyin daha iyi olduğunu belirleme yeteneğine sahip olamayabilme ihtimali göz önünde bulundurularak hanehalklarına bir anket çalışması uygulanmaktadır (Beken, 2006, s. 13). Yapılan anket çalışmalarında verilen cevaplar doğrultusunda kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla gerekli olan asgari gelir düzeyleri belirlenmektedir. Bu sonuçlara göre benzer refah seviyesine sahip olan hanehalklarından bazıları, kendilerini yoksul olarak tanımlamakta, bazıları ise kendilerini yoksulluk sınırının üzerinde görmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 6; Şenses, 2014: 93). Bu tanıma göre meydana getirilen müdahale programları, bireylerin yoksulluk düzeyine göre şekillense bile, önemli kavramsal ve ölçümsel bir takım sorunlarla da sıkça karşılaşmıştır (Şenses, 2014: 94).

Objektif ve sübjektif yoksulluk arasında özellikle de birtakım sosyal verilerin ortaya konulması konusunda eskiden beri devam eden bir tartışma söz konusu olmuştur. Ancak

objektif yaklaşımın temelleri 19. yüzyıldaki sosyal istatistik geleneğe dayanırken, subjektif yaklaşımınkiler ise henüz 1960 yılında hanehalkları üzerinde yapılan anket çalışmalarına dayanmaktadır (Kaya, 2012: 67). Ayrıca objektif yoksulluk yaklaşımında belirli bir zamanda, gelir, tüketim harcamaları ve kalori miktarı gibi somut kıstaslar üzerinde yoğunlaşılırken; subjektif yaklaşımda ise asgari temel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığı konusunda yoksulların kendi algılaması ön plana çıkmaktadır (Şenses, 2014: 93).

1.2.3. Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk

Günümüzün en önemli problemlerinden biri olan yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği, son dönemlerde yapılan çalışmalar sonucunda sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda politik ve sosyal içerikli bir sorun olarak da ele alınmaya başlamıştır (Baş, 2009: 50). Özellikle toplumdaki bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerin karşılanabilmesinde yeterli miktardaki gelirin elde edilememesi şeklinde tanımlanan bu yoksulluk türü, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılan bir çalışmada, satın alma gücünden yoksun olma şeklinde açıklanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 6). Burada belirtilmiş olan yeterli miktardaki gelir olgusu, yoksulluk sınırını saptamak için kullanılırken, bu sınırın altındaki gelir veya tüketim seviyesine sahip olan kişi veya hane halkı da yoksul olarak adlandırılmaktadır (Şahin, 2012: 9). Ancak söz konusu olan yoksulluğun analizi için ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar da önem taşımaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 44). Bunun dışında ülkedeki hızlı nüfus artışı, iklim ve doğa koşulları, çalışma ahlakının kurumsallaşmaması, işsizlik ile ekonomideki büyüme ve kalkınma oranının düşük olması gibi durumlar da gelir yoksulluğunun nedenleri arasında gösterilmektedir (Kaya, 2012: 68).

Gelir yoksulluğu, insani yoksulluk kavramının ön plana çıkmasında etkin bir rol oynamaktadır (Kaya, 2012: 67-68). 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre insani yoksulluk kavramı, mutlak ve görel yoksulluk tanımlarını içermekle birlikte, bundan daha geniş bir anlamda insani gelişme ve insani bir yaşam için gerekli parasal olanakların yanında, temel gereksinimlerin de karşılanabilmesi bakımından iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanaklara sahip olma gerekliliğine dayanmaktadır (Topgül, 2013: 281). Bu bağlamda insani yoksulluk; eğitim imkânlarından yoksunluk, yetersiz beslenme, yaşam süresinin kısalığı, iş olanaklarından yoksunluk, anne ve çocuk sağlığının yetersizliği, gelecekte korkma, önlenebilir hastalıklara yakalanma, özgürlüğün yetersizliği, güçsüzlük gibi temel insani yeteneklerden yoksun olma gibi durumları kapsamaktadır (Kaya, 2011: 37-38).

İnsani yoksulluğu ölçmede kullanılan İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index), yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim, kamu ve özel kaynaklara erişim eksikliği gibi üç temel yoksulluk göstergesini kullanırken, ülkeler bu endekse göre değerlendirilerek, yoksullukla mücadele stratejileri hazırlanmaktadır (Aksan, 2009: 31-32; İncedal, 2013: 23).

İnsani Gelişme Endeksi'nin tamamlayıcısı olarak iki endeks daha bulunmaktadır. Bunlar; Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi ile Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksidir. İnsani Gelişme Endeksinde 2011 yılı ile birlikte rekor sayıda 187 ülkenin verileri yansıtılmıştır. 2011 yılı İnsani Gelişme Endeksi'nde Norveç, Avustralya ve Hollanda başı çekerken

Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Nijer ve Burundi son sırada yer almıştır. Türkiye ise 187 ülke içerisinde 92. sırada yer almaktadır (Topgöl, 2013: 281).

Sonuç olarak, gelir yoksulluğunda yoksulluk sınırı olarak asgari gelir ve tüketim düzeyi söz konusu iken, insani yoksullukta ise yaşam süresinin kısalığı, iş olanaklarından, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksunluk gibi faktörler ön planda tutulmaktadır (Okumuş, 2010: 75-76).

1.2.4. Geçici Yoksulluk – Kronik Yoksulluk

Geçici yoksulluk, insanların yaşam standartlarında veya gelir düzeylerinde meydana gelen dönemsel dalgalanmalar sonucunda ortaya çıkan bir olgudur (Kaya, 2012: 74). Genellikle kriz dönemlerinde görülen geçici yoksulluk, daha çok gelir seviyesinin ortalama geçim düzeyinin üzerinde olan insanları etkilemektedir (Beken, 2006: 16). Bu duruma; ekonomik ve finansal krizler, doğal afetler, yüksek enflasyon, mevsimlik ve geçici işsizlik, bölgesel çatışmalar ile terör gibi dönemsel faktörler neden olmaktadır. (Kaya, 2012: 74).

Kronik yoksulluk ise geçici yoksulluktan farklı olarak, birçok etmeden oluştuğu gibi, büyük ölçüde maddesel yoksulluk, yeteneklerdeki aşırı yoksunluk ve kırılabilirlik arasındaki karşılıklı etkileşim ve bunların birleşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Temiz, 2008: 63). Hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik, sosyal, siyasal ve çevresel faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan bu yoksulluk türü, toplumun hemen her kesiminde etkisini göstermektedir (Kabaş, 2014: 6). Örneğin gelişmekte olan ülkelerde bu durumdan en fazla etkilenen kesimler; göçmenler, topraksız köylüler, tarım sektöründe yevmiyeli çalışanlar, eşinden ayrılmış kadınlar, yaşlılar ve özürllüleri olurken, çalışan yoksullar, çocuk yoksullar, işsizler ve ayrımcılığa uğrayan yoksullar da kronik yoksullar arasında görülmektedir (Temiz, 2008: 93). Böylece kronik yoksulluk olgusu, bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünü etkisi altına alırken, onları hem ekonomik, hem de sosyal haklardan yoksun bırakmakta ve nesilden nesile aktararak devam etmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2669).

Bireyin veya hane halkının kronik yoksul olarak nitelendirilebilmesi için, geçmesi gereken süre ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bu süreklilik, genel olarak bireyin beş yıl ya da daha uzun süre yoksul olmasıyla biçimlenirken, ABD’de bu süre 4 yıldır (Arpacıoğlu, 2012: 6). Fakat yoksul kalınan süre ne kadar uzarsa, yoksulluğun şiddeti ve etkisi de o kadar artar.

Bu bağlamda, kronik yoksulluğu önlemeye yönelik stratejileri; hem ekonomik, hem de sosyal boyutlarda değerlendirmek gerekmektedir (Kabaş, 2014: 4). Örneğin ekonomik büyüme yoksulluğu azaltmada oldukça etkili bir unsur olurken, bu duruma sosyal alandaki gelişmeler de eşlik etmektedir (Temiz, 2008: 95-96). Ayrıca gelir güvencesini içine alan sosyal koruma uygulamaları da yoksulluğun önlenmesinde hayati bir önem taşımaktadır.

Dolayısıyla kronik yoksullar için yoksulluk, sadece düşük gelire sahip olmak değil, aynı zamanda açlık, kötü beslenme düzeyi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimden yoksun olma, ayrımcılık ve istismar gibi durumları da ortaya çıkarmaktadır. Bu yoksulluk türüne dâhil olan bireyler yoksul olarak doğup yoksul olarak ölmekte ve hatta yoksulluklarını çocuklarına da aktarmaktadırlar (Zülfikar, 2010: 8).

1.2.5. Kırsal Yoksulluk – Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk, boyutları ve yoksulların temel nitelikleri açısından yaşanan yerlere göre, kırsal ve kentsel yoksulluk olmak üzere iki türe ayrılmaktadır.

Kırsal yoksulluk, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki tarım sektörünün çözülmesi sonucunda gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi hali olarak tanımlanmaktadır (Şinasi, 2008: 608). Özellikle kırsal alanda yaşayan topraksız veya küçük toprak sahibi köylüler ile tarım işçileri arasında sıkça rastlanılan bu yoksulluk türü, günümüzde kırsal kesimde yaşayıp, tarım ve hayvancılık dışında balıkçılık ve ormancılıkla geçinen veya küçük ölçekli sanayi kesimlerinde çalışan kişiler arasında oldukça yaygın bir hale dönüşmüştür (Şinasi, 2008: 613, 615). Bunun haricinde küreselleşme ve sanayileşme ile beraber kırsal bölgelerde geçimlerini sağlayamayan küçük aile işletmeleri ve büyük aile tarımcılığı yapan insanların kırsal kesimden şehirlere göç etmesi sonucunda, kırsal ve kentsel alandaki demografik denge giderek bozulmuş, bu da toplumdaki topraksız olan ve vasıfsız çalışan insanların yoksullaşmasına sebep olmuştur. Nüfus arttıkça ve şehirleşme süreci hızlandıkça da bu kesimin sayısı doğru orantılı olarak hızla artmıştır (Aktan, 2002: 10).

Bu durum; eğitim, sağlık, temiz su, konut, ulaşım ve iletişim gibi hizmetlere erişim konusunda yaşanan sıkıntılar, kötü kamu yönetimi ve bürokrasinin yozlaşması sonucunda kırsal kesimdeki üreticilerin maliyetlerini arttırma eğilimleri, siyasi istikrarsızlık ve ülkelerdeki iç çatışmalar, beşeri ve fiziki altyapının ihmal edilmesine yol açan kamu politikaları gibi etkenler kırsal yoksulluğa sebep olan faktörler arasında yer almaktadır (Öztürk, 2008: 615-616; Öztornacı ve Veziroğlu, 2012: 292).

Son yıllarda kırsal kesimden gelen yoğun göç ile birlikte kentleşme oranlarındaki hızlı artış, toplumsal bir sorun olarak kentsel yoksulluk kavramını ortaya çıkarmıştır. (Üsküdar, 2008; Kaya, 2012: 79). Bu yoksulluk türü, kent alanlarında yaşayan nüfusun belli bir kesiminin asgari yaşam standartlarına ve bu standartlardaki belirli bir gelire sahip olamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu türe dâhil olan insanlar; sağlık, eğitim ve kent olanaklarından dışlanan, temel hak ve özgürlüklerden yararlanamayan, şiddete maruz kalan ve bunun gibi bazı temel hizmetleri tam olarak alamayan insanlardan oluşmaktadır (Üsküdar, 2008; Kaya, 2012: 79). Aynı zamanda ülkede yaşanan siyasi ve sosyal değişimler, ekonomik krizlerin yarattığı istihdam sorunları ve kentlere doğru yoğunlaşan göçler, kent merkezlerinin dokusunu ve yapısını bir anlamda değiştirirken, bu da yeni bir kentsel yoksulluk kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Selek Öz ve Yıldırım alp, 2009: 455).

Bu kavramı etkileyen faktörlerden bir diğeri de devletin izlediği sosyal politikadaki dönüşüme ayak uyduramamış toplum kesiminin oluşumudur (Selek Öz ve Yıldırım alp, 2009: 456). Ayrıca sanayileşme ve kentleşmeye bağlı olan göç hareketlerinin kentlerdeki nüfusu yoğunlaştırması, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarının azaltılması, işsizler, engelliler, yaşlılar, çocuklar ve kadınlar arasında ücret düzeylerinin düşmesi ve toplumsal hizmetlerin ticarileştirilmesi de bunun nedenleri arasında sayılabilir (Selek Öz ve Yıldırım alp, 2009: 456).

Yapılan araştırmalar ışığında, kentsel yoksulluğun ortadan kaldırılması için öncelikle üç temel uygulamanın hayata geçirilmesi gerekmektedir (Üsküdar, 2008). Bunlardan ilki,

liberal uygulamalardan kaynaklanan toplumsal kesimler arasında hızlıca artan eşitsizlikleri olabildiğince ortadan kaldırmak ve bunun sonucunda ülke kaynaklarının topluma adil bir şekilde paylaşılmasını sağlamak, ikincisi yoksullara yapılan yardımların nesnel ölçütlere göre dağıtılmasını etkinleştirmek, üçüncüsü ise ülkemizdeki kırsal kesimden kentlere olan göçün nedenlerini ortadan kaldıracak uzun vadeli ekonomik ve siyasi projeleri hayata geçirmektir (Üsküdar, 2008).

Dolayısıyla kırsal yoksulluk ile kentsel yoksulluk arasındaki en önemli fark; kırsal yoksulluk kapsamında bağımsızlık, güvenlik, öz saygı, kimlik, sosyal ilişkilerdeki yakınlık, karar alma özgürlüğü gibi yoksulluğun daha çok niteliksel boyutuna önem verilirken, kentsel yoksulluk için daha çok yetersiz gelir, yetersiz tüketim düzeyi gibi niceliksel boyut ön planda tutulmuştur (Uçar, 2011: 12). Ayrıca kentte yaşayan bireylerin tüketim eğilimleri kırdaki yaşayan bireylerin tüketim eğilimlerinden farklıdır. Bu yüzden de kentsel bölgede yaşayan bireylerin kalori ihtiyacı aynı olsa dahi tüketim kalıpları mal ve hizmet fiyatları, ulaşım maliyetleri, mesken türleri ile sunulan kamu hizmetlerinin düzeyi vb. olgular kırsal bölgede yaşayan bireylerden farklılık arz etmektedir.

1.2.6. Kadın Yoksulluğu – Çocuk Yoksulluğu

Günümüzde yoksulluk ve yoksullukla mücadele konusunda yapılan çalışmalara rağmen özellikle kadın yoksulluğu üzerinde yoğunlaşan araştırmalar daha çok son dönemlerde artış göstermektedir (Açıkgöz, 2010: 45; Topgül, 2013: 289).

Özellikle yoksulluğun yoğun bir şekilde yaşandığı gecekondu vb. alanlarda sıkça karşımıza çıkan kadın yoksulluğu, çeşitli mahrumiyetler sonucunda farklı bir gelişme göstermiş, bu da kadınlar açısından hem sosyal, hem de ekonomik anlamda dezavantajlı durumlar doğurmuştur (Fidan, 2009: 387; Açıkgöz, 2010: 45; Gerşil, 2015: 162).

Yoksul durumda olan kimi kadınlar; bazen hane içinde şiddete ve cinsiyet ayrımcılığına maruz kalırlarken, bazen de toplumsal alanlarda eğitimsizlik ve beceri yokluğu gibi durumlar karşısında birtakım sıkıntılar yaşamış, çalışma hayatında ise çeşitli olumsuzluklarla karşılaşmışlardır (Fidan, 2009: 385, Öztürk ve Çetin, 2009:2670-2671). Bunlar arasında özellikle aile içi şiddetli geçimsizlik, boşanma, aile parçalanmaları ve erkek işsizliği gibi olgular, kadın yoksulluğunu daha fazla tetiklemiş, böylece kadının hem hane içindeki yerini, hem de toplumsal hayattaki ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir (Ersoy ve Şengül, 2002: 65; Açıkgöz, 2010: 55).

Toplumsal cinsiyet temelli, yani kadın-erkek eşitsizliğine dayanan ayrımcılık üzerine yapılan çalışmalarda, bu eşitsizliğin gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere tüm dünyada hala devam ettiği belirtilmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2672; Açıkgöz, 2010: 45; Şenses, 2014: 174). Bu araştırmalarda özellikle yönetici konumunda bulunan kadınların oranının çok düşük olduğu ve kadınların da erkeklere oranla daha az ücret aldıkları, daha az kariyer şansına sahip oldukları ifade edilmiştir (Açıkgöz, 2010: 53; Topgül, 2013: 291).

Kadınların yoksulluğa daha fazla maruz kalması, sayısal anlamda kadın yoksulluğunun giderek artmakta olduğunu da göstermiş, bunun sonucunda yoksulluğun kadınlaşması kavramı ortaya çıkmıştır (Fidan, 2009: 386, Yusufoglu, 2010: 19). İlk olarak 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılan bu kavram, söz konusu yıllarda ABD’de yoksulların

2/3'nün kadınlardan oluşması ve özellikle de 1950-1970 yılları arasında, kadınların ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek üzere kullanılmıştır (Açıkgöz, 2010: 48; Yusufoglu, 2010: 18). Günümüzde ise sefalet haline dönüşen ve kadınların ekonomik bir değer olarak görüldüğünü ifade eden bu kavram, kadınları hem kronik yoksulluğa hem de kişisel, sosyal ve ekonomik krizlerden doğan geçici veya süreli yoksulluğa karşı korumasız bırakmaktadır (Kabakçı ve Günsoy, 2012: 4).

Bu noktadan yola çıktığımızda kadın ve erkeğin birlikte yaşadığı hanede kadınlar yoksulluğu; eğitim, sağlık, meslek edinme ve kararlara katılma noktasında daha derinden yaşamaktadırlar (Öztürk ve Çetin, 2009: 2670). Eğitim olanaklarından yoksun, mesleği olmayan, kayıtdışı sektörde çalışan, sosyal güvence kapsamı dışına itilen, korumasız hem kadın, hem de çoğu kez bir eş ve anne olmanın getirdiği yükün altında yaşamını sürdürmek zorunda kalan kadın için yoksulluk, kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Çamur Duyan, 2010: 20).

Kadın yoksulluğu beraberinde çocuk yoksulluğunu da ortaya çıkarmaktadır (Gerşil, 2015: 165). Çocuk yoksulluğu ile ilgili UNICEF'in Dünya Çocuklarının Durumu Hakkındaki 2005 Yılı Raporu'nda açık bir şekilde dile getirilmiştir. Bu Rapora göre çocuk yoksulluğu, bir çocuğun yaşama, büyüme ve gelişmesi açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun olması, kendi haklarından yararlanamaması, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirememesi ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılamamasıdır (Kahraman ve Sallan Gül, 2015: 343). Çocuklar, yoksulluğu kendi zihinsel, fiziksel, duygusal ve ruhsal gelişimlerine zarar veren koşullar olarak yaşadıkları için, bu tanımı düşük hane halkı geliri ya da düşük tüketim düzeyi gibi geleneksel kavramsallaştırmaların ötesinde genişletmek önemlidir (Metin, 2015: 168).

Çocuk yoksulluğunun nedenleri, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerine, gelir dağılımı eşitsizliğinin boyutlarına, işgücü piyasalarının yapısına, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sosyo-kültürel yaklaşımlara, aile yapılarına, ebeveynlerin özellikle de annelerin eğitim düzeylerine kadar pek çok etkene bağlı olarak şekillenmektedir (Öztürk, 2008: 69). Ancak bu alanla ilgili yapılan çalışmalar, çocuk yoksulluğunun hane ve yetişkin birey yoksulluğundan daha yüksek düzeylerde olduğunu göstermektedir (Dayıoğlu, 2007: 83).

Son zamanlarda dünyanın gelişmiş ülkelerinin birçoğunda, çocuk yoksulluğu ile ilgili oranların yükselmesinin temel nedenleri konusunda birtakım araştırmalarda bulunulmuş, yapılan çalışmalarda, daha çok aile ve demografik yapıdaki değişimler ile işgücü koşulları ve kamusal politikalar üzerinde durulmuştur (Metin, 2015: 167). Düşük gelirli ülkelere bakıldığında ise bu durum, daha farklı bir görünüm sergilemektedir. Örneğin hem gelir olanaklarının, hem de eğitim, sağlık, barınma vb. olanakların yeterli olmaması, çocuk yoksulluğu açısından önemli risk faktörleri arasında yer almış, bu durum evde çocuklara gösterilen yetersiz ilginin hane içi ilişkiyi olumsuz etkilemesi de bu faktörlerin manevi boyutunu meydana getirmiştir (Metin, 2015: 186).

Bir bakıma aileden miras olarak çocuklara da geçen ve çocuğun yoksulluk içerisinde büyümesine sebep olan bu risk, bir çocuğun eğitim durumunu, psikolojik ve sağlık sorunlarını, küçük yaşta evlilik ve hamilelik gibi etkenleri, madde bağımlılığı ve suç işleme olgusu gibi pek çok olumsuzlukları ortaya çıkarmaktadır (Durgun, 2011: 145). Bu şekilde

büyüyen çocuklar; yaşama, sağlık, beslenme, eğitim gibi hakların yanı sıra, sömürü, şiddet ve ayrımcılıktan korunma gibi haklardan da büyük ölçüde mahrum kalmaktadırlar (Avşar-Kurnaz, 2007: 48).

1.2.7. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk, daha önceleri bir kente göç etmiş yoksul bireylerin doğru kaynakları ve kanalları kullanarak hemşericilik bağı sonucunda kente sonradan gelen yoksul bireyler üzerinden zenginleşmeleri ve refah seviyelerini artırmaları olarak tanımlanmaktadır. (İncedal, 2013: 29). Bu yaklaşıma göre kentte yaşayan yoksul bireyler, kamu arazileri üzerine yapmış oldukları konutları kente yeni göç etmiş yoksullara satarak veya kiralayarak, ekonomik bir kazanç elde etmekte ve böylece yoksulluktan kurtulmaktadırlar. Bu şekilde de yoksulluklarını yeni gelen diğer yoksul bireylere devretmektedirler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 79). Bu da toplumdaki bazı kesimlerin kendi aralarında kurdukları ve birbirleri üzerinden zenginleşebilmelerini sağlayan eşitsiz güç ilişkilerini doğurmaktadır (Aytaç, 2009: 143-145).

Genellikle kente kaçak yapılaşma türü ile birlikte eklenen kesimde daha yoğun şekilde kendini gösteren bu yoksulluk türü, kente göç dalgasına katılan grubun kendi aralarında kurdukları bir ortaklık şeklinde de nitelendirilmektedir. Çünkü her yeni göç, yeni yoksulluğu ve yeni kentsel şiddeti beraberinde getirmektedir (Yüceyılmaz ve Sipahi, 2009: 467).

Hem kültürel, hem de ekonomik temellerden beslenen bir süreci kapsamakta olan nöbetleşe yoksulluk, arsa ve konut piyasasında kurulan ilişkilere, hemşericilik esaslı bağlantılara, piyasalarda yaratılan getirilerin sistem içinde eşitsiz dağılımına, bunun temelinde yükselen politik ilişkilere dayanan bir sisteminin temel özellikleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 80). Aynı zamanda yeni kentsel yoksulluğun önemli boyutlarını oluşturan toplumsal ayrışmalar ve dışlanma olgusu, kente yeni yerleşen göçmenleri, konut, iş ve gelir bakımından yoksun bırakmakta, yoksunluğun kronikleşmesi yönünde sonuçlar doğurmaktadır.

Kentsel göçün yavaşlaması, gecekondulaşma olgusunun sona ermesi, yeni istihdam olanaklarının yaratılamaması sonucunda aile ve hemşericilik bağlarının yetersiz kalması kent yoksullarının rahat elde edilecek arsa kalmaması sürecin sonunu getirmiştir. Kendi kazananı ve kaybedeni yaratan nöbetleşe yoksulluk olgusu yeni döngüler oluşturamaması nedeni ile beraber gelişmekte olan ülkelerde kendisini yeni yoksulluk olarak tanıtmaya başlamıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 83-84).

1.2.8. Çalışan Yoksulluk

Genel anlamda yoksulluk tanımının dışında kalan çalışan yoksul kavramı, yoksul bir hane halkında yaşayan ve çalışma sonucunda temel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde herhangi bir gelire sahip olmayan çalışanlar için kullanılmaktadır (Çavuşoğlu, 2011: 23). Bu tanıma göre çalışan yoksullar, ilk olarak emeği ile çalışan, ikinci olarak da yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olan hane halkının üyesi şeklinde iki bağlamda incelenmektedir (Çavuşoğlu, 2011: 24). Burada önemli olan nokta, bireyin tek başına çalışmadan elde ettiği gelir göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi yerine, kişinin

yaşadığı hanenin toplam geliri ve hanede yaşayan üyelerin sayısı temel alınarak belirlenmesidir (Kapar, 2010: 54).

Çalışan yoksulluk her zaman düşük ücretli veya herhangi bir gelirle çalışmak ile aynı anlama gelmez. Örneğin aynı düzeyde ücret alan iki çalışandan birisi çalışan yoksul olarak nitelendirilirken, diğeri ise çalışan yoksul sınıflandırmasının tamamen dışında kalmaktadır. Bu durumun nedeni de çalışanların hane halkı yapılarındaki ve toplam hane gelirindeki farklılıklardır (Kapar, 2010: 54).

Çalışan yoksullar üzerine birçok kurum ve kuruluş tarafından çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekici kurumlardan biri de, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'dür. Bu Örgüte göre, yoksul bir ailede yaşayan bütün çalışanlar, çalışan yoksul olarak kabul edilmektedir (Çavuşoğlu, 2011: 24, 26; Kahraman, 2011: 136). Ayrıca Avrupa ve ABD'deki farklı kurum ve kuruluşlar da bu konu üzerinde tanımlamalarda bulunmuşlardır (Çavuşoğlu, 2011: 25). Örneğin ABD'deki Çalışma İstatistikleri Bürosu (BLS) bu kavramı daha çok, yıl içerisinde en az 27 haftasını işgücünde çalışarak veya iş arayarak geçiren, fakat geliri yoksulluk sınırı altında kalan kişiler için kullanırken, Avrupa Birliği ise yılın yarısından fazlasında istihdam edilen ve ulusal ortalama gelirin %60'ın altında harcanabilir gelire sahip olan bir hane halkında yaşayan bireyler için kullanmıştır (Çavuşoğlu, 2011: 25-26; www.ilo.org/actrav/).

TÜİK'in 2002 ile 2004 yıllarında gerçekleştirmiş olduğu yoksulluk çalışmalarında ise çalışan yoksullara ilişkin önemli veriler ortaya çıkmıştır. Bundan hareketle Naci Gündoğan tarafından 2007 yılında yapılan değerlendirmelerde çalışan yoksulluk; yevmiyeli, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçileri, yoksulluğa meyilli istihdam statülerinin yaygın olduğu tarım ve inşaat işlerinde çalışanlar, eğitim ve nitelik düzeyi düşük çalışanlar, hiçbir güvencesi bulunmayan kayıtdışı sektörde çalışanlar, küçük ölçekli işletmelerde çalışanlar ve yabancı kaçak çalışanlar arasında daha yoğun şekilde görülmüştür (Çavuşoğlu, 2011: 27; Kahraman, 2010: 167-168).

Recep Kapar 2010 yılında ülkemizdeki çalışan yoksullar üzerine yaptığı çalışmasında bu yoksulluk türünün, kırsal kesimi etkilediğini belirtmiş, bunun tarımda istihdam edilenler, ücretsiz aile çalışanları, mevsimlik işlerde ve kendi hesabına çalışanlar arasında daha yüksek olduğunu ifade etmiştir (Çavuşoğlu, 2011: 27).

Ülkemizde çalışan yoksulluğun azaltılması konusunda kamu yönetiminin ve sivil toplum kuruluşlarına pek çok görev düşmektedir. Bunlar arasında; daha fazla hane üyesinin işgücüne katılmasını ve istihdamını arttırmak için uygun iş alanlarının yaratılmasını sağlamak, aynı zamanda işgücü piyasasında önemli bir yer tutan düşük ücretli, güvencesiz, gelip geçici veya ücretsiz istihdamın azaltılması için yasal düzenlemeler uygulamak, sosyal güvenlik kesintileri gibi kamu nitelikli politikalarda çalışan yoksullar yararına bu hanelerin harcanabilir gelirlerini arttırıcı uygulamalarda bulunmak, tarımsal ve kırsal alanda artan yoksullaşmayı, ekonomik ve sosyal zayıflıkları giderecek yenilikçi politikaları tamamlamak yer almaktadır (Kapar, 2010: 59-62).

1.2.9. Yapabilirlikten Yoksunluk

Yoksulluğun bir diğer nedeni olan ve Amartya Sen tarafından ileri sürülen Yapabilirlikten yoksunluk yaklaşımı, yoksunluğu standart yoksulluk ölçütü olan gelir düzeyi yerine “kabul edilebilir bir hayat düzeyine ulaşmak için gerekli olan temel yapabilirliklerden yoksun olma” şeklinde tanımlamaktadır (Topgül, 2013: 282-283). Bir toplum içerisinde kabul edilebilir en düşük düzeyde fonksiyon gösterilmesini sağlayacak temel insani yapabilirliklerin bulunmaması şeklinde açıklanan bu kavram, insanca bir hayat yaşayabilmek için gerekli olan temel yapabilirlikten yoksun olmak demektir (Uçar, 2011: 13; Gedikoğlu, 2015: 8).

Sadece gelir düzeyinin düşük olmasıyla açıklanamayan, aynı zamanda bireyin açlık, kötü sağlık koşulları, uygun olmayan barınma şartları gibi olumsuzluklardan kaçınabilme yeteneğini de ortaya koyan bu yaklaşım, yoksulluğu çok boyutlu bir hale getirmektedir (Temiz, 2008: 76). Yani bir kişi için değerli olan tüm işlevsellikleri başarabilme, sağlıklı olma, barınma, çalışabilme, başkalarına bakabilme gibi etkinlikleri yapabilme gücünü ifade eden bu yaklaşımda yoksulluk, standart yoksulluk ölçütü olan gelir düzeyi yerine kabul edilebilir bir hayat düzeyine ulaşmak için gerekli temel yapabilirliklerden yoksun olma olarak kabul edilmektedir (Kardam ve Yüksel, 2004: 50; Uçar, 2011: 24; Yıldırım alp ve Özdemir, 2013: 56). Buna göre kişi temel yapabilirliklerden mahrum ise yoksul olarak tanımlanır ve bir kişi yeterince beslenemiyor, giyinemiyor, barınmıyor ve hastalıklardan kaçınmıyorsa, bu durumda kişi yapabilirlikten yoksun biçiminde nitelendirilmektedir (Temiz, 2008: 76).

Yine Sen’e göre yoksulluk üzerinde oldukça etkin rol oynayan faktörlerden biri olan gelir yetersizliği, yapabilirlikten yoksunluğunun başlıca sebeplerinden birini oluşturmaktadır (Topgül, 2013: 283). Bu durumda gelir ile yapabilirlik arasındaki ilişki; kişinin yaşından, toplumsal cinsiyete, toplumsal rollere, yerleşim yerlerinin özelliğine, sağlık koşullarına, kişinin denetleyemeyeceği veya kısmen denetleyebileceği unsurlara kadar etkisini hissettirmektedir (Yıldırım alp ve Özdemir, 2013: 56-57; Uçar, 2011: 14). Ancak bu faktörler, fertlerin gelir elde etme konusundaki yeteneğini azaltırken, bir yandan da elde edilen gelirin yapabilirliklere, kişisel özelliklere ve toplumsal şartlara bağlı olarak şekillenmesini sağlamaktadır (Beken, 2006: 14-15).

Dolayısıyla insan refahına çok boyutlu bir bakışı açısı getiren bu yaklaşımda, belirli bir gelire ya da mala sahip olmak ya da olmamak yerine, insani yaşam için gerekli seviyeye ulaşmak önemli bir faktördür (Topgül, 2013: 282). Bu yüzden de kişilerin gerçekleştirmek istedikleri şeyleri hayata geçirebilmeleri için, başta insani gelişmenin ve kişinin kendini gerçekleştirebileceği ortamın sağlanması gerekmektedir (Yıldırım alp ve Özdemir, 2013: 56).

1.3. Yoksulluğa Neden Olan Faktörler

Genel olarak değerlendirdiğimizde Türkiye’de yoksulluğu tetikleyen unsurların başında; Küreselleşme, Büyüme ve Gelir Dağılımı, İşgücü Piyasası ve İşsizlik, Enflasyon ve Ekonomik Krizler, Sosyal Dışlanma ile Hızlı Nüfus Artışı, Hane Halkı Yapısı, Eğitim

Durumu, Ayrımcılık, Yerleşim Yeri, Göçü içine alan Sosyal ve Demografik nedenler vb. gelmektedir.

1.3.1. Küreselleşme

Küreselleşme, günümüzde yaygın olarak kullanılan bir kavram olmasına rağmen, üzerinde ortak bir görüş birliğine varılamamış, aynı şekilde ortak bir tanımlaması da yapılamamıştır (Memiş, 2014: 145). Ancak içeriğinin sürekli ve hızlı şekilde değişmesi, sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda sosyal, siyasal, kültürel boyutlarıyla çok yönlülük göstermesi ve bunların yoksulluk üzerinde büyük bir etki yaratması gibi durumlar, küreselleşmenin tüm dünya ülkelerini etkileyen bir süreç olduğuna işaret etmektedir (Çeken vd., 2008: 81; Karakaş, 2010: 3-4; Kunduracı, 2011: 100).

Gelinen sürecin etkisiyle biçim değiştiren küreselleşme, toplumsal sınıflar üzerinde gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluk sorununun boyutlarını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda küreselleşme, bir yandan dünya piyasalarını ve çok uluslu şirketleri daha güçlü hale getirip, gelişmiş ülkeleri daha fazla kalkındırırken, diğer yandan az gelişmiş ülkeleri daha fazla yoksullaştırmıştır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 91). Bu durum hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerin gelir dağılımında önemli farklılıklar yaratmıştır. Bunun altında yatan en büyük neden ise kaynakların adil olmayan bölüşümüdür (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 78). Yani küresel sermaye en zenginleri daha zengin hale getirmekte, alt tabakada yer alan yoksul kesimleri ise daha yoksul duruma düşürmektedir. (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 78). Dolayısıyla yoksul olan kesim gelir elde etme olanaklarının yetersizliği nedeniyle artan gelirden yeterince yararlanamamakta, böylece küreselleşme hem ülke içerisinde, hem de ülkeler arası gelir dağılımında önemli derecede büyük farklılıkları ortaya çıkarmaktadır (Şahin, 2005: 124). Bu durum da işsizlik, gelir dağılımı dengesizliği, toplumsal ve mekânsal kutuplaşma, sosyal adalet düşüncesinin gerilemesi ve kamusal hizmet alanının daraltılması, dış yardımlar ve göç gibi yoksulluk olgusunu şiddetlendiren durumları ortaya çıkarmaktadır (Sipahi, 2006: 178; Yanar ve Şahbaz, 2013: 57).

Bunların yanı sıra küreselleşmenin bazı durumlarda büyük fayda sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin küreselleşme ile birlikte dünyadaki sağlık koşullarının iyileştirilmesi, iletişim ve ulaşım imkânlarının artırılması, aktif küresel sivil bir toplumun oluşturulması bu anlamda mühimdir. Bu noktada öncelikle küreselleşme sürecini yönlendirme konusunda gelişmiş ülkeler tarafından az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere dayatılan birtakım politikaların varlığı da önemlidir (Çeken vd., 2008: 93). Ayrıca küreselleşme ile mal ve hizmet akımları hızlanırken, finansal serbestleşme ve sermaye akışı da artmış, buna bağlı olarak ekonomik büyüme artış göstermiş, böylece yeni iş olanaklarının yaratılması ile birlikte yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlanmıştır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 59). Bu şekilde yoksulluk sorununun çözümü sadece ulusal anlamda değil, aynı zamanda uluslararası boyutlarda yapılacak olan çalışmalarla daha farklı bir yola ulaşacaktır.

1.3.2. Büyüme ve Gelir Dağılımı

Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk; ortalama gelir düzeyi, ekonomik büyüme ve gelir dağılımının eşitsizlik derecesiyle yakından ilişkilidir (Kabaş, 2014: 21). Mesela eşitsizliğin yüksek olduğu ve sürekli artış gösterdiği ülkelerde ekonomik büyüme, sadece yoksulluğu

azaltmada etkili olmamakta, aynı zamanda eğitim, sosyal, sağlık gibi etkenlerin de yoksulluk üzerinde önemli bir etki bıraktığı anlaşılmaktadır (Şenses, 2014: 149-151). Eşitsizliklerin piyasa ve ekonomi politikasındaki büyüme üzerindeki etkisinin artması, yoksulluk sorununun ilerlemesine neden olurken, yoksul durumdaki kişilerin, büyümenin yarattığı fırsatlardan eşit derecede veya yeterince yararlanamamaları da büyüme üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır (İncedal, 2013: 35). Büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin yanında, işgücüne katılma oranı, çalışma saatleri, ücret düzeyi, ücret dengesizliği, işsizlik gibi temel işgücü piyasası da yoksulluk ile birlikte değerlendirilmesi gereken diğer durumlardır (Pire, 2011: 19).

Ekonomik büyümenin olmaması ya da düşük oranlarda gerçekleşmesi, gerek bireylerin, gerekse de ailelerinin yaşamlarında yoksul kalma endişesini ortaya çıkarmış, bu durum aynı zamanda gelecek nesilleri de etkilemiştir (Sapançalı, 2007-2008: 11). Bu yüzden gelir dağılımı adaletsizliği, günümüzde hem ulusal, hem de küresel anlamda önemli bir sorun haline gelmiş, bu noktada ülkeler arasında gelir dağılımının adaletsizliğine, büyük krizlerin yaşanmasına yol açmıştır (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138). Ancak gelir dağılımı adaletsizliği, sadece ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda sosyal de bir sorundur. Çünkü gelir dağılımı adaletinin olmadığı yerlerde insanlar arasında güçlü sosyal bir dayanışma yoksa sosyal patlama ve bunalımların çıkması kaçınılmazdır. Bu nedenle ülkeler mevcut eşitsizlikleri önleme konusunda yeni politikalar ve projeler üreterek yoksul kişilere sağlanan periyodik yardımları, sağlık yardımlarını, engelli ihtiyaç yardımlarını, eğitim yardımlarını, aile yardımlarını ve diğer sosyal yardımları artırmak amacıyla gerekli çözümleri üretmek durumundadırlar (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138).

Gelir dağılımı ve eşitsizliklerin azalıp gerçek ücretlerin arttığı, işsizliğin azaldığı, ekonomik büyümenin gerçekleştiği toplumlarda, dolaylı olarak yoksulluk azalmakta, ekonomik büyüme ile birlikte bireylerin gelirlerindeki artış durumunda yoksulların gelirinin de artacağı sonucuna ulaşılmaktadır (Dollar ve Kraay, 2002: 209-210; Yanar ve Şahbaz, 2013: 60). Bu durum mal ve hizmet döngüsünün hızlanmasına, finansal serbestleşme ve sermaye akışında bir artış görülmesine ve dolayısıyla da ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlamaktadır (Temiz, 2008: 65; Yanar ve Şahbaz, 2013: 59).

1.3.3. İşgücü Piyasası ve İşsizlik

Gerek gelişmiş, gerekse az gelişmiş ülkelerde yoksulluk, işgücü piyasalarındaki gelişmelere göre şekillenirken, işgücü piyasasından kaynaklanan nedenler de yoksulluğun temel sebeplerini oluşturmaktadır (İncedal, 2013: 31). Bu bağlamda yoksulluğu azaltmak için artan işgücünü istihdam edecek yeterli istihdam olanakları yaratmalı ve aynı zamanda işgücü verimliliği arttırılmalıdır.

İşgücü piyasası; istihdam, işsizlik, genç işsizlik, eğitilmiş işsizlik gibi çeşitli dinamiklerin yer aldığı bir yapıyı da ifade etmektedir (Çondur ve Bölükbaş, 2014: 81). Kentsel alanda endüstri, ticaret ve hizmetler sektöründe sürekli veya geçici işlerde çalışanlar ile kamu kesiminde çalışanları da etkileyen bu durum, göç alan kentlerde sürekli bir iş bulamayıp iş güvenliği olmayan, rutin işler yapan, düşük ücretli veya geçici işçi statüsünde büyük bir kitle üzerinde de önemli ölçüde bir paya sahiptir (Erdut, 2005: 12; Şenses, 2014: 165-166)

İşgücünün hızlı bir biçimde artış göstermesi, endüstri ve hizmet sektörlerinde sınırlı istihdam olanağını açığa çıkarmış, bu durum işgücüne katılım oranını düşürdüğü gibi, farklı işgücü piyasalarının da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Son yıllarda özellikle üretimde meydana gelen yeniden yapılanma süreci, gerek gelişmiş, gerekse de az gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarını yakından etkilemiştir (Erdut, 2005: 24; Gerşil, 2015: 169). Bu durum her ne kadar dünyadaki üretim faktörlerini karlı bir yolda birleştirse de, aslında işgücü piyasalarını farklı bir yöne çekmiş, işçileri nitelik düzeyleriyle ilgili bir işbölümü yapmaya zorlamış, dünya ekonomisindeki işsizliğin artmasına, ekonominin kuralsızlaştırılmasına, üretim yapısındaki değişime neden olmuştur (Kulaksız, 2014: 92). Böylece dünya genelindeki istihdam olumsuz etkilenmiş ve işsizlik kronik bir sorun haline gelerek yoksullukla iç içe gelen bir yapıya bürünmüştür (Çondur ve Bölükbaş, 2014: 81).

İşsizlik, günümüzde hemen her toplumu etkileyen en önemli sorunlardan birisidir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 90-91). İşgücü piyasaları ile yoksulluk arasındaki ilişki, işgücüne katılmayanlar, çalıştıkları halde yoksul olanlar ve işsizler şeklinde değerlendirilmektedir (Şenses, 2014: 167). Asgari düzeyde geçimini sağlayacak bir gelire sahip olamama durumu olarak ifade edilen yoksulluk ile yakın bir ilişkiye sahip olan işsizlik, hem ekonomik, hem de sosyal birtakım sorunlara yol açmaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 90-91; İncedal, 2013: 31). Örneğin ekonomik anlamda yoksulluk, üretim-tüketim dengesinde aksaklıklar meydana getirirken, bu da yatırımların azalmasına ve sonuç olarak da işsizliğe neden olmaktadır (Yılmaz, 2006: 30-32).

İşsizliğin artması durumunda ise tüketim azalacağı için, üretim ve sanayi de buna paralel olarak düşmüş, dolayısıyla da işsizlik yoksulluğun birer sonucu olarak görülmüştür (Arpacioğlu, 2012: 34). Yoksulluk tanımı içerisine giren kitleye baktığımızda, bu kişilerin genellikle işgücü piyasasıyla düzenli bir iş ilişkisi içerisinde olmadıkları, işsiz ya da eksik istihdam gibi sorunlarla karşı karşıya buldukları da dikkat çeken bir diğer faktördür (Gündüz, 2006: 40). Bunların yanında hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçler, yetersiz gelir, bölgelerarası gelişme farklılıkları, yatırım politikalarındaki olumsuzluklar, eğitim politikasındaki sorunlar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, işgücü niteliğinin sanayinin ihtiyaçlarına cevap verememesi, hızlı teknolojik değişimler ve artan rekabet ortamında nitelikli işgücü gerekliliği gibi çok sayıdaki faktör de işsizlik sorununun daha çok artmasına neden olmaktadır (Gediz ve Yalçınkaya, 2000: 180).

İşsizlerin yaş ve eğitim durumu, işsizlik nedenleri ve işsizlik süreleri de işsizlik ile yoksulluk arasındaki temel bağlantıyı oluşturmaktadır (Şenses, 2014: 168). Dolayısıyla bu sorunun çözülmesi için kaynak tahsisi, sermaye birikimi, sanayileşme, üretimin yeniden yapılandırılması, uluslararası ekonomik ilişkiler gibi konuları birlikte değerlendirmek, çok boyutlu ekonomi modeli politikalarını oluşturmak gerekmektedir (Cennet, 2010: 12).

1.3.4. Enflasyon ve Ekonomik Krizler

Fiyatlar genel seviyesinin sürekli ve hissedilir artışı olarak tanımlanan enflasyon, gelir dağılımı ve yoksulluk açısından en çok üzerinde durulması gereken ekonomik bir değişkendir (Aras, 2012: 75; İncedal, 2013: 37). Gelir seviyesi yüksek olanlara nazaran yoksul insanlara daha çok zarar veren bu kavram, yoksulluk açısından en önemli olgulardan biri olarak özellikle sabit gelirlilerin satın alma güçlerinin azalarak refah düzeylerinin

düşmesine neden olmaktadır (Kabaş, 2009: 70-71; Sarı Gerşil ve Yeşilyurt, 2014: 4). Ekonomik ortamı ve gelecekle ilgili yatırım planlarını olumsuz yönde etkileyen, bu yüzden de ekonominin en önemli sorunlarından biri haline gelen bu durum, ileride uygulanacak ekonomik anlamdaki mücadele politikaları sayesinde yoksulluk seviyesini en aza indirgemede önemli bir faktör haline de gelecektir (Akçakaya, 2009: 24; Aras, 2012: 75).

Ekonomik kriz ise yoksulları veya yoksulluk sınırında olan kişilerin hayatlarını her anlamda etkileyen bir unsurdur (Bilge, 2009: 20). Herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya döviz piyasasındaki fiyat ve miktarlarda, kabul edilebilir bir değişme sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalar olarak da tanımlanan ekonomik krizler, ülkedeki politik istikrarsızlıkla yakından ilişkilidir (Çetinkaya, 2012: 50-51). Ülkelerin özelliklerine göre farklı biçimlerde ortaya çıkan bu olumsuz etki, üretimde hızlı daralmalara, fiyatlar seviyesinde düşüşe, iflaslara, işsizlik oranında ani artışlara, ücretlerdeki gerilemelere, finans sektöründe yaşanan çöküşe kadar hayatın her alanında kendini gösterirken, aynı zamanda insanların yaşam standartlarına ilişkin bir düşüşü de meydana getirmektedir (Yılmaz, 2006: 23).

Yaşanan ekonomik krizin ardından, eğitilmiş nüfus arasındaki işsizlik ile uzun dönemli işsizlik başta olmak üzere, işsizliğin önemli bir sorun olarak kendini gösteren bu durum, aynı zamanda aniden ve beklenmedik bir şekilde gelişen olayları ortaya çıkarmış, ciddi anlamda ülke ekonomisini sarsacak sonuçlar doğurarak yoksulluğu artırıcı bir etki yaratmıştır (Yılmaz, 2006: 124). Bu durum da eşitsizliklerin derinleşmesine, emeğin değersizleşmesine, işçi ücretlerinin azalmasına, çalışan yoksulların ortaya çıkmasına, yetersiz olan sosyal güvenlik sisteminin açıklarının büyümesine, tarım politikalarının ihmal edilmesine, kırsal nüfusun derinleşip kent nüfusunun kır nüfusunu geçmesine, kentteki formel ve enformel sektör arasındaki dengenin bozulmasına, kamu harcamalarının azalması gibi pek çok krizin de ortaya çıkmasına neden olmuştur (Şentürk, 2009: 210).

Ekonomik krizler, mevcut olduğu dönemde ve sonrasında ekonomik olduğu kadar pek çok insani ve sosyal olumsuzlukların da doğmasına neden olmuştur. Toplumun çalışan ve çalışmayan kesimini ekonomik anlamda yıpratmış gibi, kişiler üzerinde birtakım huzursuzluğun da oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yalçın, 2008: 9; Memişoğlu ve Durgun, 2011: 82-83).

Sonuç olarak; ekonomik kriz, istenmediği halde meydana gelen, sosyal ve ekonomik hayatımızı birçok anlamda olumsuz hale getiren ekonomik gelişmeler karşısında beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan ciddi bir sorun olup söz konusu krizlerin ortaya çıkışı ve sonuçları, bir ülkenin politik istikrarsızlıkla yakından ilişkili olduğunu da göstermektedir.

1.3.5. Sosyal ve Demografik Nedenler

1.3.5.1. Hızlı Nüfus Artışı

Hızlı nüfus artışı özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça önemli bir yoksulluk nedeni olarak görülmektedir (İncedal, 2013: 38-39). Yapılan bazı araştırmalara göre, yoksulluğun yoğun olduğu ülkelerde, bebek ölüm oranının çok yüksek olması doğum

oranın da yükselmesine sebep olmakta, bu da yoksulluğun nüfus artışının sonucu yerine nedeni olarak kabul edilmektedir (Şenses, 2014: 155; Türk ve Ünlü, 2016: 94).

Ülke ekonomisi için dikkate değer bir unsur olarak karşımıza çıkan ve bunun sonucu olarak refah düzeyini doğrudan etkileyen hızlı nüfus artışı, kalkınmayı yavaşlattığı gibi yoksulluğu arttırmakta ve böylece kentlerdeki birtakım olumsuz yaşam koşullarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Arpacıoğlu, 2012: 39; Şenses, 2014: 155). Örneğin nüfusta yaşanan hızlı artışlar karşısında yeterli işgücü talebi olmadığı durumda konut ihtiyacı, eğitim sorunları, gecekondulaşma, çarpık kentleşme gibi pek çok sorunları beraberinde getirmekte ve sonuç itibarıyla bu sorunlar yoksulluğun derinleşmesine sebep olmaktadır (Yalçın, 2008: 10).

Türkiye'deki nüfusun fazlalığı kişi başına düşen yıllık geliri de düşürmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin azalması, besin tüketiminde kişi başına düşen ortalama besinlerin dağılımını azaltması gibi faktörleri tetikleyerek yoksulluğa neden olmaktadır (Pire, 2011: 21; Şenses, 2014: 153-155). Dolayısıyla geri planda daha çok ekonomik anlamda yaşanan değişikliklerden kaynaklanan birtakım sorunlardan, kaynakların eşit şekilde dağıtılmamasından, kırsal ve kentsel alanlarda yaşanan olumsuz koşullardan ve bunun gibi durumlardan etkilenen hızlı nüfus artışı, böylece refah düzeyini önemli ölçüde etkilemiş yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri olmuştur (Şenses, 2014:152-157).

1.3.5.2. Hane Halkı Yapısı

Yoksulluk üzerindeki değişiklikleri belirleyen temel unsurlardan biri de zaman içerisinde aile yapılarında meydana gelen değişiklikler ile sosyo-ekonomik olguların birer yansıması olarak ortaya çıkan yeni hane halkı türleridir (Arpacıoğlu, 2012: 41). Yapılan araştırmalarda hane halkı türü, büyüklüğü ve hane halkı içindeki bireylerin yaş ve eğitim durumları, yoksulluk ile ilişkilendirilmiş ve tüm bu unsurlar ile yoksulluk arasında yakın bir bağlantı kurulmaktadır (Yılmaz, 2006: 65; Zülfiyar, 2010: 36-37; İncedal, 2013: 55). Örneğin bir haneyi meydana getiren kişilerin işgücüne katılımında ve dolayısıyla da yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde oldukça önemli bir unsur olarak göze çarpan bu faktörler, özellikle de Türkiye'deki çok çocuklu hane yapısında sosyo-ekonomik anlamda, yoksulluğun önemli bir nedeni şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Türkiye'de hane halkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk oranlarının da arttığı görülmektedir (Şenses, 2014: 157; İncedal, 2013: 51-55) Ayrıca az gelişmiş ya da gelişmekte olan diğer ülkeler için de benzer bir durumla karşılaşmakta, böylece büyük hane halklarının yoksulluğu daha fazla yaşadıkları saptanmaktadır (Ökten ve Kale, 2009: 61).

Aynı zamanda gelişmiş ülkelerde, yaşlıların ayrı bir hane halkı oluşturmaları, artan boşanmalar, çocuksuz ve tek başına yaşayan bireylerin meydana getirdiği hane halkı türündeki önemli artışlar gibi eğilimler de çocuklu eşlerden oluşan hane halkı türünün önemini giderek azalmasına neden olmaktadır (Selim, 2001: 37; Şenses, 2014: 157). Bu durum, hane halkı açısından en önemli noktalardan biri olmakla birlikte, günümüzde giderek artan tek ebeveynli hanelerin yoksulluk ile daha yakın olduklarını kanıtlamakta, bilhassa da gelişmiş ülkelerde daha sık rastlanıldığını ortaya koymaktadır (Ökten ve Kale, 2009: 61; İncedal, 2013: 39).

Dolayısıyla yoksulların yaşam koşullarını değerlendirirken hane yapısını mutlaka dikkate almak gerekmektedir. Fakat her ne kadar bu konuda çeşitli araştırmalarda bulunulmuşsa da yapılan yoksulluk araştırmalarında hane halkı büyüklüğü ile yoksulluk arasındaki ilişkinin tam olarak netleşmediği veya değişkenlik gösterdiği ortaya konulmuştur (Şenses, 2014:157; Türk ve Ünlü, 2016: 94).

1.3.5.3. Eğitim Durumu

Yoksulluğu etkileyen diğer bir faktör de toplumun eğitim durumudur. Örneğin bireyin eğitim düzeyi ne kadar yüksek ise işgücü piyasasında yer edinebilmesi kaçınılmazdır (Ökten ve Kale, 2009: 61). Ancak eğitim düzeyi düştükçe işgücü piyasasındaki yerine bağlı olarak gelir seviyesinde bir azalma meydana gelmekte ve böylece yoksulluk ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2006: 34) Bu da yoksulluğun ortadan kalkmasında ve az gelişmiş ülkelerin sürdürülebilir bir kalkınma süreci içerisine girmesinde eğitimin belirleyici bir rol oynadığını kanıtlamaktadır (Özdemir, 2008: 243).

Yoksulluk, daha çok bireyin çalışma isteğinin eksikliğinden değil, yetersiz eğitim ve istihdam olanakları ile ekonomik ve toplumsal ayrımcılıklar gibi yapısal etmenlere bağlı olarak şekillenmektedir (İbrişim, 2008: 70-71). Aynı şekilde ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile toplumdaki bireylerin genel eğitim seviyesi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin eğitim, insanların yaşam kalitesini yükselten bir etken olarak görüldüğü için eğitim düzeyi yüksek toplumlarda yaşam kalitelerinin daha iyi olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır (Özdemir, 2008: 243).

Eğitim, yoksul kişilerin gelir elde etme kabiliyetlerini ve emeğin verimliliğini doğrudan artırırken, böylece bireyin hem işsiz kalma riski azaltmakta, hem de işsizlik durumunda tekrar iş bulma süresini kısaltmaktadır (Yalçın, 2008: 16; Türk ve Ünlü, 2016: 94).

Dolayısıyla da gerek ulusal, gerekse de bölgesel açıdan toplumsal kalkınmayı gerçekleştirebilmek ve Türkiye'deki yoksulluğun etkilerini azaltmak için, eğitim sistemine gerektiğinden daha çok önem verilmelidir (İbrişim, 2008: 70-71).

1.3.5.4. Ayrımcılık

İstihdam, eğitim, kültür, barınma, kamu hizmetlerine ulaşmada pek çok alana yayılan ayrımcılık, yoksulluğu etkileyen en önemli unsurlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır (Ataöv, 1996: 1; Uyan Semerci, 2012: 190). Din, dil, ırk, milliyet ve toplumsal cinsiyet gibi nedenlerden kaynaklanan bu olgu, bazı ülkelerde ciddi boyutlara ulaşmıştır (Şenses, 2014: 173). Bu durum insanları yoksul tutacak, düşük ücretli, güvencesiz ve kötü iş koşullarında çalışmaya mecbur bırakmıştır (Temiz, 2008: 75).

Bu kavram, etnik kökenli ayrımcılık ve cinsiyete dayalı ayrımcılık olmak üzere iki türde incelenmektedir (Açıkgöz, 2010: 52). Bunlardan etnik ayrımcılığa uğrayan kişiler, zaman zaman toplumun bazı kesimleri tarafından dışlanmakta ve bu yüzden de sosyal hayatın bazı olanaklarından yararlanamamaktadırlar (Pire, 2011: 26). Günümüzde birçok ülkede yaşanan etnik kökene dayalı ayrımcılık olgusunun temelinde, sadece siyasal, toplumsal ve ekonomik etkenler değil, aynı zamanda cinsiyet, yaş ve yöre itibari ile oluşan birtakım farklılıklar yatmaktadır (Paker, 2012: 47). Tek bir ülke veya bölge ile sınırlı kalmayan etnik kökenli ayrımcılık, kendisini en çok çalışma hayatı ve iş piyasasında göstermektedir

(Lordoğlu ve Aslan, 2012: 140). Ayrıca sosyal ilişkilerde de karşılaştığımız bu ayrımcılık türü, özellikle kimlik duygusuna yönelik sosyal sınıflandırmayı ortaya çıkarırken, en çok cinsiyet, etnik özellikler ve yaş temeline bağlı bir değerlendirmede kendini göstermektedir (Demirtaş Madran, 2012: 79).

Toplum içerisinde farklı Şekillerde ortaya çıkan toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ise sadece bir alanda değil, birçok alana yayılmıştır (Pire, 2011: 26). UNDP'ye göre toplumsal cinsiyet temelli eşişsizlikler, dünyanın birçok bölgesinde görülmekle birlikte, ülkeler arasında önemli farklılıklara sebebiyet vermektedir (Şenses, 2014: 174). Bu türdeki eşişsizliği yoğun biçimde yaşayan kadınlar ve çocuklar, yoksulluğa karşı daha korunaksız bir grup olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Ecevit, 2003: 83).

Tüm bunlara bağlı olarak çok boyutlu bir yapıya sahip olan ayrımcılık, belli gruplara karşı etnik kimlik, ırk, din, dil ve göçmenlik gibi belirli nedenlerden dolayı kişilerin kamu hizmetlerine, piyasalara ve kaynaklara erişimini engellemiş, onların eğitim, sağlık ve gelir bakımından yoksul kalmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla ayrımcılığa uğramış bireyler diğer bireylerin sahip olduğu bu tür olanaklardan yoksun kalarak toplumsal dışlanma tehdidi altına girmişlerdir (Temiz, 2008: 65-67).

1.3.5.5. Yerleşim Yeri

İnsanların yaşadıkları fiziksel evre, yoksullukla yakından ilişkili bir diğer olgudur (Cennet, 2010: 46). Ancak yoksulluk hemen her ülkede, bazı bölge veya yerleşim yerlerinde büyük bir farkla yoğunluk göstermiştir (Pire, 2011: 27). Örneğin ekonomideki yapısal değişiklikler, doğal ve iklimsel koşullar, yetersiz kaynaklar, işgücü niteliğinin düşüklüğü, kamu hizmetlerinin kalitesi, altyapı, konut ve istihdam olanaklarının yetersizliği, azınlık ve göçmenlerden oluşan nüfus yoğunluğu ve suç oranının yüksekliliği gibi olumsuz koşulların bir arada bulunduğu yerleşim yerleri, yoksulluğun en yoğun yaşandığı bölgeler arasındadır (Şenses, 2014: 180). Yapıları bozulan bu tür yerleşim alanlarında yaşayan bireyler de doğal olarak yoksulluk kültürünü ortak alanlarda paylaşmak zorunda kalmışlar, dolayısıyla da bu bölgeler yoksulluk açısından en yoğun orana sahip alanlar arasında sayılmışlardır (Pire, 2011: 27).

Yerleşim yerlerine göre yoksulluk oranlarına bakıldığında; kırsal alanda yoksulluğun, kentten daha yüksek olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır (Gündoğan, 2008: 46; Demir Şeker vd., 2009: 547). Buralarda görülen farklı yaşam biçimleri, tktim alışkanlıkları, gelenekler ile farklı gelir ve harcama durumları, yerleşim yerinin özelliklerine bağlı olarak kırsal kesim yoksulluğu ile kentsel kesim yoksulluğunun nedenlerini farklılaştırmıştır (İncedal, 2013: 43). Çünkü kırsal alanlarda kişi başına gelir düşük, tktim kalıbı dar ve üretim teknolojileri ile iletişimde göreli olarak bir geri kalmışlık söz konusudur (Yılmaz, 2006: 36-37). Buna karşılık olarak kentlerde ortaya çıkan yoksullukta ise g sorunu, işsizlik, kayıt dışı istihdam, fırsat eşişsizliği, sermaye ve girişim yetersizlikleri, ekonomik dalgalanmaların yaratmış olduğu krizler, gelir dağılımındaki adaletsizlik, ayrımcılık ve dışlanma gibi pek çok özellik yoksulluğun sürekli bir hal almasını sağlamıştır (Şenses, 2014: 181). Bu yüzden ortaya çıkan her bir sorun, yerleşim yerine bağlı olarak yoksulluğun sürekli bir hal almasında etkin rol oynamıştır.

1.3.5.6. Göç

Yoksulluğu belirleyen en temel unsurlardan biri de göç kavramıdır. Genel anlamda uzun süreli yerleşmek amacıyla bir yerleşim yerinden, başka bir yerleşim yerine doğru gerçekleşen mekân değiştirme eylemi olarak tanımlanan göç, toplumsal yapıda önemli değişikliklere sebep olmaktadır (Taş ve Özcan, 2013: 289). Ayrıca içinde yaşanılan mekânın ekonomik, sosyal ve kültürel çevresinden ayrılarak başka bir çevreye girmeyi ve uyumu içermektedir (Taş ve Özcan, 2013: 289). Bireysel açıdan daha iyi bir yaşam arayışına sahip olma gereksinimiyle karşımıza çıkan bu kavram, sonuçları itibariyle sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok kavramı da içinde barındıraktadır (Tümtaş ve Ergun, 2014: 4).

Bazen ekonomik olanaklardan yararlanma isteğiyle, bazen de sürgün, zorunlu iskân, savaş ve doğal afetler vb. gerekçelerle ortaya çıkan göç unsuru, özellikle ekonomik anlamda rahat bir yaşam sürebilme şansının bulunduğu merkezi durumdaki büyük kentlere yapılan göçlerle bambaşka bir yola girmiştir (Es ve Şengül, 2007: 356). Örneğin içinde yaşanılan kırsal bölgelerdeki tarım alanlarının daralması, verimin düşmesi, tarımda makineleşme sonucu insan gücüne gereksinimin azalması gibi durumlar, kırsalın itici gücünü hızlandırmaktadır. Buna nazaran eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve kültürel olanaklar da kentin çekiciliğini ön plana çıkarmakta, kırdan kente yoğun göç olgusunun yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (Es ve Şengül, 2007: 361).

Göçün, göç eden açısından yeni bir yaşam biçimi yaratma, yararlanacağı fırsatları artırma, mesleki ve sosyal hareketlilik sağlama gibi olumlu sonuçlarının yanında maddi durumun elverişsizliği ile gelen yoksulluk, işsizlik, bulunduğu çevreye uyum sağlamada güçlük çekme, sosyal dışlanma, psikolojik sorunlar, hızlı nüfus artışı ve bölgelerarası yatırım eşitsizlikleri gibi çeşitli olumsuzlukları da vardır (Yalçın, 2008: 29). Örneğin, göçün özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksulluğa neden olduğu ve yoksulluktan en çok etkilenen kesimin de göçmenler olduğu bilinmektedir (Türk ve Ünlü, 2016: 94). Bu kişiler, kent merkezlerinde tutunamadıklarından dolayı kendilerini kent dışındaki az gelişmiş mahallelere atmakta, bir bakıma kentin ekonomik, sosyal, kültürel imkânlarının dışında kalarak, kentin üretim sürecine de katılamamaktadırlar (Arpacıoğlu, 2012: 37-38). Bu durumda bulunanların çoğunun düzenli bir işi ve geliri olmadığından, bu kişiler için en önemli sorunlardan biri olarak yoksulluk olgusu ortaya çıkmaktadır (Güneş, 2012: 184, 188).

1.3.6. Sosyal Dışlanma

Yoksullukla iç içe bir yapı olarak karşımıza çıkan sosyal dışlanma, bireylerin birtakım gerekçelerle içinde yaşadıkları toplumun dışında kalmaları ve toplumda bütünleşmeyi sağlayan sosyal, siyasal ve ekonomik haklardan yararlanamama şeklinde açıklanmaktadır (Şahin, 2010: 22; Sapançalı, 2005: 52). Bu kavram ilk olarak 1970'li yıllarda Fransa'da Chirac Hükümetinin sosyal işlerden sorumlu devlet bakanı Rene Lenoir tarafından gündeme getirilmiştir (Çakır, 2002: 84; Şahin, 2010: 73). Ancak bu kavramın asıl uygulama alanı 1980'li yıllardan itibaren öncelikle Fransa, sonraları ise diğer Avrupa ülkelerinde kısa süre içerisinde kabul görerek, hızla yaygınlaşmıştır (Sapançalı, 2005: 52). 1990'lara gelindiğinde ise AB'ye bağlı ülkelerin işsizlik oranlarında görülen artış,

uluslararası göç ve refah devletinin gerilemesi, küreselleşme vb. sorunları ortaya çıkararak kavram üzerindeki ilgiyi önemli ölçüde artırmıştır (Dağ, 2016: 470). Bunun üzerine sosyal dışlanmanın sosyal ve siyasal sorunlara yol açacağı düşüncesi ile Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından, Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Ulusal Politikalar Gözlemevi adlı bir kurum faaliyete geçmiş, bu konu üzerine çok sayıda rapor hazırlanmaya başlanmıştır (Koca, 2015: 502).

Genellikle alt sınıf, yoksulluk, yoksunluk, eşitsizlik, yabancılaşma, bütünleşememe, işgücü piyasasına girememe gibi terimlerle birlikte kullanılan bu kavram, ülkeler arasında ve hatta aynı ülkedeki bireyler veya kurumlar arasında da birtakım farklılıklar göstermiştir (Sapançalı, 2005: 57). Söz konusu farklılığın belirlenmesinde ülkelerdeki gelişmişlik ve kültür seviyesi, siyasi bakış açısı ile sosyal hayata katılımı güçlük çeken kesimlerin birbirinden farklı olması gibi etkenler de bu konuda etkin rol oynamıştır (Özgökçeler ve Bıçkılı, 2010: 221).

Sosyal dışlanma; işsizlik, gelir ve malvarlığı yetersizliği gibi ekonomik nedenler; eğitimsizlik, yaş ve cinsiyet gibi bireysel nedenler; sosyal güvence eksikliği ve toplumsal destek yoksunluğu gibi sosyal nedenler, politik haklardan yararlanamama ve bu konuda karar alma mekanizmalarına katılamama gibi siyasi nedenler neticesinde ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2010: 72). Bu nedenlerden dolayı maruz kalan kişi, toplumsal ve bireysel anlamda birtakım sorunlarla karşılaşmaya başlarken, bir yandan da eşitsizliğe de maruz kalmaktadır (Sapançalı, 2005: 52).

Kişilerin temel gereksinmelerini karşılayamamasıyla başlayan, giderek toplumla olan bağlarının zayıflayarak kopmasına kadar önemli bir süreci meydana getiren sosyal dışlanma, kişinin toplumdaki ekonomik ve toplumsal fırsatlara katılmasını sağlayan temel haklardan yoksun olmasını da tetiklemiştir (Durusoy Öztepe ve Ünlütürk Ulutaş, 2013: 308). Toplum içindeki dayanışma düşüncesinin kısa sürede zayıflamasına yol açan bu durum, gelir kaynağı olarak da düzenli bir işten yoksun olmaya ve hatta işgücü piyasasından ve düzenli bir gelirden dışlanmaya kadar etkisini devam ettirirken, ekonomik anlamda yeni bir psikolojik sorun da ortaya çıkarmıştır (Durusoy Öztepe ve Ünlütürk Ulutaş, 2013: 310). Örneğin çoğu zaman utangaç, kaba, sessiz ya da tam tersi saldırgan ruh hallerine bürünen bu kişiler, giderek toplumdan kendi kendilerini dışlamaya başlamış, toplumun yoksul olmayan kesimi tarafından da dışarıda görülme eğilimiyle karşı karşıya kalmışlardır.

Böylece sosyal dışlanma; sadece ekonomik bir sorun olmaktan çıkmış, zamanla sosyal, siyasal, kültürel ve sağlık boyutlarıyla da ele alınmıştır. Özellikle de sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak değerlendirildiğinde; çok boyutlu olması, kişinin toplumla bütünleşmesinde ve kendi geleceğini oluşturmasında fırsatlara tam olarak erişimi engelleyen temel gereksinimlerden yoksun kalması, giderek toplumla bağlarının kopması ve böylece diğer yurttaşlık haklarından da yeteri kadar yararlanamaması gibi durumları ortaya çıkaran sosyal dışlanma, böylece çok boyutlu bir sürece girmiştir (Sapançalı, 2005: 53).

Sosyal dışlanmanın temelinde var olan yoksulluk sorunu, sadece gelir dağılımındaki adaletsizliklerden değil, aynı zamanda toplumsal ihtiyaçların karşılanamamasından kaynaklanan durumlardan ve çeşitli sosyal problemlerden de etkilenmekte, böylece

yoksulluğun sosyal bir problem haline gelmesinde etkin bir rol oynamaktadır (Şahin, 2010: 72). Bir kısım araştırmacıya göre, bazen birbirinin yerine geçen, bazen de aynı anlamları ifade edebilen bu iki kavram, her ne kadar birbiriyle ilişkili olup yakın ifadeler taşısa da, aslında her ikisi de birbirinden farklı anlamlar içermektedir (Tartanoğlu, 2010: 1-13). Örneğin bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu olarak karşımıza çıkan yoksulluk kavramı, mevcut bir durumu ifade etmek için kullanılırken, sosyal dışlanma ise yoksulluktan çok, bu kavramı meydana getiren süreçlere yoğunlaşarak, toplumda hangi kesimlerin, ne tür imkânlardan yoksun oldukları konusu ile ilgilenmektedir (Özgökçeler ve Bıçkı, 2010: 223).

Böylece yoksulluğun, manevi anlamda daha şiddetli yaşanmasına neden olan ve kalıcı problemlere sebebiyet veren sosyal dışlanma, ilgili kurumlarca alınan tedbirler ile geliştirilen mücadele yöntemleri sayesinde, bireylerin yeniden toplumun birer parçası olması konusunda önemli atılımlarda bulunmuştur (Aksan, 2009: 38-40).

1.3.7. Diğer Nedenler

Her bölgede, her ülkede, hatta her hanede farklı şekillerde yaşanan yoksulluk olgusu, bireylerin gelir durumu açısından oldukça belirleyici bir rol oynamakta, saymış olduğumuz önceki nedenlere karşılık pek çok önemli boyutlar ortaya koymaktadır (Türk ve Ünlü, 2016: 93-94).

Yoksullaşmanın **çevresel** nedenleri, genel olarak doğal süreçler sonucu ortaya çıkan gelişmeler ile insan kaynaklı nedenler olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Bunlardan ilki; deprem, tsunami, sel, fırtına, heyelan, soğuk ve sıcak hava dalgaları, çölleşme vb. durumları kapsarken, ikincisi ise insan faaliyetlerinden kaynaklanan sanayileşme, kentleşme, tarımda bilinçsiz uygulamalar, enerji santrallerinin yapımı, tarımsal alanların kirlenmesi ile tarım yapılabilecek şartların ortadan kalkması vb.dir (Kılıç, 2013: 13).

İnsanların yaşam standartlarını çeşitli düzeyde etkilediği için yoksulluğun nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkan doğal afetlerin etkisi ve şiddeti, meydana geldiği yerin nüfus yoğunluğu gibi çeşitli durumlara bağlı olarak değişmektedir (Sarısoy ve Koç, 2010: 330). Ayrıca iklim özellikleri açısından aşırı sıcak veya çok soğuk olan bölgeler, insan yaşamı için olumsuz şartlar taşıdığı için, bu bölgelerde yaşayan insanların çoğu coğrafi şartların etkisinden dolayı yoksul duruma düşmüşlerdir. Aynı zamanda coğrafi etkenler de sosyo-ekonomik gelişmişliği yakından etkilemiş, örneğin bazı bölgeler coğrafi özelliklerinden dolayı daha az yatırım çektikleri için o yerlerde istihdam az, işsizlik oranı ise yüksek kalmıştır. Bu da yoksul kişilerin belli bölgelerde yoğunluk göstermesine neden olmuştur (Yalçın, 2008: 15).

Ülkelerin içinde buldukları **savaş, iç çatışma, terör ortamı ve bu süreçlerde alınan siyasi kararlar** da yoksulluğu etkileyen diğer nedenler arasında sayılmaktadır (Yılmaz, 2006: 45-46). Buna göre; savaş, iç çatışma ve terörizm nedeniyle, buldukları yerden daha güvenli yere göç edenler, yoksulluğu artıran bir diğer önemli faktördür (Sarısoy ve Koç, 2010: 330). Kamu kaynaklarının söz konusu savaşın finansmanı için kullanılması, dolayısıyla sosyal anlamdaki kamu harcamalarının azaltılması, insanların sağlık başta olmak üzere sahip oldukları servetlerini, yaşamlarını sürdürmede önemli bir yeri olan

değerlerini yitirmeleri, bu olgunun birer sonucudur. Ayrıca yoksulluğa yol açan nedenler incelendiğinde en önemlilerinden birinin şiddet olduğu, şiddete yol açan etkenler incelendiğinde ise en önemli dayanaklardan birinin de yoksulluk olduğu ortaya çıkmaktadır (Bilen ve Çalışır, 2013: 338).

Bireylerin ve hane halklarının yaşamlarında karşılaşmış oldukları **şoklar** yani ani gelişen olumsuz olaylar, birçok ülkede en önemli yoksulluk nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Şenses, 2014: 171). Kişileri veya hane halklarını yoksulluğa iten bu gibi durumlar; ekonomik ve sosyal biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Ailenin geçimini sağlayan bireyin ekonomik olarak darboğaza girmesi, iflas gibi bir duruma maruz kalması ekonomik olarak yaşanan şoklara, geçimini tarıma dayalı bir ekonomiye dayamış olan hane halkının yaşanan bir kuraklık veya sel gibi doğal olaylar karşısında geçim kaynaklarını yitirmesi de doğal bir şok etkisine, boşanma, ölüm gibi sebeplerden dolayı aile yapısının bozulması veya dağılması sonucu aile bireylerin geçimlerini sağlayamaz hale gelmeleri de sosyal anlamda maruz kalınan şoklara birer örnektir (Şenses, 2014: 171; Türk ve Ünlü, 2016: 95).

Yoksulluğun belirlenmesinde önemli rollerden birini üstlenen **kültürel ihtiyaçlar**, kişilerin sosyal ortama ve hayata tam olarak uyum sağlamaları veya toplumla bütünleşmeleri konusunda önem taşımakta ve yoksulluğun önemli bir nedeni arasında yer almaktadır (Sarısoy ve Koç, 2010: 330).

Yoksulluğu etkileyen bir diğer faktör de **sağlıktır**. Kişilerin sağlık sorunları nedeniyle çalışma güçlerini yitirmeleri, gerek kamu kaynaklarının, gerekse kişisel gelirin büyük bir bölümünün sağlık harcamaları için kullanılması, kişilerin yaşam standartlarını yükseltecek harcamalardan mahrum kalmalarına sebebiyet vermekte ve böylece yoksulluğun ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Temiz, 2008: 78-79). Yetersiz beslenme, sağlıksız koşullarda yaşama, maddi yetersizliklerden dolayı sürekli tedavi olamama durumunda kişilerin hastalıklarının ilerlemesi, sağlık hizmetlerine erişimin sınırlı olması gibi nedenler, bu kesimi daha da yoksul hale getirmiş, aynı zamanda hane halkında bir gelir kaybına neden olmuştur (Türk ve Ünlü, 2016: 94). Tüm bunlar; beslenme bozukluğuna, hastalıkların sıklaşmasına, bireyin gelirinin çoğunu tedaviye ayırmasına, çalışma gücünün ve gelirin azalmasına, bu da doğal olarak yoksulluğa yol açmaktadır (Ergül, 2005: 100; Sarısoy ve Koç, 2010: 330).

Dünya üzerinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yanında, gelişmiş ülkelerde de savunma harcamalarına ayrılan pay, bütçede en büyük harcama kalemlerinden birini meydana getirmektedir. Bu bakımdan savunma sanayinin oldukça pahalı bir sektör olması savaşın finansmanını yükseltirken, bu durum hem devlet borçlarını arttırmış, hem de kamu harcamaları için devlet bütçesinden alınan payı azaltmıştır. Bu da ülke ekonomisini oldukça olumsuz biçimde etkilemiştir (Yalçın, 2008: 13).

Bu bağlamda yoksulluğu önlemek amacıyla uygulanacak yöntemlerden biri yoksulluğa neden olan bu gibi faktörleri doğru şekilde tespit etmek, diğeri de yoksullukla belli amaçlar doğrultusunda ve bunları etkin kullanmak suretiyle mücadele etmektir (Sarısoy ve Koç, 2010: 329).

BÖLÜM 2: YOKSULLUK VE YOKSULLUK KÜLTÜRÜ

2.1. Dünyada Yoksulluk

Geçmişten günümüze temel insan ihtiyaçlarının, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmesi için yeterli kaynağa sahip olamama durumu, tüm dünya ülkelerinin başlıca sorunu haline gelmiştir. Bugün hala insanlığın büyük bir bölümünü tehdit eden ve tam olarak çözüme kavuşturulamayan yoksulluk olgusu, zamanla küresel bir soruna dönüşmüştür (Sapancalı, 2001: 128). Yoksullukla birlikte artış gösteren bu sorun, ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsizliğin boyutunu ortaya çıkarmıştır. Yani ortalama olarak yoksul ülkeler zengin ülkelere daha yavaş büyüme oranına sahip olduğu için ülkeler arasındaki gelir-gider farkı giderek artış göstermiş ve bu durum dünyadaki gelir dağılımı eşitsizliğini ortaya çıkarmıştır. Gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliklerin yanı sıra sağlık, eğitim, finansal hizmetlere erişim gibi alanlarda karşılaşılan eşitsizlikler de ön plana çıkmıştır (Emin, 2016: 8). Dolayısıyla dünyada halen çok sayıda insan, gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların standartlarından oldukça fakir durumda hayatlarını sürdürürlerken, özellikle de az gelişmiş ülkeler, yoksulluk sorunuyla yoğun bir şekilde boğuşmaya devam etmişlerdir (Türk ve Ünlü, 2016: 96).

Yoksulluk, aslında bir az gelişmişlik sorunu olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun haline gelmiştir. Örneğin, genel anlamda bir refah bölgesi olarak kabul edilen Avrupa Birliği'nde mutlak yoksulluk düşük düzeyde olmasına rağmen, göreceli yoksulluk hala yüksek düzeydedir. Dolayısıyla yaklaşık her 7 kişiden biri, yoksulluk riski altında yer almaktadır (Gündoğan, 2008: 45).

Tüm bunlara karşın dünya devletlerinin yoksullukla mücadele konusunda benimsediği yaklaşım zaman içinde değişikliğe de uğramıştır. Örneğin 1980 ve 90'lı yıllarda önemli bir artış gösteren yoksulluk, Avrupa'nın sosyal birlikteliğini tehdit eden boyutlara kadar ulaşmıştır. Özellikle 1980'lere kadar olan dönemde, daha çok sosyal politikalara yönelik bir yaklaşım sergilenirken, küreselleşme sürecine girilmesiyle birlikte, yoksulluğun önemli kaynağı olarak görülen işsizliğin azaltılması ve ekonomik büyümeyi sağlayan politikaların artış gösterilmesi hususunda yoğun bir çalışma başlatılmıştır (Kızıler, 2017: 84).

Sürekli artan bu yoksulluk oranına karşın son yıllarda hemen tüm uluslararası kuruluşlar, bu sorunun çözümü için çalışmalarda bulunarak, raporlar hazırlamışlardır (Sapancalı, 2001: 127). Dünya Bankası (DB), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere uluslararası kuruluşların yayımlamış oldukları yoksulluk çalışmaları, yoksulluğun ülkelerde ulaştığı düzeyi daha net şekilde göstermiş ve küresel yoksulluğun boyutlarını bir kez daha gözler önüne sermiştir (Türk ve Ünlü, 2016: 95).

Bu kuruluşlardan Dünya Bankası, nüfusunun önemli bir kısmı yoksulluk sınırının altında bulunan ülkelere kaynak, teknik yardım ve sosyal politika önerisi sağlayan kalkınma amaçlı bir kurumdur (Uzun, 2003: 161). 1950'lerden bu yana Dünya Bankası'nın yoksulluk politikalarında her on yılda bir gelişme raporlarına yansıyan değişikliklerin olduğu görülürken, 1960'lı yıllarda fiziki sermaye ve altyapıya dayalı büyük yatırımlar, yoksullukla mücadele konusunda önemli bir araç haline gelmiştir. 1970'li yılların başında

Dünya Bankası, sermaye birikimli ve sanayileşmeye dayalı büyüme modelinin gelir dağılımını bozduğu ve bu durumun yoksulluğu arttırdığı konusu üzerinde durmuştur (Coşkun ve Tireli, 2008: 34-35). Bunun sebebi olarak da sadece fiziki yatırımların yeterli olmadığı, eğitim ve sağlığın da en az fiziki yatırımlar kadar önemli olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. 1980 Dünya Gelişme Raporu'nda bu görüş devamlılığını sağlarken, sağlık ve eğitim alanındaki gelişmelerin yoksul insanların gelirlerinde artırıcı bir etki yarattığı anlaşılmıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 34-35).

Dünya Bankası'nın özellikle 1990'lı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerinde önemli gündem maddelerinden birisi de yoksulluğun azaltılması olmuştur (Uzun, 2003: 159). Bu yıllarda küresel düzeydeki büyük şirketler ön plana çıkarken, yerel ve ulusal düzeydeki savunmasızlık sorunları da beraberinde gelmiştir. Özellikle de gelir ve tüketim yoksulluğuna dayalı bir tanımın dışında 1990 Raporundaki gibi eğitime ve sağlığa erişimin yanı sıra toplumsal ve politik hayata katılım gibi unsurlar da yoksulluk bileşenlerine dâhil olmuştur (Uzun, 2003: 160-161)

2000 / 2001 Dünya Kalkınma Raporu'nda ise yoksullukla mücadelede daha kapsamlı bir strateji geliştirilmiş olmakla birlikte, bu konuda disiplinler arası yapılan yoksulluk çalışmalarının etkisi yoğun bir şekilde ön plana çıkmıştır (Uzun, 2003: 163-165). Bu stratejiler; yoksullara yönelik yeni fırsatların yaratılması, yoksulların ekonomik ve sosyal yönlerden güçlendirilmesi ve yoksulluk riskine uğrayacak dezavantajlı gruplara karşı güvenliğin artırılması şeklindedir. Yani 2000'li yıllardan itibaren Dünya Bankası yoksulluk kavramını daha da genişleterek bu olguyu; kırılganlık, savunmasızlık, riske açık olma, söz hakkı olmama ve güçsüzlük adı altında anmaya başlamıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 34-35). Dünya Bankası bu raporlarında dünyadaki ekonomik kalkınmanın en fakir insanların yaşamlarını iyileştirebilecekleri şartları yaratmada yetersiz kaldığını ifade ederek, yaklaşık dünya nüfusunun yarısına yakınının günde 2 \$'dan daha az bir gelire hayatını sürdürdüğünü de belirtmiştir (Sapancalı, 2001: 129). Yayınladığı yoksulluk göstergelerinde, günlük 2 \$'ın altında gelir elde eden insanların açlık sınırının altında yaşadığını raporlayan kurum, 2015 yılı göstergelerinde ise artık dünyadaki yoksulluğun sürekli bir azalma içerisine girdiğini de vurgulamıştır. Örneğin bu azalmanın en fazla görüldüğü yerler, Çin'in de dâhil olduğu Doğu Asya, Pasifik ve Hindistan'ın içinde yer alan Güney Asya bölgesidir (Emin, 2016: 3-4) (Tablo 1).

Tabloya göre, 1990'lı yılların başında dünya genelinde açlık sınırı altındaki insanların yaklaşık %80'i Doğu Asya / Pasifik ve Güney Asya bölgesinde yaşamaktadır. Bu iki bölgede yer alan Çin ve Hindistan ekonomilerinin bu yıllardan itibaren yüksek oranda büyümesiyle buralardaki yoksul oranları azalarak 2015 yılı itibariyle %60,6'dan %4,1'e kadar düşmüştür (Emin, 2016: 3-4). Yoksulluk denince ilk akla gelen bölge olan Afrika'da ise 1990 yılında bireylerin %56,8'i açlık sınırı altında iken, 2015 yılında bu sınırın altındaki yoksulluk oranı ise %35,2 olarak kaydedilmekle birlikte nüfusun halen büyük bir kısmı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Emin, 2016: 3-4). Yani dünyadaki yoksul insanların büyük bir kısmı Sahra Altı Afrika'sında yaşamını devam ettirmektedir.

Tablo 1. Günde 1,9 \$’dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı

Bölge	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015
Doğu Asya / Pasifik	60,6	39,6	37,5	29,2	18,6	15,0	11,2	7,2	4,1
Avrupa / Merkezi Asya	1,9	7,0	7,8	6,2	5,5	3,1	2,8	2,1	1,7
Latin Amerika / Karayipler	15,5	14,1	13,9	13,2	9,9	7,1	6,5	5,6	5,6
Ortadoğu / Kuzey Afrika	6,0	6,1	4,2	-	3,3	2,7	-	-	-
Güney Asya	50,7	42,9	-	40,8	35,0	32,1	27,2	18,8	13,5
Sahra Altı Afrika	56,8	58,5	58,0	57,1	50,5	47,8	46,1	42,7	35,2
Dünya	36,9	29,8	29,1	26,3	20,9	18,7	16,3	12,7	9,6

Kaynak: Emin (2016: 3)

Tabloda karşımıza çıkan bir başka durum ise açlık sınırı altında yaşayanların oranındaki düşüşün 2000’li yıllarda daha yüksek seviyede seyretmiş olmasıdır. Bunun en büyük nedeni ise 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ve Binyıl Zirvesi’nde bir araya gelen dünya liderlerinin “Binyılın Kalkınma Deklarasyonu” metnini imzalamış olmalarıdır (Emin, 2016: 4). Bu metinde en önemli husus ise dünyadaki yoksulluk ve açlığın 2015 yılına kadar dikkate değer bir oranda azaltılması hedefinin ön planda tutulmasıdır.

Tablo 2. Kişi Başına Düşen Milli Gelir Düzeyleri Bakımından Dünyanın En Yoksul ve En Zengin 10 Ülkesi (Kişi Başına Düşen GSMH (\$), 2016 Satın Alma Gücü Paritesi)

En Yoksul 10 Ülke	Kişi Başı Milli	En Zengin 10	Kişi Başı Milli Gelir
Togo	1450	Katar	127.500
Gine	1310	Lüksemburg	105.800
Eritre	1195	Singapur	87.800
Mozambik	1175	Norveç	67.000
Nijer	1048	İsviçre	62.800
Burundi	911	ABD	57.500
Liberya	882	Hong Kong	54.700
Malavi	780	İrlanda	49.200
Kongo Dem. Cum.	704	Hollanda	47.350
Orta Afrika Cum.	607	Avustralya	46.400

Kaynak: Emin (2016: 3)

Dünya Bankası verilerine göre 2016 yılı itibariyle dünyadaki en yoksul ve en zengin 10 ülkenin kişi başına düşen GSMH rakamları ortaya konulmuştur. Buna göre dünyanın en yoksul ülkelerinde kişi başına düşen GSMH 1500 doların altındadır. Dünyanın en yoksul

ülke sıralamasına baktığımızda kişi başına düşen GSMH oranı en düşük 607 \$ ile Orta Afrika Cumhuriyeti olmuştur (www.mfa.gov.tr/orta-afrika-kunyesi.tr.mfa). Bu ülkeyi 704 \$ ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve 780 \$ ile Malavi takip etmektedir. Genel olarak baktığımızda yoksul ülkelerin tamamının Afrika kıtasında bulunmasının en büyük etkenleri arasında; bölgenin iklim koşulları, etnik ve mezhepsel savaşlar, eğitim durumunun düşük olması, sömürgeciliğin kapitalist sistemin birer parçası olarak devam etmesi vb. nedenler ön yer almaktadır.

2016 yılı itibariyle Dünya Bankası'nın belirlemiş olduğu dünyanın kişi başına düşen GSMH rakamı en yüksek olan ülkesi 127.500 \$ ile Katar'dır. Bunu 105.500 \$ ile Lüksemburg, 87.800 \$ ile Singapur takip etmektedir (www.data.worldbank.org/country/Qatar). Genel olarak incelediğimizde, bu ülkelerin gelişmiş bir ekonomiye sahip olmalarıyla birlikte, zengin doğal kaynakları bünyelerinde barındırmaları, dünyanın kavşak noktası üzerinde bulunmaları, teknoloji ve bilim alanlarında ileri bir düzeyde olmaları vb. durumlar ortak etkenler arasında sayılmaktadır. Dünyanın GSMH bakımından en yoksul ülkesi Orta Afrika Cumhuriyeti (607 \$) ile en zengin ülkesi Katar (127.500 \$) arasında yaklaşık olarak 220 kat fark olduğu da gözlerden kaçmamaktadır (Taş ve Özcan, 2012: 426). Bu durum bize, yoksulluğun küresel bir boyutta olduğunu, ülkeler ve bölgeler arasındaki uçurumun ise hâlâ devam ettiğini göstermektedir.

Tüm bunlara bağlı olarak, yoksulluk oranlarının gelecek yıllarda nasıl bir seyir izleyeceğine dair Dünya Bankası'nın yaptığı araştırmanın sonuçları incelendiğinde ve dünyadaki tahmini büyüme oranları dikkate alındığında, dünya ekonomisi son 20 yıldaki gibi büyümeye devam ederse 2030 yılında dünya genelinde yoksulluk oranının %5,7'ye; son 10 yılda büyüdüğü oranda büyümeye devam ederse de %3'e gerileyeceği düşünülmektedir (Emin, 2016: 6).

Yoksullukla mücadelenin uluslararası gündeme girdiği 1990'lardan itibaren Birleşmiş Milletlerin konu ile ilgili önemli bir rolü olmuştur (Tireli, 2009: 98). Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konulan "Milenyum Gelişme Amaçları", söz konusu kurumun yoksullukla mücadele konusunda temel bir metni haline gelmiş, bu sayede 2015 yılına kadar ulaşılması hedeflenen sekiz amaç ve on sekiz ölçülebilir hedef ortaya konmuştur (Tablo 3) (Coşkun ve Tireli, 2008: 32; Tireli, 2009: 99).

Tablo 3. Milenyum Amaç ve Hedefleri

Amaç 1: Aşırı yoksulluk ve açlığı yok etmek. Hedef 1: Günlük 1 doların altında olan nüfusun oranını yarı yarıya azaltmak. Hedef 2: Açlık çeken insanların sayısını yarı yarıya azaltmak.
Amaç 2: Evrensel ilkökul eğitimini sağlamak. Hedef 3: Bütün erkek ve kız çocuklarının ilkokulu tam olarak bitirebilmesini sağlamak.
Amaç 3: Cinsiyet eşitliğini teşvik et ve kadınları güçlendirmek. Hedef 4: Tercihen 2005 yılı itibari ile ilk ve orta düzeyde, 2015 yılı itibari ile tüm seviyelerde cinsiyet farklılığını gidermek.
Amaç 4: Çocuk ölümlerini azaltmak. Hedef 5: Beş yaş altı çocuklarda ölüm oranını üçte iki oranında azaltmak.
Amaç 5: Anne sağlığını iyileştirmek. Hedef 6: Anne ölümlerini % 75 oranında azaltmak.
Amaç 6: HIV/AIDS, Malaria ve diğer hastalıklarla mücadele etmek. Hedef 7: HIV/AIDS'in yayılmasını durdurmak ve geriletmek. Hedef 8: Malaria ve diğer önemli hastalıkların yayılmasını durdur ve geriletmek.

<p>Amaç 7: Çevresel sürdürülebilirliği garanti etmek.</p> <p>Heder 9: Sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ülke politika ve programlarına entegre etmek ve çevresel kaynakların kaybını geriye çevirmek.</p> <p>Hedef 10: Güvenli içilebilir su kaynaklarına ulaşamayan insanların sayısını yarı yarıya azaltmak.</p> <p>Hedef 11: 2020 yılı itibari ile en az 100 milyon gecekondü yaşayanlarının hayatlarında önemli iyileştirmeler yapmak.</p>
<p>Amaç 8: Büyüme için küresel ortaklık geliştirmek.</p> <p>Hedef 12: Ulusal ve uluslararası düzeyde iyi yönetim, gelişme ve yoksullukla mücadeleyi taahhüt eden açık, kurallı, tahmin edilebilir ve ayırım yapmayan bir ticari ve mali sistem geliştirmek.</p> <p>Hedef 13: En az gelişmiş ve yoksullukla mücadele eden ülkelere yönelik tarife ve kotalarda avantaj sağlamak, yardımı artırmak vb. politikalar geliştirmek.</p> <p>Hedef 14: Denize çıkışı olmayan ve gelişmekte olan ada devletlerinin ihtiyaçlarını gözetlemek.</p> <p>Hedef 15: Gelişmekte olan ülkelerin borçlanma sorunları ile detaylı olarak ilgilen ve borçların sürdürülebilirliğini sağlamak.</p> <p>Hedef 16: Gelişmekte olan ülkelerin işbirliği ile gençler için iyi ve üretici iş stratejiler geliştire ve uygulamak.</p> <p>Hedef 17: İlaç firmalarının yardımıyla gelişmekte olan ülkelere uygun ilaçların ulaşımını sağlamak</p> <p>Hedef 18: Özel sektörün işbirliği ile özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere yeni teknolojilerin imkânlarını sağlamak.</p>

Tablo 3'ün devamıdır. **Kaynak:** Coşkun ve Tireli (2008: 32)

Genel olarak ekonomik büyüme üzerine odaklanan 1960, 70 ve 80'lerin aksine bu amaç ve hedefler, insani iyileşmeyi ve yoksulluğun azaltılmasını merkez almaktadır. Bu anlamda 1990'larda başlayan insani gelişim yaklaşımının da bir devamı niteliğindedir (Coşkun ve Tireli, 2008: 33). Çünkü 1990 yılı itibariyle her yıl "İnsani Gelişme Raporu" (İGE) adı altında bir rapor yayınlayan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), dünyadaki yoksulluğun hızla artış gösterdiğini ve önlem alınmadığı takdirde dünyanın bir bakıma iki ayrı kutba ayrılacağını ifade etmiştir (Sapançalı, 2001: 129). Eğitimden sağlığa, ticaretten teknolojiye kadar çok boyutlu olan bu rapor, ulusal ve uluslararası işbirliklerini içermektedir (Coşkun ve Tireli, 2008: 32). Rapor verilerine göre, küreselleşme ile birlikte dünyadaki ekonomik büyüme azalırken, gelir adaletsizliği artmış, dünya genelinde yaşamını sürdürebilecek gelire sahip olmayan kişilerin sayısı artış göstermiştir.

Tablo 4. Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi

Bölge	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Doğu Asya / Pasifik	0,516	0,593	0,686	0,693	0,702	0,707	0,710
Avrupa / Merkezi Asya	0,651	0,665	0,731	0,739	0,743	0,746	0,748
Latin Amerika / Karayipler	0,625	0,684	0,734	0,738	0,743	0,745	0,748
Ortadoğu / Kuzey Afrika	0,553	0,613	0,676	0,679	0,684	0,686	0,686
Güney Asya	0,437	0,503	0,586	0,596	0,599	0,603	0,607
Sahra Altı Afrika	0,400	0,422	0,499	0,505	0,510	0,514	0,518
Dünya	0,597	0,641	0,697	0,703	0,707	0,709	0,711

Kaynak: Emin (2016: 7)

UNDP tarafından hesaplanmakta olan insani gelişmişlik endeksi; yaşam beklentisi, eğitim ve gelir endekslerinin aritmetik ortalamasıdır. Bu endeks dünya standartlarına göre 0 ile 1 arasındadır. Buna göre endeksin 1'e yaklaşması insani gelişmişliğin daha yüksek seviyede

olduğunu göstermektedir (Emin, 2016: 8). Tablo 4’te görüldüğü üzere yıllar ve bölgeler açısından insani gelişmişlik endeksine ait değerler, 1990 yılından itibaren her bölgede düzenli bir artış göstermiştir. Doğu Asya / Pasifik ve Güney Asya bölgelerinin Avrupa ve Merkezi Asya bölgesi ile arasındaki fark böylece zaman içinde kapanmıştır. Sahra Altı Afrika bölgesine ait değerlerde ise bir artış söz konusu olmuşsa da diğer bölgelerle arasındaki fark yine önemli bir seviyededir (Emin, 2016: 8). Ülkeler açısından değerlendirildiğinde aradaki bu fark çok yüksek düzeydedir. Örneğin UNDP’nin raporuna göre; Norveç, Avustralya, İsviçre gibi ülkelerin insani gelişmişlik endeksleri, Orta Afrika Cumhuriyeti, Eritre, Çad gibi Afrika ülkelerini yaklaşık olarak üçe katlamaktadır (Emin, 2016: 8).

Genel olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından; yoksullukla mücadele, yoksulluğun minimum seviyeye indirilmesi, anne ve bebek ölümlerinin azaltılması, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması vb. amaçlardaki gibi mali sistemin düzeltilmesi, yoksul ülkelere yapılan yardımların artırılması, bu gelişim sürecinin birer parçası konumundadır. Milenyum amaçlarını gerçekleştirmek için Dünya Bankası, UNESCO, ILO, FOA, WHO gibi kurum ve kuruluşlara bu anlamda pek çok görev düşmektedir.

Avrupa Birliği ise yoksulluğu, bireylerin veya ailelerin yaşadıkları ülkelerde kabul edilebilir düzeydeki yaşam biçimine katılmaktan mahrum kalmaları şeklinde tanımlamaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008: 104). Daha çok toplumsal, ekonomik ve siyasi gelişmeyi tehdit eden, demokratik ve ahlaki değerleri zayıflatan bir mesele olarak gördüğü bu olguyu; hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde ele almıştır (Karakaş ve Çak, 2007: 87). Ancak AB ülkelerinde tek tip bir yoksullukla mücadele programından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü her ülke kendine özgü bir refah rejimine sahip olduğu gibi, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik anlamdaki kalkınmanın genel seviyesine bağlıdır (Coşkun ve Tireli, 2008: 101). Dolayısıyla üye ülkelerde birer çözüm çatısı altında gelişen yoksullukla mücadele politikaları da yoksullukla ilgili kurumlar açısından önemli farklılıklara sahip olmaktadır. Örneğin 1997 yılında imzalanan ancak 1999’da yürürlüğe giren “Amsterdam Antlaşması”, vatandaşlık ve bireysel hakları ön plana alarak daha çok demokrasiye vurgu yaparken, aynı zamanda sosyal politikalar alanında da kapsamlı maddelere yer vermiştir (Coşkun ve Tireli, 2008: 69; Bildirici, 2011: 35). Sürdürülebilir ve enflasyonsuz büyüme, rekabete dayalı ekonomik performans, kadın-erkek arasındaki eşitlik ile sosyal politika gibi konular, Antlaşmanın başlıca hedefleri arasında yer almıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 85).

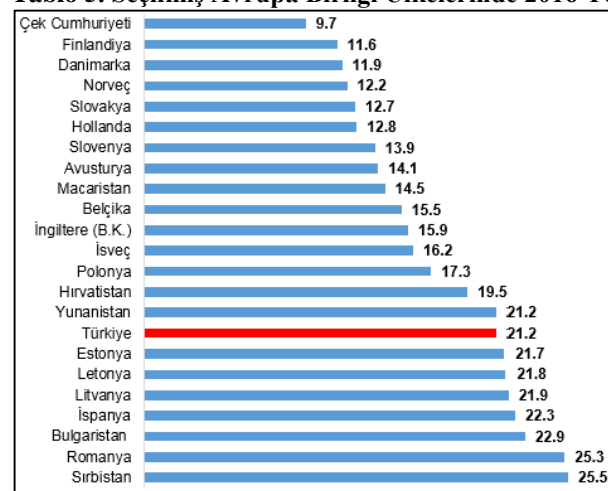
Avrupa Birliği’nde sosyal dışlanma ve yoksulluğa karşı olan mücadele 2000 yılında “Lizbon Stratejisi”nin yürürlüğe girmesi ile yeni bir boyut kazanmıştır (Bildirici, 2011: 38). Bu Zirvede, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı başlatılan savaş, AB’nin temel hedeflerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bunun dışında yoğun bir istihdam ve daha iyi iş imkânları ile sürdürülebilir ekonomik büyüme, sosyal uyum ve çevreye duyarlı rekabetçi ekonomik bir blok oluşturmak gibi uygulamalar da Zirvenin başlıca amaçları arasına girmiştir (Bildirici, 2011: 39-40). Fakat yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kökten ortadan kaldırılması için kararlı bir şekilde önlemler alınması konusunda varılan fikir birliği ile bu konu daha da ön plana çıkmıştır. (Sapançalı, 2005: 89). Aynı yıl Fransa’nın Nice kentinde

toplanan “Nice Avrupa Zirvesi”nde Avrupa Birliği üyeleri, sosyal politikayı üretken bir unsur haline getirerek, eğitim ve sağlık harcamalarının, emeklilik ve sosyal güvenlik gibi sosyal transferlerin ekonomiye olan etkileri üzerinde tartışmalarda bulunmuştur. Ayrıca bu Zirvede, istihdamı kolaylaştırıcı tedbirler almak, sosyal dışlanma riskini önlemek, en zayıflara yardım etmek, sosyal dışlanma ile mücadele eden insanların katılımını artırmak vb. amaçlar ön planda tutulmuştur (Bildirici, 2011: 43-44). Bu sayede AB, yoksullukla mücadele ve sosyal içerme konularında gerek ulusal stratejilerin üretilmesinde, gerekse üye ülkeler arasında politika koordinasyonunu sağlama yönünde bir yapı oluşturmuştur (Hekimler, 2012: 9). Bu kapsamda yoksulluk ve sosyal dışlanmayla mücadele birlikte değerlendirildiğinde, sosyal içerme ve istihdam politikalarıyla birlikte gelişen yaklaşımın yoksulluğu kapsayan çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmesine olanak sağlanmıştır (Sapancalı, 2005: 89; Bildirici, 2011: 28). Bu amaçla sosyal içerme, sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerin ekonomik ve sosyal hayatta yer almalarına engel olan faktörlerin ortadan kaldırılarak veya yaşam seviyelerinin toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilerek, toplumla bütünleşmelerini sağlamayı hedeflemektedir.

2001 yılında Laeken’de toplanan “Avrupa Zirvesi”nde, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılmasına yönelik alınan hedefler doğrultusunda daha çok mali yoksulluk, istihdam, eğitim ve sağlık göstergeleri üzerine yoğunlaşmıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 115). Bu göstergelerden de anlaşılacağı üzere sosyal dışlanmayı parasal ölçütlerle bağdaştıran Zirve, bunun yanı sıra istihdam gelir dağılımı, yoksulluk açığı gibi klasik yoksulluk yaklaşımının ölçütleri konusunda da fikir birliğinde bulunmuştur (Bildirici, 2011: 137).

Eurostat tarafından uygulanan ve TÜİK tarafından da yayınlanan “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2016 Yılı Sonuçları”na göre; eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırında hesaplanan Avrupa Birliği’ndeki yoksulluk oranı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5. Seçilmiş Avrupa Birliği Ülkelerinde 2016 Yoksulluk Oranları

Kaynak: Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>; TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016, www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24579, 2017)

Bu oranlar ışığında Türkiye’nin de dâhil olduğu çalışmada, en yüksek yoksulluk oranına sahip ülke %25,5 ile Sırbistan olurken, bu ülkeyi %25,3 ile Romanya, %22,9 ile Bulgaristan

takip etmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği ülkeleri içinde en düşük yoksulluk oranına sahip ülkenin %9,7 ile Çek Cumhuriyeti, %11,6 yoksulluk oranı ile Finlandiya, %11,9 ile Danimarka olduğu gözlemlenmektedir. Bunun dışında 2016 yılında bir önceki yıla göre yoksulluk oranındaki artışın en yüksek olduğu ülkenin 1,7 puan ile İsveç olduğu belirlenirken, bu ülkeyi 1,2 puan artışı ile Hollanda, 0,9 puan ile Bulgaristan takip etmektedir. 2015 yılına göre 2016 yılı yoksulluk oranında en fazla düşüşün meydana geldiği ülke ise 0,8 puan ile Finlandiya olurken, bu ülkeyi 0,7 puan azalış ile Türkiye, İngiltere ve Letonya izlemektedir.

Görüldüğü gibi, küresel bir sorun olarak gelişmiş ve az gelişmiş ayırımını gözetmeden evrensel boyutlara ulaşan yoksulluk, sadece dünyanın gelişmemiş ülkelerinin yaşadığı bir problem olmaktan çıkmış, gelişmekte olan ve hatta gelişmiş ülkelerin de önemli bir sorunu haline gelmiştir (Türk ve Ünlü, 2016: 102). Örneğin Dünya Bankası yoksulluğu daha çok parasal gelir açısından tanımlarken, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ise yoksulluğu insani gelişme için zorunlu olan fırsatlardan mahrum olma şeklinde tanımlayarak, kavramın sadece parasal bir içeriğe sahip olmadığını vurgulamıştır (Türk ve Ünlü, 2016: 98). Avrupa Birliği'nde ise tek tip bir yoksullukla mücadele programından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü birbirinden farklı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi bir yapının sonucu olarak beliren her bir ülkenin kendine özgü refah rejimini göz önünde bulundurarak, çeşitli yoksulluk programları uygulamıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 118-119). Bu sayede gelişen yoksullukla mücadele politikaları, çok boyutlu ve süreklilik arz eden bir yapıya bürünmüştür.

2.2. Türkiye'de Yoksulluk

Tüm dünyada olduğu gibi gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de de en önemli sorunların başında gelen yoksulluk, ülkemizde birçok hane halkının iç içe bulunduğu ve hatta zaman zaman yaşam şekline dönüştüğü bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2012: 152-153). Bir yandan adaletsiz gelir dağılımı, diğer yandan da ulusal gelirin paylaşımındaki düşüklük ile son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerle şiddetli bir boyuta ulaşan yoksulluk, Türkiye'de uzun süredir varlığını devam ettiren önemli sosyo-ekonomik bir sorundur. (Sarısoy ve Koç, 2010: 334; Taş ve Özcan, 2012: 427).

Genel olarak değerlendirdiğimizde Türkiye'de yoksulluğu tetikleyen unsurların başında; işsizlik, ülkede yaşanan ekonomik krizler, bireyler arasındaki gelir dağılımındaki dengesizlikler, sosyal güvencesizlik, çeşitli ekonomik politikalar, kayıt dışı ekonomi vb. gibi durumlar gelirken, bunların dışında eğitim imkânlarından yeterince yararlanılamaması sonucunda beşeri sermayenin düşük seviyelerde kalması; birtakım mekânsal sorunlar nedeniyle verimliliğin düşmesi, beceri geliştirmeye yönelik hizmetlerin istenilen sayı ve kalitede olmaması, evdeki yükümlülükler ya da engellilik sebebiyle emek piyasalarına istenilen ölçüde girilememesi, okul öncesi eğitim, yaşlı ve küçük çocuklar için bakım hizmetlerinin yetersizliği, eğitim ve sağlıkta talep edilen yasadışı ek ücretler, kadın nüfusun eğitim ve eğitim piyasasına katılımının ve siyasi karar alma mekanizmalarına dâhil olma oranının düşük kalması, aile içi ve aile dışı şiddetin giderek çoğalması, kadınların çok fazla çocuk doğurmaya zorlanması, zorunlu göç sonrasında kente gelenlerin şehrin yaşam şartlarına uyum sağlayamaması gibi pek çok sosyo-ekonomik sonuçlar da, ülkemizdeki

yoksulluk profilinin günden güne artış göstermesi konusunda önemli kıstaslardandır (Gediklioğlu, 2015: 27). Görüldüğü üzere başlangıçta ekonomik bir sorun olarak karşımıza çıkan, fakat psikolojik ve sosyolojik boyutlara kadar ulaşan Türkiye’de yoksulluğu tetikleyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu bakımdan Türkiye’de yoksulluğun profili genel anlamda; kırsal ve kentsel olguya, hane halkının büyüklüğüne ve türüne, eğitim durumuna ve cinsiyete, gelir dağılımındaki adaletsizliğe, iktisadi faaliyetlere göre değerlendirilmektedir (Kirazaldı, 2011: 16).

Yoksulluk ülkemizde daha çok topraksız köylüler ve küçük tarımsal işletmelerden oluşan kırsal kesimi etkilemektedir (Türk ve Ünlü, 2016: 97). Bu kesimdeki yoksullar eğitim, sağlık gibi temel hak ve hizmetlerden sınırlı olarak ve zorluklara katlanarak yaralanabilmekte ve bu yüzden de yoksulluğu daha derin hissetmektedirler (Uyan Semerci, 2012: 196). Diğer yandan ekonomi politikalarının yoksullaştırdığı bu kesimin tarım sektörü dışında alternatif bir gelir kaynağı olmaması da bu sorunun boyutlarını artırmaktadır.

Türkiye’de yoksulluğun boyutlarını ölçmek için yapılan çalışmalar son dönemlerde ağırlık kazansa da çok sınırlı sayıda kalmıştır (Gündoğan, 2008: 45). Bu bağlamda yapılan yoksulluk çalışmalarında; yapısal uyum, özelleştirme, ekonomik politikalar ve bunlara bağlı giderek artan diğer sorunlar ön planda tutulmuştur (Şentürk, 2009: 223). Celasun (1986), Dumanlı (1987), Dağdemir (1992) ve İlik (1993) gibi araştırmacılar tarafından yapılan bu çalışmalarda yoksulluğun çeşitli kriterlere göre dağılımı ortaya çıkartılmıştır. Örneğin, Recep Dumanlı’nın DİE 1987 yılı “Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” sonucundan hareketle yaptığı çalışmada, Türkiye’de kişi başına düşen yoksulluk sınırı 1987 yılı için 284.700 TL olarak belirtilmiştir (Dumanlı, 1996: 67). Bu sınırlara göre 1987 yılı itibariyle de hanelerin %17’sinin, nüfusun ise %16,24’ünün yoksul olduğu tespit edilmiştir (Dumanlı, 1996: 126).

Türkiye’de yapılan yoksulluk sınırı ve yoksul oranını belirlemeye yönelik çalışmalarda, veri kaynağı olarak Türkiye İstatistik Kurumu tarafından düzenlenen “Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketleri” ile “Yoksulluk Araştırmaları” gibi çalışmalar, Türkiye’de resmi yoksulluk sınırının tespitine yönelik ilk çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gündoğan, 2008: 45).

Bundan önceki süreçlere baktığımızda, örneğin 1980’lerde Türkiye bu anlamda önemli bir yapısal dönüşüm süreci içerisine girmiştir. 24 Ocak 1980’de uygulamaya konan yeni ekonomi programı ile ekonomik, toplumsal yapıda köklü bir değişim gerçekleşirken, 1990’lı yıllarda yaşanan krizler sonrasında ekonomi küçülerek, işsizlik artmış, küreselleşme süreci, neo-liberal politikalar ve ekonomik krizlerin etkileri ülkede gelir dağılımının bozulmasına, toplumsal kesimler arasındaki uçurumun derinleşmesine ve yoksulluğun artmasına yol açmıştır (Arpacıoğlu, 2012: 57). Böylece Türkiye, gelirin eşit dağıldığı bir ülke olmaktan çıkıp, zengin ile yoksul arasındaki farkların uç noktalara ulaştığı bir ülke haline gelmiştir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 68; Taş ve Özcan, 2012: 427).

2000-2001 yıllarına gelindiğinde ise Türkiye, yaşanan krizlerin ardından istikrarlı bir ekonomik büyüme göstermiştir. Yaşanan ekonomik krizin etkilerini en aza indirmek adına Dünya Bankası ve Hükümet arasında 14 Eylül 2001 tarihinde imzalanan ve 28 Kasım 2001

tarhinde yürürlüğe giren bir anlaşma ile şartlı Nakit Transfer Programı (şNT) uygulamaya konulmuştur. Bu Programa göre, en yoksul hanehalkları üzerindeki ileriye dönük olumsuz etkileri en aza indirmek için çalışmalar yürütmek ve bu hanehalklarının gerek bu krizin etkisiyle ortaya çıkan, gerekse de ilerde görülebilecek ekonomik şoklara karşı stratejiler geliştirmede kullanılacak yöntemlere katkıda bulunan programlar geliştirmek önemli bir amaç taşımıştır (Fırat, 2013: 201).

Bu yıllardan itibaren TÜİK'in yapmış olduğu yoksulluk araştırmaları hız kazanmış ve resmi veriler daha da somutlaştırılmıştır. 2002 yılından başlamak üzere düzenli olarak her yıl TÜİK tarafından yoksulluk çalışmaları yapılmaya devam etmiş ve yoksulluk oranları ile buna ilişkin çeşitli istatistikler düzenli olarak yayınlanmıştır (Solmaz, 2015: 170). Böylece yoksulluğun ayrıntılarına ilişkin gelişim, 2002-2008 yılları arasında daha net görülmüştür (Sarısy ve Koç, 2010: 334). Bu alışmalarda Türkiye'deki göreli yoksulluk oranı yüzde 14,74 olarak hesaplanmış ve 10.080.000 kişinin göreli yoksul olduğu sonucuna varılmış iken, kentte bu oran yüzde 11,33 (4.651.000 kişi), kırdada ise yüzde 19,86 (5.430.000 kişi) olarak ortaya çıkmıştır (Gündoğan, 2008: 45). Buna göre Türkiye'de 2002-2006 yılları arasında ortalama yıllık büyüme %7,2 oranında gerçekleşmiştir. 2008'de yaşanan küresel krizin de etkisi ile daralma sürecine girilmesine rağmen sonraki yüksek büyüme hızları nedeniyle 2007-2010 döneminde ortalama büyüme hızı %2,2 olarak kayıtlara geçmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu, mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk ve uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan yoksulluk sınırlarını ve bu sınırların altında kalarak yoksul olarak nitelenen fert sayılarını hesaplamaktadır. Çalışmalarda, gıda yoksulluğunun (açlık) temelini teşkil eden olan gıda sepeti Hane halkı Bütçe Anketi verileri kullanılarak belirlenmektedir. Gıda yoksulluk (açlık) oranı, fert başına tüketim harcaması, gıda yoksulluk sınırının altında kalan hane halklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak hesaplanmaktadır (Ensari, 2010: 9-10). Yapılan bu yoksulluk araştırmalarının sonuçlarına göre ülkemizde gıda yoksulluğu açısından ciddi bir sorunun olmadığı görülmüştür (Tablo 6).

Tablo 6. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2007-2015)

Yöntem	Fert yoksulluk oranı (%)								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda yoksulluğu	0,48	0,54	0,48	0,40					
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	17,91	17,11	18,08	17,50					1,60
Kişi başi günlük 1 \$'ın altı	0,03	0,02	0,01	-	-	-	-	-	-
Kişi başi günlük 2,15 \$'ın altı	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başi günlük 4,3 \$'ın altı	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
Harcama esası göreli yoksulluk	14,70	15,06	15,12	14,62					

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2017

Uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan çeşitli yoksulluk kriterleri açısından Türkiye'de yoksulluğun profilini gösteren Tablo 6'daki veriler yoksulluk sorununun boyutlarını göstermektedir. 2007'de % 0,48'i; 2008'de % 0,54' açlık sınırının altında kalmıştır. 2009 yılında ise Türkiye'de kişilerin % 0,48'i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren

açlık sınırının, % 18,08'i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşadığı ortaya çıkmıştır (Topgöl, 2013: 286). 2010 yılında ise bu oranın % 17.50'ye kadar düşerek, gıda dışı yoksulluk oranının da düzelmeler olduğu görülmüştür.

Ülkemizde 2015 yılı itibariyle kişi başı günlük harcama oranı, satın alma gücü paritesine göre 1 doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satın alma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2,15 dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranında yıllar itibariyle azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2,15 dolar altında bulunan fert oranı 2015 yılında % 0,06 iken kişi başı günlük 4,3 dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altındaki fert 1,58 olarak belirtilmiş ve 2014 yılına göre 2015 yılında az da olsa düşme eğilimindedir (TÜİK, 2015).

Tablo 7. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Geliri ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul Sayıları ile Yoksulluk Oranı (2011-2015)

Yıllar	Yoksulluk riski	Yoksul sayısı (Bin kişi)					Yoksulluk oranı (%)				
		Okur-yazar olmayanlar	Bir okul bitirmeyenler	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi okul mezunları	Yükseköğretim mezunları	Okur-yazar olmayanlar	Bir okul bitirmeyenler	Lise altı eğitilmişler	Lise ve dengi okul mezunları	Yükseköğretim mezunları
2011	%50	1 708	1 072	3 789	552	55	28,9	27,0	13,1	5,8	1,1
	%60	2 265	1 420	5 792	844	103	38,4	35,8	20,0	8,9	2,0
2012	%50	1 800	1 044	3 948	566	66	30,1	26,1	13,5	5,9	1,1
	%60	2 336	1 355	5 839	892	114	39,1	33,8	20,0	9,3	1,9
2013	%50	1 577	938	3 696	537	115	26,6	23,7	12,4	5,6	1,8
	%60	2 222	1 324	5 952	881	175	37,5	33,5	20,0	9,1	2,7
2014	%50	1 667	1 043	3 731	553	90	27,7	25,1	12,5	5,7	1,3
	%60	2 297	1 418	5 861	910	153	38,1	34,2	19,6	9,3	2,2
2015	%50	1 637	957	3 808	576	129	27,2	23,7	12,8	5,6	1,6
	%60	2 189	1 375	6 039	1 038	213	36,3	34,1	20,3	10,2	2,7

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013,2016

TÜİK, harcama esaslı yoksulluk oranlarını sadece yoksulluk sınırı yöntemlerine göre değil, aynı zamanda 2009-2015 dönemini kapsayacak şekilde hane halkının eğitim düzeyine, büyüklüğüne, türüne, iktisadi faaliyetlerine ve çalışmış olduğu sektöre göre belirlemekte ve bu kriterler ışığında yoksulluk sınırı ile yoksulluk oranlarını yayınlamaktadır (Üzümcü ve Korkat, 2014: 144-145).

Örneğin hane halkının eğitim durumuna göre yoksulluk oranlarını gösteren Tablo 7 incelendiğinde, Türkiye'deki eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranının düştüğü görülmektedir. Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert meydan gelirin %50 si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranına göre okur-yazar olmayanların % 27,20'si, bir okul bitiremeyenlerin %23,70'i yoksul iken, bu oran lise altı eğitilmişlerde %12,80'e, lise ve dengi okul mezunlarında ise %5,6 olmuştur. Yükseköğretim mezunları ise %1,60 ile yoksulluk oranının en düşük olduğu kesimi oluşturmaktadır. 2011 yılı itibariyle tüm eğitim

düzeylerinde azalan yoksulluk oranları, okur-yazar olmayan veya bir okulu bitirmeyen bireylerde düşmekle birlikte bu oran yükseköğretim mezunlarında son yıllardaki düşüş durmakta ve hatta 2015 yılı itibarıyla 2014 yılına göre bir miktar artmaktadır (Tablo 7).

Tablo 8. Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları

Hane halkı büyüklüğü	Yoksul hane halkı oranı (%)					Yoksul fert oranı (%)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Türkiye	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
1-2	8,44	10,95	9,36	9,85	11,52	8,25	10,66	8,84	9,57	10,64
3-4	9,22	8,27	8,06	8,23	9,41	9,36	8,49	8,30	8,48	9,65
5-6	22,41	17,54	20,79	21,14	21,79	22,77	17,76	21,20	21,54	22,20
7	44,08	41,83	39,79	37,68	38,50	45,99	42,98	41,32	38,20	40,05

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2016

Yoksulluğu etkileyen en önemli etkenlerden birisi de hane halkı yapısıdır. 2009 yılı hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları incelendiğinde, Türkiye’de hane halklarının %14,54’ünün yoksul olduğu görülmektedir (Tablo 8). Bu oran, 2008 yılına göre 2009 yılında bir miktar artış göstermiştir. Bunun sebebi olarak da 2008 yılında dünyada meydana gelen küresel ekonomik krizin etkisidir. 1-2 kişi olan haneler için % 11,52 olan yoksulluk oranı 7 ve 7’den fazla kişi yaşayan hanelerde durumun %38,5 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Bu verilere göre, Türkiye’de yoksulluk oranı en düşük olan hane halkı büyüklüğü 3-4 kişiden oluşan hane halkıdır. Hane halkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk oranı da artmakta ve 6’dan fazla kişinin yaşadığı hanelerde yoksulluk oranı oldukça yüksek düzeylere ulaşmaktadır.

Öte yandan hane halkının işteki durumlarının farklılaşmasına bağlı olarak yoksulluk oranları farklılaşmaktadır. İşverenler ve ücretli çalışanlarda yoksulluk oranı düşüken, yevmiye karşılığı çalışan, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile çalışanlarında yoksulluk oranı ve riski daha yüksektir.

Tablo 9. Hane Halkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2009)

İşteki durum	Fert yoksulluk oranı (%)				
	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
Ücretli, maaşlı	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
İşveren	4,80	3,75	3,15	1,87	2,33
Kendi hesabına	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
Ücretsiz aile işçisi	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2016

Hane halkı fertlerinin işteki durumu ve çalıştığı sektöre göre yoksulluk oranlarını veren Tablo 9 incelendiğinde, 2005-2009 yılları arasında istihdamdaki fertlerin yoksulluk oranının % 18,96’dan % 15,37’ye düştüğü görülmektedir. Bu verilere göre, Türkiye’de istihdam edilen kesimin yoksulluk oranı yıllar ilerledikçe düşmüş olsa da, halen çalışan

yoksullardan oluşan büyük bir kitlenin var olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır (Tablo 9). 2009 TÜİK verilerine göre, işverenlerin % 2,33'ü, ücretli çalışanların ise % 6,05'i yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Bu oran kendi hesabına çalışan, ücretsiz aile işçisi ve yevmiyeli çalışanlarda sırasıyla % 22,49, % 29,58 ve % 26,86 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 9'a göre ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların neredeyse üçte biri yoksulluk sınırının altındayken, işveren olarak çalışanlarda ise yoksulluk oranı % 2,33 düzeyindedir. Ücretli, yevmiyeli ve işveren olarak çalışan kesimin 2009 yoksulluk oranı 2005 yılına göre bir düşüşle karşımıza çıkarken, ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanların yoksulluk oranındaki sınırlı düşüş ise gözden kaçmayan ayrı bir husustur (Tablo 9).

Yoksulların çalıştıkları sektörler göre dağılımına bakıldığında ise yoksulluğun en yoğun yaşandığı sektörün tarım sektörü olduğu görülmektedir (Tablo 10). Bu sektörde çalışanlar için 2005 yılında % 37,24 olan yoksulluk oranı, 2009 yılında %33,01 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 10. Hane Halkı Fertlerinin Sektördeki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları (2005-2009)

Sektör	Fert yoksulluk oranı (%)				
	2005	2006	2007	2008	2009
Tarım	37,24	33,86	32,05	37,97	33,01
Sanayi	9,85	10,12	9,70	9,71	9,63
Hizmet	8,68	7,23	7,35	6,82	7,16

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2016

Sanayi sektöründe çalışan yoksulların oranı ise hizmet sektöründe çalışanlara göre daha yüksek olmakla birlikte bu sektörde istihdam edilenlerin yoksulluk oranı 2005 yılında % 9,85 iken yıllar itibariyle azalarak 2009 yılında % 9,63'e kadar gerilemiştir (Tablo 10). Hane halkı fertlerinin çalıştığı sektörler göre yoksulluk oranlarındaki azalmada en iyi performans, 2005 ile 2009 dönemi arasındaki hizmetler sektöründe gerçekleşmiştir. 2005 yılında bu sektörde istihdam edilenlerde % 8,68 olan yoksulluk oranı, 2008 yılına kadar sürekli azalarak % 6,82'ye gerilemiş, ancak 2009 yılında küresel ekonomik krizin de etkisiyle % 7,16'ya yükselmiştir (Tablo 10).

Türkiye'de yoksulluğa bölgesel anlamda baktığımızda ise öncelikli olarak pek çok yerde ekonomik ve sosyal gelişme farklılıklarının ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin Türkiye'nin batısı ile doğusunda, özellikle de kuzeybatısı ile güneydoğusu arasında önemli bir sosyo-ekonomik dengesizliğin varlığı dikkat çekmekte ve bu bölgelerde yoksulluk oranı Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde seyretmektedir. Tablo 11'de görüldüğü gibi, TÜİK tarafından 2015 yılı için eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 50'sine göre Türkiye ortalaması % 14,7, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da % 14,5 seviyesinde görülmektedir. Eşdeğer hane halkı medyan gelirinin en düşük olduğu bölge ise Doğu Marmara ile Ortadoğu Anadolu bölgeleridir. Buna göre Türkiye'de hane halkı başına düşen eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri 2015 yılında ortalama olarak 6246 TL olarak tahmin edilmiştir. İstanbul Bölgesi 7920 TL ile ortalama yıllık eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri en yüksek olduğu bölge olup, Batı Anadolu Bölgesi ikinci sırada (7630 TL), Güneydoğu Anadolu Bölgesi (3521 TL) ise en düşük ortalamaya sahip bölge

olmuştur. Bu oranlara göre Güneydoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde olumsuz durumun ortaya çıkmasında 1990'lı yılların başından günümüze kadar gelen gelişmeler (PKK terörü, Irak'a Körfez Savaşı sonrası uygulanan ambargo, ABD'nin 2003'de Irak'a müdahalesi ve son dönemde Arap Baharı sonrası Suriye'de görülen gelişmeler) etkili olmuştur. Dolayısıyla bu bölgelerden ülkenin önde gelen kentlerine doğru göçlerin yaşanması, en başta buralardaki ekonomik faaliyetleri olumsuz biçimde etkilemiştir.

Tablo 11. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre 2015 Yılı Bölgesel Yoksul Sayıları ve Yoksul Oranları

2015	Medyan gelirin %50'sine göre			Medyan gelirin %60'ına göre		
	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk Sınırı	Yoksul Sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk Oranı (%)
Türkiye	6 246	11 219	14,7	7 495	16 706	21,9
TR1 İstanbul	7 920	1 596	11,1	9 504	2 560	17,8
TR2 Batı Marmara	6 654	413	12,8	7 985	648	20,1
TR3 Ege	6 845	1 060	10,9	8 214	1 762	18,1
TR4 Doğu Marmara	7 431	714	9,9	8 918	1 244	17,3
TR5 Batı Anadolu	7 630	843	11,5	9 156	1 421	19,3
TR6 Akdeniz	5 430	1 305	13,4	6 517	2 072	21,2
TR7 Orta Anadolu	5 761	382	10,1	6 913	632	16,7
TR8 Batı Karadeniz	5 875	506	11,6	7 050	829	19,1
TR9 Doğu Karadeniz	6 030	225	9,1	7 236	402	16,3
TRA Kuzeydoğu Anadolu	4 479	314	14,5	5 375	465	21,5
TRB Ortadoğu Anadolu	3 775	308	8,3	4 530	672	18,1
TRC Güneydoğu Anadolu	3 521	1 187	14,5	4 225	1 721	20,9

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2016

Bu çerçevede Türkiye'de bölgelerarası gelişmişlik farkını veya gelir eşitsizliğini azaltmak için; bir yandan yatırımların dağılımını değiştirmek, bir yandan da alt yapı yatırımlarını geliştirmek gerekmektedir. Çünkü bölgesel gelir farklılıkları, görece yoksul bölgelerin zaman içinde bölge dışına göç vermesine ve daha az kaynak kullanmasına neden olmaktadır.

Gelir dağılımı; bir ülkede, belirli bir dönemde üretilen milli gelirin; bireyler, hanehalkları, toplumsal gruplar, bölgeler ya da üretim faktörü sahipleri arasında bölüşülmesidir (Çalışkan, 2010: 92). Gelir dağılımı, gelir eşitsizlikleri ile sosyal ve ekonomik kurumlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu, zengin ve yoksul arasındaki gelir farklılığının zaman içindeki değişimini, gelir eşitsizliğindeki değişikliklerin servet, sermaye birikimi ve büyüme üzerindeki etkilerini ve kaynak dağılımını ortaya koymaktadır. Bunun en önemli amacı sadece gelirin araştırılması değil, aynı zamanda milli geliri meydana getiren üretim

faaliyeti içindeki sosyal ilişkilerin ve bölüşüm ilişkilerinin bilinmesidir (DPT, 2001:3). Ayrıca milli gelirin kişiler ya da hane halkları arasında eşit olmayan dağılımının ortaya konulması da gelir dağılımı hesaplamalarında en önemli kıstastır (Çalışkan, 2010: 93).

Kişisel gelir dağılımında kullanılan yöntem, nüfusun yüzdelerle dilimlere ayrılması ve bu dilimlerin gelirden aldıkları payın belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalar, bir ülkede belirli bir dönemde yaratılan gelirlerin nasıl bölüşüldüğünün ortaya konması açısından büyük önem taşımaktadır (Aktaş, 2007: 93).

Tablo 12. Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Hane Halkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (2010-2015)

%20'lik Gruplar						
Yıllar	Toplam	İlk %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Son %20
2010	100,0	6,5	11,1	15,6	21,9	44,9
2011	100,0	6,5	11,0	15,5	21,9	45,2
2012	100,0	6,5	11,0	15,6	22,0	45,0
2013	100,0	6,6	10,9	15,4	21,8	45,2
2014	100,0	6,5	11,0	15,6	22,2	44,7
2015	100,0	6,3	10,9	15,5	22,0	45,3

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 2016

Bu noktadan hareketle Tablo 12'de görüldüğü gibi, TÜİK'in ülkemiz için yapmış olduğu en son gelir dağılımı araştırmasında, 2015 yılı itibarıyla eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirlerine göre oluşturulan % 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip beşinci gruptakilerin toplam gelirden aldıkları pay % 45,3 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldıkları pay ise % 6,3'tür. Tabloda görüldüğü üzere 2010'de ilk yüzde 20'lik grup milli gelirden % 6,5 pay alırken görece düşerek 2015'de % 6,3 oranında paya ulaşmış, beşinci yüzde 20'lik grubun payı ise %44,9 düzeyinden % 45,3'e yükselerek bir anlamda gelir dağılımında görece olarak bir bozulma meydana gelmiştir. TÜİK'in 2010 yılı sonrası gelir dağılımı analizlerinde hane halkı kullanılabilir gelirini esas alan yaklaşımla veriler üretmesine karşın eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirini ilgili bültenlerde dikkate alması nedeniyle oranlar görece gerilese de, bu yeni değerlendirme altında da gelir dağılımı görece iyileşmiştir.

Bu bağlamda ilk % 20'lik dilimin milli gelirden aldığı pay 2010'da % 6,5 iken 2015'de %6,3 düzeyine düşmüş, beşinci yüzde 20'lik grubun aldığı pay %44,9 oranından %45,3 düzeyine yükselmiştir. Buna göre, ilk yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın son yüzde 20'lik gruba göre oranı 2010-2015 döneminde gerilemiş ve bu iki gelir grubu arasındaki ortalama fark günümüzde yaklaşık 7 katıdır.

Tablo 13. Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Gini Katsayısı ve P80/P20 Oranı (2010-2015)

Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gini katsayısı	0,380	0,383	0,382	0,382	0,379	0,386
P80/P20 oranı	6,9	7,0	6,9	6,8	6,9	7,2

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011, 2016

Yine Tablo 13'e bakıldığında gelir dağılımı adaletsizliğinin uluslararası kabul gören kriteri Gini Katsayı değeri 2010 yılında 0,380 düzeyinden 0,386 düzeyine yükselmiş, dolayısıyla son dönemlerde gelir dağılımında bozulmalar ortaya çıkmıştır.

Yapılmış olan tüm çalışmalara rağmen Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasına yönelik uygulanan politikalarındaki en önemli eksikliklerden biri, yoksulluk sınırının altında kalan nüfusa dair detaylı yoksulluk gerekçelerini açıklayan ciddi bir veri tabanının olmayışıdır. Ayrıca yoksulluğun azaltılması için farklı kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen yardım faaliyetleri arasında yeterli koordinasyonun mevcut olmayışı da diğer bir eksikliktir (Sarısoy ve Koç, 2010: 345; Güneş, 2012: 175). Ancak her ne kadar sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler, eğitim ve sağlık alanlarında belli katkılar sağlayıp, yoksulluğu azaltmak amacıyla yeni sosyal destek projeleri oluşturmuş olsalar da, toplumun büyük bir kesiminin sürekli olarak yoksulluk sınırı altında ya da bu sınır civarında yaşamasını engelleyebilmek için uzun vadeli yapısal değişikliklerin uygulanması kaçınılmaz olmuştur (Gediklioğlu, 2015: 27). Çünkü bu eksiklikler, sosyal bütünleşmenin yanı sıra sosyo-ekonomik kalkınmayı da engellemektedir (Yaşar ve Açıkgöz, 2011: 406). Aynı zamanda nüfusun büyük bir kısmının işsiz kalması, kayıtdışı istihdam edilmiş olması ve böylece hiçbir sosyal güvence ve sağlık sigortası olmadan yaşaması, sosyal dışlanma ihtimalinin ülke genelinde yükselmesine sebebiyet vermiş, yoksulluktan kaynaklanan bu dışlanma, ülkedeki sosyal dışlanmanın belirleyici yanı olup ayrımcılığa yol açmıştır (Gediklioğlu, 2015: 27).

Uluslararası karşılaştırmalarda ise yoksulluk göstergeleri bakımından pek parlak durumda olmayan Türkiye, gelirin adaletsiz olarak dağıldığı ülkeler arasında yer almaktadır (Gündoğan, 2008: 47). Bir yandan adaletsiz gelir dağılımı, diğer taraftan ulusal gelirin paylaşımındaki düşüklük, son yıllarda art arda yaşanan ekonomik krizler ve benzeri etmenler, yoksulluğu daha da şiddetli bir boyuta taşırken, buna karşın acil bir önlem alınması öncelikli hale gelmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 67).

2.3. Türkiye'de Yoksulluğu Önlemeye Yönelik Sosyal Yardım Politikaları

Sosyal yardımlar, belirli bir gelir düzeyinin altında kalan ve bundan dolayı yardıma muhtaç olan kişilere, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok kurum tarafından yapılan maddi, ayni veya nakdi yardımların sağlanması anlamına gelmektedir (Genç ve Adıgüzel, 2011: 9; Karagöl ve Dama, 2015: 9). Geçinme güçlüğü içinde olan ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan yoksul ve az gelirli kişilerin muhtaçlık kontrolüne bağlı ve karşılıksız olarak kamu tarafından sağlanan yardımları ifade etmektedir (Metin, 2011: 138; Gürsoy, 2011: 38). İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkan aile bağları, komşuluk ilişkileri ve birtakım dini esaslardan kaynaklanan yardımlaşma ve dayanışma ilkelerine bağlı olarak gelişen bu yardımlar, toplumun tüm kesiminde ihtiyaç sahiplerine yönelik olduğundan, tek başına toplumu bütünleştirici bir özelliği ortaya çıkarmıştır (Güneş, 2012: 156). Bu açıdan sosyal yardımlar, kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından yoksun kalmış bireylere yönelik, toplumda oluşan sosyal risklerin ve bunların sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak muhtaçlık kontrolüne dayalı olarak yapılan yardımlar şeklinde de algılanmaktadır (Yaşar ve Açıkgöz, 2011: 408; Türkoğlu, 2013: 280).

Birçok ülkede ekonomik ve sosyal politikalar sonucu oluşturulan sosyal yardım uygulamaları, doğrudan kamu kaynaklarından finanse edilen ya da gönüllülük esaslı gözetilerek yürütülen, özellikle de yoksullukla mücadele konusunda veya yoksulluğun kontrol edilmesinde önemli etkiler yaratmıştır (Güneş, 2012: 156).

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de yaşlılara, yoksullara, düşkünlere, işsizlere ve kimsesizlere yönelik olarak devletin yerine getirmekte olduğu sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır (Türkoğlu, 2013: 286). Bu açıdan ülkemiz, sosyal yardım alanında tedbir alma ve teşkilat kurma görevini, anayasasına koyarak, bu çerçevede sosyal yardımlara kaynak aktarmış, özellikle de son yıllarda sosyal güvenlik reformu çerçevesinde birtakım çalışmalarda bulunmuştur (Genç ve Adıgüzel, 2011: 10). Aynı zamanda yoksulluğu azaltmak için sosyal yardımların daha güçlü ve örgütsel yapılar aracılığı ile yapılmasını ve toplumsal yaşam kalitesini artırmak adına ayni veya nakdi yardımlar yerine, gelir ve istihdamı artıracak ve üretim yelpazesini genişletecek projelere ağırlık vermiştir (Zengin ve Öztaş, 2009: 24, 27; Genç ve Adıgüzel, 2011: 11).

Türkiye’de bu anlamda birçok sosyal yardım türü vardır ve bu yardımlar birden çok sosyal yardım kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunlar arasında; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kurumlar yer alırken, bunların hemen hepsi, sosyal yardımların yoksullukla mücadeledeki etkisinde ve sosyal yardım programlarının geliştirilmesinde önemli etkinliklerde bulunmaktadır (Taşcı, 2008: 131-135; Yıldırım, 2010: 12). Toplumdaki fertlerin ihtiyaçlarına karşılık, 9 Aralık 2004 tarihinde çıkarılan 5263 Sayılı Kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuş, 2011 yılında ise bu amaca hizmet eden birtakım devlet kurumları 633 Sayılı bir KHK ile oluşturulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sayesinde tek bir çatı altında toplanmıştır. Böylece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla ve bu çerçevede devlete ait sosyal yardım ve sosyal politikaların tek elden yürütülme çabaları ile bir nevi sosyal devlet rolünün etkinliği arttırılmıştır (Türkoğlu, 2013: 287). Bakanlık vasıtasıyla faaliyet göstermeye başlayan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü de gerçekleştirmiş olduğu pek çok sosyal yardım faaliyetini, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarını kullanarak ülke genelinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla görevini yürütmüştür (Türkoğlu, 2013: 287). Bu Vakfın temel amacı da ihtiyaç içerisinde bulunan, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan veya herhangi bir gelire sahip olmayan kişilere yardım etmek ve bu sayede dayanışmayı sağlamak olmuştur (Akpınar vd., 2012: 25).

Ancak bu konuda Türkiye’de belediyelerin sosyal yardım alanında sürekli gelişim içinde oldukları dikkat çeken ayrı bir husustur. Çünkü belediyeler, halka en yakın yönetim birimi olmaları, denetim ve kontrolü kolay şekilde sağlamaları, sosyal yardım programlarını rahatça hayata geçirmeleri ve daha fazla kaynak temin etmeleri konusunda pek çok avantaj sağlamaktadır (Zengin ve Diğerleri, 2012: 134). Ancak belediyelerce yapılan bu sosyal

hizmet ve yardımlar, belediyenin büyüklüğüne, bütçesine, hizmet götürdüğü bölgedeki sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir (İncedal, 2013: 113).

Bakanlığın Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü eliyle yapmış olduğu aile yardımları kapsamında gıda yardımı, yakacak yardımı ve barınma yardımı; sağlık yardımları kapsamında tedavi destekleri ile şartlı sağlık yardımı; eğitim yardımları kapsamında eğitim materyali, şartlı eğitim yardımı, öğrenci taşıma barınma ve iaae yardımı, özörlü yardımları başlığında özörlü ihtiyaç yardımları; özel amaçlı yardımlar kapsamında ahevleri ve afet ve terörden zarar görenlere yönelik yardımlar ile yaşlılara yapılan yardımlar önde gelmektedir (Yıldırım, 2010: 13; Türkoğlu, 2013: 287). Böylece Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü il ve ilçe vakıfları kanalıyla her ay; aile, sağlık, eğitim, özörlü ve özel amaçlı yardımlar kapsamında dar gelirli ailelere gıda, barınma, yakacak, giyecek, nakit yardımları, gelir getirici yardımlar yapmakta, özörlülere protez, işitme cihazı ve özörlü araçları sağlamakta, dar gelirli ailelerin ilk ve ortaöğretimde okuyan çocuklarının önlük, çanta, kitap, kırtasiye, yiyecek, giyim ve ulaşım gibi temel okul ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Akpınar vd., 2012: 25).

Bakımsız ve sağlıklı evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakımı, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan kişilerin ise temel ihtiyaçlarının karşılanması için sağlanan aile yardımları; barınma, gıda, yakacak ve hatta nakit yardımlarını kapsamaktadır (Aktaş, 2014: 99-100). Barınma veya konut yardımı olarak adlandırılan yardımlar, barınma konusunda nakit yardımı verilmesi, kişilerin alacakları konut için kredi çektiklerinde ödeyecekleri kredi faizinin düşürülmesi veya bu kişilere konut sağlanması şeklinde gerçekleşirken, gıda yardımları kişilere gıda maddelerini kendilerinin satın alabilmesi için gıda çeki, gıda paketi veya sıcak yemek verilmesi şeklinde de olabilmektedir. Genellikle bir kuruluştan gıda yardımı alan herkese aynı türde ve aynı miktarda gıda maddelerinden oluşan paketler halinde dağıtılan bu yardımlar, Vakıflar Genel Müdürlüğü, belediyeler ve çeşitli hayır kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 96). Muhtaç durumdaki kişilere kömür verilmesi şeklinde yapılan yakacak yardımlarında ise, ihtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımı yapılırken, bazen de kişinin özel durumuna bağlı olarak doğalgaz veya odun masrafının karşılanması şeklinde farklı uygulamalarda karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2014: 100). 2003 yılından itibaren Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) tarafından ihtiyaç sahiplerine ulaştırılan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile belediyeler tarafından dağıtılan kömürün karşılığı Hazine tarafından TKİ'ye aktarılmaktadır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 97).

Her eğitim-öğretim yılının başlangıcında dar gelirli ailelerin ilk ve ortaokulda okuyan çocukları için eğitim materyallerinin karşılanması ile öğrencilerin barınma ve ulaşım ihtiyaçları sağlanması konusunda ön plana çıkan eğitim yardımları, aynı zamanda şartlı eğitim yardımı ve özörlülere yapılan eğitim yardımlarını da kapsamaktadır (Akpınar vd., 2012: 25; Karagöl ve Dama, 2015: 22). Bu türdeki yardımlar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu aracılığıyla yöenin nüfusu, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi göz önünde bulundurularak Vakıflara yapılan kaynak aktarımı ile gerçekleşmektedir (Aktaş, 2014: 101-102).

Genellikle kişilerin sağlık hizmeti masraflarının karşılanması amacıyla taşıyan Sağlık Yardımları, tedavi giderlerine yönelik yapılan destekleyici yardımlar ile şartlı nakit transferi kapsamında yapılan yardımları kapsamaktadır. Sosyal güvencesi olmayan vatandaşların sağlık harcamalarını içeren, tedavi giderlerini destekleyici olan bu yardımlar vakıflar tarafından yapılmaktadır (Akpınar vd., 2012: 25; Yıldırım, 2010: 13). Şartlı sağlık yardımları ise çocuk ölümlerini ve hastalanma oranlarını azaltmak adına temel sağlık ve beslenme hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanamayan 0-6 yaş grubunda yer alan çocukları güvence kapsamına almak amacıyla ve onların sağlık muayenelerini yaptırmaları şartıyla ailelere düzenli nakdi para transferi yapılması konusunda öne çıkmaktadır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 96).

İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, dul, yaşlı, hasta, özürü ve kimsesiz olup, ihtiyaç sahibi kişilere aşevleri aracılığıyla hizmet vermek üzere yapılan, ayrıca deprem, sel, yangın gibi doğal afetler nedeniyle mağdur olan kişilerin acil ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla afet ve terörden zarar görenlere yönelik yapılan yardımlar (Aktaş, 2014: 105), Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından sosyal ve özel amaçlı yardımlar kapsamında gerçekleştirilmektedir (İncedal, 2013: 84-85; Genç ve Barış, 2015: 104, 111).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile belediyeler tarafından, sosyal güvenceden yoksun, muhtaç durumdaki engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştırmak adına yapmış oldukları yardımlar ise fertler için koruyucu ve sosyal hayatlarını rahatlatıcı görevler üstlenmektedir (Akpınar vd., 2012: 25). Örneğin yardıma muhtaç olan engellilerin barınması için bakım ve rehabilitasyon merkezleri ile danışma ve rehberlik merkezleri açmak, ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmak, belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak, ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak gibi hizmetler bu kapsamda gerçekleştirilmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 97; Aktaş, 2014: 107).

Yine Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile belediyeler tarafından yaşlılara yapılan sosyal yardımlar, ayni veya nakdi nitelikli olmakla birlikte, özellikle 65 yaş ve üzeri yardıma muhtaç kişilerin barınmasına yönelik huzurevleri, ücretsiz muayene ve ilaç yardımları, belediye otobüslerinin ücretsiz veya indirimli hale getirilmesi gibi uygulamaları kapsamaktadır (Genç ve Barış, 2015: 104). Ancak yaşlılara yapılan en geniş kapsamlı sosyal yardım Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından 65 yaş üstündeki muhtaç vatandaşlara vermiş olduğu yaşlılık aylıklarıdır (Gürsoy, 2011: 50; Aktaş, 2014: 105-106). 1 Ocak 1977 tarihinde yürürlüğe giren ve ülkemizde sosyal yardımlar konusunda modern anlamda atılan ilk ciddi adımı oluşturan bu uygulama ile 65 yaşını doldurmuş yardıma muhtaç Türk vatandaşlarına aylık bağlanmıştır (Şahin, 2012: 54-55; İncedal, 2013: 90-92).

Dolayısıyla Türkiye’de sosyal yardımlaşma ve dayanışma hizmetlerinin gelişimi değerlendirildiğinde, sosyal yardımların ve desteklerin doğrudan ihtiyaç sahibi kesimlere ulaştırılmasında çok ciddi ve etkili adımlar atılmış, özellikle 2002’den itibaren uygulanmaya başlanan sosyal yardım programları; niteliği, kapsamı ve hedef kitlesi açısından bağlı oldukları kurumlar vasıtasıyla etkin yapılarını ve organizasyonlarını sürdürmüştür (Karagöl ve Dama, 2015: 15).

2.4. Yoksulluk Kültürü

Kültür, toplumun ya da toplumu oluşturan bireylerin genel bir ifadeyle yaşama biçimi şeklinde tanımlanmaktadır (Alver ve Doğan 2007: 139). Yani bir toplumu anlayabilmek o toplumun içinde bulunmayı ve kültürünü tanımayı gerektirir. Bu yönüyle kültür, toplum ile sürekli ilişki halinde olmak durumundadır. Dolayısıyla bir insan ürünü olarak karşımıza çıkan ve meydana getirdiği toplumun birikimli uygarlığı şeklinde açıklanan bu kavram, aynı zamanda sürekliliği ve insanların sosyal ilişkiler dâhilinde yaşamalarını sağlayan en temel toplumsal unsurlardan biridir (Alver ve Doğan 2007: 137). Bu bakımdan kültür; insanların yaşayış biçimlerini, dini etkinliklerini, toplumsal etkileşimlerini ve bunun gibi pek çok değeri, kuşaktan kuşağa aktaran bir yapıya sahiptir (Alver ve Doğan, 2007: 130). Bu etkenler doğrultusunda dinamik bir yapıya sahip olan kültür, toplumun sürekliliğini sağlayarak hem bireyi değiştiren, hem de kendisi değişen, böylece kişilerin yaşantısında oldukça etkili olan toplumsal bir düzene bürünmektedir (Alver ve Doğan, 2007: 130; Akın, 2007: 92).

Mutlak anlamda yoksulluk tanımında farklı olarak ele alınan yoksulluk kültürü ise zamanla hem yoksulluk, hem de kültür bağlantısına göre şekillenerek, toplumsal yapımızdan etkilenen yeni bir kavrama bürünmüştür (Türkdoğan, 2003: 107, 109, Aslan ve Bilgili, 2003: 327). Yoksulluk literatürü kapsamında incelenen bu tema, zamanla bir yaşam tarzına dönüşerek, hem toplumsal, hem de kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken çok yönlü bir sorunu ortaya çıkarmıştır (Genç ve Adıgüzel, 2011: 6; Üzümcü ve Korkat, 2014: 151). Örneğin; yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılması ve bunun bir alt kültür bazında ele alınması, belirli yoksul kesimlerin benzer davranışlar göstermeleri ve bu davranışlar ile toplumdaki ayrılmaları, bu kavramın oluşumu ve gelişiminde önemli roller oynamaktadır (Güneş, 2010: 5, 15; Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 98).

İnsanların çalışmayı reddederek sürekli yoksulluk içinde kalmaları, bunu birer tutum ve davranış haline getirmeleri, inançlarla ilişkilendirmeleri, toplumun genelinden farklı davranış ve yaşam biçimleri sergilemeleri, bu insanların yoksulluktan çıkabilmeleri için en büyük engeli oluşturmakta ve yoksulluk kültürü bazında önemli sonuçlar ortaya koymaktadır (Bilen ve Şan, 2006: 169; Zeybekoğlu Dünder, 2011: 119; Şenses, 2014: 210;). Aslında kişilerin bu durumu belli bir yaşam tarzı haline dönüştürerek hallerinden hoşnut olmaları da yoksulluktan sıyrılmanın karşısında en büyük engeli oluşturmaktadır (Bilen ve Şan, 2006: 169; Genç ve Adıgüzel, 2011: 6; Şenses, 2014: 210). Çünkü yoksulluğun giderek benimsenmesi, bundan kurtulmak istenmemesi ve bunun doğal olarak çocuklara miras bırakılması, kalıcı yoksulluk kültürünün oluşmasında önemli bir faktördür (Kaya, 2009: 20; Genç ve Adıgüzel, 2011: 6; Bilen ve Çalışır, 2013: 327). Bu durum, yoksul insanlar için ortadan kaldırılması mümkün olmayan birtakım kalıcı davranış kalıpları sergilemekte, miras olarak yoksulların çocuklarına aktarılarak yoksulluktan kurtulamayan bir süreci ortaya çıkarmaktadır (Erdem, 2003: 131).

İlk kez 1960 yılı dolaylarında ABD’li toplum bilimci Oscar Lewis’in Meksika’da ve Porto Rico’da yapmış olduğu kültür araştırmaları (Lewis, 1965: XVII) sonucunda edindiği izlenimlerle ortaya çıkan yoksulluk kültürü, yine Lewis’in “Beş Aile: Yoksulluk Kültüründeki Meksikalılar Üzerine Alan Araştırması”, “Sanchez’in Çocukları” ve “İşte

Hayat” adlı eserlerinde ele alınmış (Bilen ve Şan, 2006: 169; Türkdoğan, 2007: 184; Özdoğan, 2009: 20; Bilen ve Çalışır, 2013: 327;), böylece bu yaklaşım, yoksullara karşı bakışı açısını şekillendirerek, yoksulluk üzerine yapılan tartışmalara kapı aralamıştır (Özdoğan, 2010: 98). Lewis’in farklı kültürler üzerinde yapmış olduğu bu çalışmalar sayesinde yoksulluk olgusunun, geniş toplumlardan ayrılan bir alt kültür olduğu sonucuna varılmış (Lewis, 1965: L, LIII, Özdoğan 2010: 99) ve bu kavram gelişmekte olan ülkelerdeki büyük kentlerde göçler nedeniyle oluşan yoksul mahallelerde sefalet içinde yaşayan yoksul insanların yaşam tarzlarını ifade etmek için kullanılmıştır (Aslan ve Bilgili, 2003: 326-327; Aksan, 2012: 14).

Özellikle çalışmalarında yoksulluk kültürünün kuşaktan kuşağa aktarıldığından yola çıkarak, umutsuzluk, bağımlılık ve alt sınıfa ait olma gibi duyguların çocuklara devredildiğini, dolayısıyla yoksulların, koşulların değişmesiyle ortaya çıkan olanaklardan tam olarak faydalanamadığını belirten Lewis, aynı zamanda böyle bir yaklaşımın yoksulluğun nedeni olarak değil de birer sonucu olduğunu vurgulamıştır (Lewis, 1965: LII-LIII; Aksan, 2012: 14).

2.4.1. Yoksulluk Kültürüne Etki Eden Faktörler

Yoksulluk içinde yaşayan insanların kaynak yokluğuna karşı geliştirmiş oldukları ve belirli özellikler içeren bir alt kültür şeklinde açıklanan yoksulluk kültürü, yoksulluktan farklı olarak sosyo-kültürel bir temele dayanan, toplumdaki bireylerin ortak değerlerini yansıtan ve en önemlisi de tüm bu özellikleri kuşaktan kuşağa aktaran bir olgudur (Türkdoğan, 2003: 110; Güneş, 2010: 13; Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 12).

Oscar Lewis, yoksulluk kültürünün oluşumu ve gelişiminde etki eden faktörleri; “para ekonomisi, ücretli işçilik ve kâr amacıyla üretim, devamlı ve büyük ölçüde işsizlik, düşük ücretler, hükümet baskısı ya da isteyerek resmî kuruluşların düşük gelirli toplumsal, siyasal ve iktisadî örgütlenme olanakları sağlamadaki yetersizliği, egemen sınıfın servet ve mülkiyet birikimini, yukarı doğru hareketliliği vurgulayan ve düşük iktisadî statüyü kişisel yetersizlikle açıklayan bir değer sisteminin varlığı” şeklinde sıralamıştır (Lewis, 1965: LI; Bilen ve Şan, 2006: 169).

Yoksulluk kültürü; sürekli hale gelen yaşam mücadelesi, düşük ücretle çalışma, işsizlik, sıkça iş değiştirme, düşük satın alma gücü, har vurup harman savurma eğilimi, kişilerin ellerindeki eşyaları rehine verme durumları, sağlıksız çevre koşullarında yaşamını sürdürme isteği, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanamama, evlilik dışı birlikte yaşama ve çocuk sahibi olma, çok çocukluluk ve bunun sonucu olarak çocuk yetiştirmede özensizlik, hayata dair umutsuzluk ve bununla bağlantılı olarak yoksulluktan çıkmaya yönelik gayret eksikliği, azimsizlik, disiplinsizlik, tembellik ve alkol bağımlılığı gibi unsurların insan yaşamında sürekli tekrarlanması sonucu meydana gelen bir yaşam tarzı olmuştur (Bilen ve Şan, 2006: 169; Yılmaz, 2008: s.127-128; Aksan, 2012: 14; Bilen ve Çalışır, 2013: 327; Şenses, 2014: 210; Yusufoglu ve Kızmaz, 2016: 39).

Buna ilave olarak genellikle sanayileşme ile artan, ekonomik anlamda insanların durumlarının kötüleştiği köylerden şehirlere göçün artış göstermesiyle başlayan ve toplumun kültürel değerlerinde yaşanan birtakım değişimlerle şekillenen yoksulluk

kültürü, görüldüğü üzere sadece iktisadi bir anlam taşımakla kalmaz, aynı zamanda toplumun hâkim kültüründen, genel hayat standartlarından ve bu standartların maddî çerçevesiyle ilişki kuramama hâlinde de kaynaklanmaktadır (Bilen ve Şan, 2006: 171).

Bu şekilde ekonomik kırımlarla başlayıp sosyal değerlerle beslenen yoksulluk kültürünün birey üzerindeki etkileri ise, toplumla uyum sağlayamama sonucunda ortaya çıkan öfke, ret, isyan, çaresizlik duyguları, sosyal yapılara ve sistemlere güvensizlik, kentsel yapı içinde yer alma isteği ve yer alamamaya karşı duyulan tepkiler şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Lewis, 1965: LVI; Bilen ve Şan, 2006: 169). Yani bireyin kendisini toplumdan dışlanmış hissetmesi, başkalarına bağımlı olmanın getirdiği aşağılık duygusu, kişide gelişen zayıf bir benlik yapısı, kavgaya ve suça yatkınlık, alkol düşkünlüğünün yüksek olması, bugünü yaşayıp yarını düşünmeme, yalnız kendi dertlerini, kendi çevre ve yaşam tarzlarını benimseme gibi halleri, yoksulluk kültürünü yaşamış insanların hissettikleri birtakım psikolojik ve sosyolojik durumları ortaya koymaktadır (Lewis, 1965: LVI-LVII; Bilen ve Şan, 2006: 169). Çünkü yoksulluk kültürünü yansıtan bireyler, sadece etraflarında meydana gelen olaylar hakkında bilgiye sahip olup; kendi dışında gelişen olaylara ve koşullara kayıtsız kalırlar, toplumsal kurumlarla bir bütünleşme sağlayamazlar (Lewis, 1965: LIII; Özdoğan, 2010: 100-101). Ayrıca bu kişilerin okuma-yazma oranları da düşüktür. Banka, hastane, mağaza gibi yerlere çok az uğrarlar (<http://dirilispostasi.com/n-3231-yoksulluk-kulturuyle-mucadele-edebilmek.html>). Bu yüzden de toplum dışında bırakıldıkları duygusunu taşıyarak, karşılıklarına çıkan sorunlarla baş etmekte sıkıntı çekerler ve bu sorunların üstesinden gelemedikleri için de kendilerini küçük görme eğiliminde olurlar (Özdoğan, 2010: 101).

Bunların yanı sıra Oscar Lewis, yoksul insanların yoksulluk kültürü içinde yaşamaya mahkûm oldukları ve bu kültürü yaşamlarında geliştirmekten başka çarelerinin olmadığı fikrine zaman zaman karşı da çıkmıştır. Bu bağlamda okuma yazması olmayan, teknolojik olarak yetersiz koşullarda yaşayan toplulukların yoksulluk kültürünün herhangi bir özelliğini öne çıkarmayan Lewis, bu kişilerin yoksulluklarına rağmen kendilerini memnun eden bir kültüre sahip oldukları konusunda önemli bir bağlantıyı tespit etmiştir. Örneğin çalışmasında, Doğu Avrupa'nın bazı ülkelerinde yaşayan Yahudiler için, yoksul olmalarına rağmen yoksulluk kültüründen uzak oldukları konusuna işaret etmekte, bunun nedenini ise, eğitim ve öğretime verdikleri öneme, dini anlamda bütünleşmiş olmalarına ve kendilerinin seçkin kişiler olduklarına duyulan inançlarına bağlamaktadır (Lewis, 1965: LXII, Bilen ve Şan, 2006: 170).

2.4.2. Yoksulluk Kültürünün Ülkemizdeki Yansımaları

Ülkemizdeki yoksulluk kültürünün izleri ise, Orhan Türkdoğan'ın 1973'te gecekondu üzerine yapmış olduğu alan araştırması ve 1974'te yayınlamış olduğu "Yoksulluk Kültürü: Gecekonduların Toplumsal Yapısı" adlı çalışmasıyla belirmeye başlamıştır (Türkdoğan, 1974; Şentürk, 2009: 211-212; Güneş, 2010: 26). Türkdoğan, Lewis'in yoksulluk kültürü kavramsallaştırmasından hareketle, Erzurum'daki gecekondu yaşamı üzerine gerçekleştirdiği bu alan çalışmasında, Türkiye'deki yoksulluk kültürü üzerinden yoksulluk sorunsalına ve gecekonduya karşı bir bakış açısı ortaya koymuştur (Aksan, 2012: 15; Kalaycı, 2015: 28-29). Yapmış olduğu bu araştırmasındaki amaç, Latin Amerika ülkeleri

ile Birleşik Devletlerde uygulanan yoksulluk kültürü çalışmaları üzerinden, ülkemizdeki gecekondular sorununu incelemek olmuştur (Türkdoğan, 1974: 3). Ayrıca ekonomik, sosyal ve psikolojik düzeyde toplumun farklı görünüşlerinden de hareket eden Türkdoğan, edindiği gözlemler vasıtasıyla yoksulluk kültürünü yoksulluktan ayırarak, bunun sadece ekonomik bir problem değil, aynı zamanda kültür temelli bir problem olduğunun da altını çizmiştir (Türkdoğan, 2003: 106). Çünkü yoksulluk kültürü, yoksulluktan farklı olarak kendine özgü hem ekonomik, hem de sosyo-psikolojik birtakım nitelikleri kapsamakta ve yoksulluktan daha farklı bir kimliğe bürünmektedir (Türkdoğan, 2003: 109). Buradan hareketle yoksulluğu kısa zaman içerisinde çözülebilecek bir problem olarak değerlendiren, fakat yoksulluk kültürünün ortadan kaldırılmasını uzun soluklu çabalara dayandıran Türkdoğan, bunu toplumumuzun tarihsel gelişimi ve kültürel değerleri ile ilişkilendirmiştir (Şentürk, 2009: 232). Bu bağlamda yoksulluğu sadece kültürel boyutlarıyla ele almanın ötesinde, toplum yapısı, inanç sistemi ve kültürel değer yargılarıyla bağlantı kurmadan bu sorunun çözülemeyeceğine işaret etmiştir (Güneş, 2010: 15).

Bir toplumu yoksulluk kültürü aidiyetinden çıkaracak olan temel etkenlerin başında; ülkenin eğitim düzeyini yükseltmek, endüstrileşmeyi sağlamak ve küresel kapitalist düzene ayak uydurarak gelişimin sürekliliğini ön planda tutmak gibi stratejiler gelir (Erdem, 2006: 333-334). Bu duruma bulunacak en önemli çözümlerden bir diğeri de toplumu bu sorunla bir şekilde bağlı kılmak, yani yoksulluğu sadece birer ekonomik olgu olmanın ötesinde etik bir sorumluluk olarak kabullenmektir (Türkdoğan, 2003: 105-110; Bilen ve Şan, 2006: 172). Çünkü yoksulluk kültürü, toplum yapısında savaş, ekonomik bunalım gibi kötü durumlar sonucu birdenbire meydana gelmiş bir olay değildir ve yoksulluktan farklı bir süreci ortaya koymaktadır. Yani yoksulluğun fiziksel şartları ortadan kalktığında bu, zorunlu olarak yoksulluk kültürünün de ortadan kalktığı anlamına gelmez. (Bilen ve Şan, 2006: 171; Gündüz, 2008: 261).

Bu nedenle de yoksulluk kültürünü ortadan kaldırmak yoksulluğu yok etmekten daha zor bir durumdur (Türkdoğan, 2003: 108).

Sonuç olarak yoksulluk kültürü, yoksulluktan farklı bir süreci ortaya koymaktadır. Yoksulluk kavramı, daha çok toplumda bireylerin yaşaması için gerekli olanaklardan yoksun olmak anlamı ile de bağdaşırken, yoksulluk kültürü ise zamanla bir yaşam tarzına dönüşen, hem toplumsal, hem de kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken çok yönlü bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yoksulluk kültürü, kronik yoksulluk gibi yoksulluk içinde yaşayan insanların hayatlarında oldukça derin izler bırakan bir olgudur (Bilen ve Şan, 2006: 171). Bu nedenle bir toplumda, yoksulluğu yenmek daha kolay olduğu hâlde, yoksulluk kültürünü ortadan kaldırmak son derece güçtür (Türkdoğan, 2002: 36).

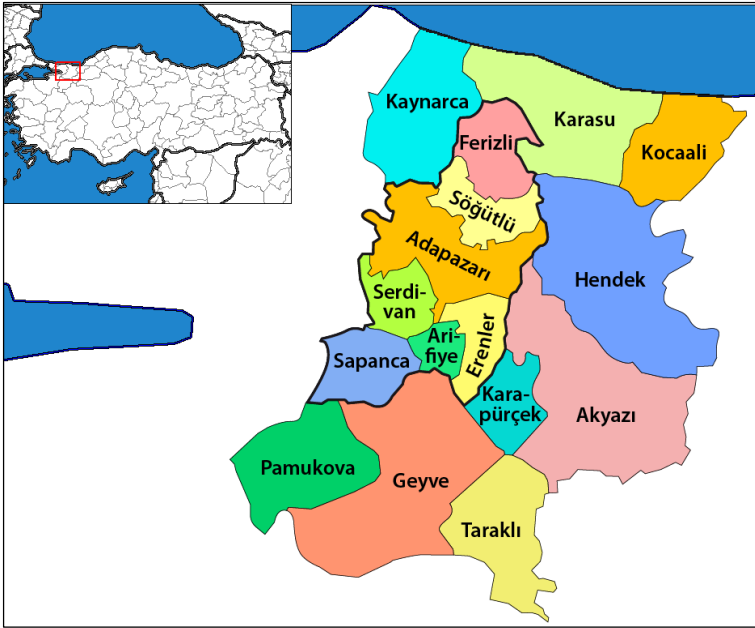
Bu anlamda yoksullukla mücadele kapsamında uygulanacak sosyal yardım uygulamalarının yoksulluk kültürü dikkate alınarak hazırlanması ve yürütülmesi, bu tür araştırmalar için önemli bir adımdır (Avcı, 2003: 130; Mirza, 2016: 22).

BÖLÜM 3: YOKSULLUK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA SAKARYA İLİ

3.1. Sakarya İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Marmara Bölgesinin; İstanbul, Bursa, Kocaeli ve Balıkesir illerinden sonra 5. büyük şehri olan Sakarya, bölgenin doğusundaki “Aşağı Sakarya” adı verilen bir noktada konumlandırılmıştır. Adını Frigler döneminde, “Sangari” ırmağından almış olan şehir zamanla “Sangarios”, “Zakharion” ve en sonunda “Sakarya” adına dönüşmüştür. İlin doğusunda Düzce ve Bolu batısında Kocaeli, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Bilecik ve güneybatısında Bursa yer alırken, bulunduğu konum itibariyle İstanbul-Anadolu yolunun Sakarya Irmağı’nı aştığı yerde birer kavşak noktası üzerinde yer almaktadır (Aras, 2012: 84; Kahramanca, 2015: 25).

Şekil 1. Sakarya İdari Haritası

Kaynak: www.sakarya.bel.tr/tr/Sayfa/sakarya-haritasi/4

Sakarya, oldukça işlek göç yolu üzerinde bulunması dolayısıyla tarihin en eski çağlarından itibaren, çeşitli kavimlerin ilgisini çekmiş ve farklı toplumlarca sıkça tercih edilen bir yerleşim yeri haline gelmiştir. Böylece Hititler ile birlikte şekillenen bölge tarihi Frigler, Lidyalılar, İskender İmparatorluğu, Bitinya Krallığı, Roma ve Bizans egemenliği ile gelişimini sürdürmüştür, bundan sonraki süreçte Selçuklular, İlhanlılar ve 1291 yılı itibariyle Osmanlıların hâkimiyeti altına girmiştir. XVI. yüzyılda “Ada nahiyesi”, XVIII. yüzyılda “Ada Kazası”na dönüşen Sakarya, 1868 yılında Kocaeli’ne bağlı bir ilçe, 1954’te ise bir il haline getirilmiştir (Aras, 2012: 84; Kahramanca, 2015: 25).

Kırım (1854-55), Osmanlı-Rus (1877-1878) ile Balkan (1912-1913) savaşları sonrasında bölgeye gelen göçmenlerin büyük bir kısmı Adapazarı yöresine yerleştirilmiş, böylece yerli halk olan Manavlar dışında Gürcü, Abaza, Çerkez gibi Kafkas göçmenleri, Boşnak, Arnavut ve Türkmen gibi Balkan göçmenleri, Doğu Karadeniz’den gelen Türkmenler ve Lazlar ile bölgenin önemi daha bir artmıştır (Kahramanca, 2015: 29). Özellikle 1990’lı yıllardan sonra Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde meydana gelen terör olayları sonucunda

buraya gelip yerleşen çeşitli etnik gruplar, zamanla kendi mahalli kültürlerini oluşturarak şehrin birer kültür mozaığı haline getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

2017 yılında TÜİK verilerine göre Sakarya ili idari yapısı 16 ilçe ve belediyeden meydana gelirken, bu belediyelere ait toplam 665 kadar mahallenin varlığı bilinmektedir. Bunlardan; Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye merkez ilçeler olmak üzere Akyazı, Ferizli, Geyve, Hendek, Karapürçek, Karasu, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Söğütli ve Taraklı ile birlikte Sakarya, kısa sürede büyük şehirler arasında yerini almıştır (Yamaç, 2015: 49).

Demografik açıdan oldukça zengin bir yapıda karşımıza çıkan Sakarya, 1999 yılında meydana gelen deprem sonrasında azalan nüfusun aksine 2000’li yıllardan itibaren bölgedeki sanayileşme ve kentleşmenin de etkisiyle yoğun bir göç olarak bu nüfusu hızla artırmıştır. 2010 yılında TÜİK tarafından yapılan genel sayımda şehrin nüfusu 872.872 iken, 2016’da bu nüfus yaklaşık olarak %12 artarak 976.948’e ulaşmıştır. 2017 yılına gelindiğinde ise nüfus %1.36 artarak 990.214 olmuştur.

Tablo 14. Sakarya İlinin 2010-2017 Yılları Arasındaki Nüfus Bilgileri

Yıl	Sakarya Nüfusu	Artış Hızı
2010	872.872	% 1.31
2011	888.556	% 1.80
2012	902.267	% 1.54
2013	917.373	% 1.67
2014	932.706	% 1.67
2015	953.181	% 2.20
2016	976.948	% 2.49
2017	990.214	% 1.36

Türkiye’de son yıllarda refah düzeyi en fazla artan iller arasında yer alan Sakarya, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre Türkiye 18.si olurken, kişi başına düşen GSYİH sıralamasında ise 33.lerde yer almıştır. Ayrıca en fazla ihracat yapan 9. şehir olan ilin hizmet kollarına göre tarım sektöründe %17, sanayi sektöründe %24, hizmet sektöründe ise %59 oranlarıyla faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Son yıllarda başta otomotiv sektörü (Toyota, Otoyol, Otokar, Tırsan, Türk Traktör vs.) olmak üzere ilaç (Toprak, Neutec, BM İlaç vs.), gıda (Ülker, Şenpiliç, Köy-Tür, Güneşoğlu vs.) tekstil, orman ürünleri, elektrik-elektronik, yapı-inşaat malzemeleri, süs bitkiciliği gibi alanlarda yatırıma uygun konumu ile Türkiye’nin önemli bir yatırım merkezi haline gelmiştir. Ayrıca vagon üretiminde Türkiye açısından önemi büyük olan TÜVASAŞ ile tank üretiminde Türk ordusuna hizmet veren Tank-Palet Sakarya’nın önde gelen sanayi kuruluşları arasında yerini almıştır (Aras, 2012: 85-86). Tarım faaliyetleri açısından da oldukça verimli topraklara sahip olan Sakarya Ovası, özellikle şeker pancarında, mısır ve fındık üretimi açısından Türkiye’de yine ön sıralardadır (Kahramanca, 2015: 31).

Sakarya’daki okullaşma oranlarına baktığımızda ise okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretimdeki bu oran, Türkiye ortalamasına göre yüksektir. Sakarya’da 2015-2016 eğitim-öğretim yılı itibariyle okuryazarlık oranı %90’nın üzerine ulaşmıştır.

Türkiye İş Kurumu Müdürlüğü verilerine göre, Sakarya ilinde kayıtlı işsizlik rakamları 2016 yılı itibariyle % 9.9 iken, son yıllarda ekonomik durgunluğun etkisiyle bir miktar artış eğilimindedir. 2016 yılında Sakarya'daki kayıtlı işsiz sayısı, bir önceki yıla göre yaklaşık %10 oranında artmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın verilerine göre Sakarya ilinde sosyal yardım alan hane sayısı 2016 yılında yaklaşık olarak 10 bin civarında belirlenirken, bu rakam geniş aileli hanelerde 50 bin civarında seyretmektedir.

3.2. Araştırmanın Konusu

Yapmış olduğumuz bu araştırma, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemiz için öncelikli sorunlardan biri haline gelen yoksulluk problemini irdeleyen, aynı zamanda toplumdaki yoksul bireylerin ortak değerlerini yansıtan ve bu özellikleri kuşaktan kuşağa aktaran yoksulluk kültürü bağlamında Sakarya ili örneğini konu edinmektedir. Burada yaşayan yoksul bireylerin genel durumunu betimleyen, alan araştırması ve gözlem tekniğiyle şekillenen çalışmamızda; özellikle yardıma muhtaç olan kişilerin yoksulluk hakkındaki görüşlerini incelemek, yaşamış oldukları sorunları tespit etmek, bunlara yönelik çözüm önerileri getirmek ve bireylerin yoksulluğu birer kültür haline dönüştürüp dönüştürmediklerine dair saptamalarda bulunmak, çalışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla yoksul olduğu ve öncelikli olarak sosyal yardım aldığı gerekçesiyle görüşmeye dâhil edilen kişiler üzerinde bir açıklamaya giden araştırmamızda, bireylerin sosyo-ekonomik durumları, sosyal yardım alma olgusuna yaklaşımları, bu yardımların bağımlılık yaratıp yaratmadığı ve en önemlisi de tüm bunların yoksulluk kültürüne yol açıp açmadığı üzerinde durulmuştur.

3.3. Amaç

Sakarya ili sınırlarında yaşayan yoksul kesimlere gerekli olan desteği vermek ve bu kesimlerin refah seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla yapılan araştırmamızda, yoksulluğun gerçek bir olgu mu yoksa birer kültür haline mi dönüştüğü yardım alanlar üzerinden ortaya konulmuştur. Çeşitli kurumlardan sosyal yardım alan, sosyal yardıma ihtiyacı olup da alamayan yoksul hanelerin sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi, bu sorunun çözümü için etkili politikaların belirlenmesi, bunları uygulamak adına alınan sorumluluklar, bu anlamda yol gösterici olacağı için amacımızın saptanmasında da oldukça önemlidir.

3.4. Hipotezler

Araştırmada temel alınan hipotezler şunlardır:

- Yoksul insanlar, yoksulluğu zamanla birer yaşam tarzı haline dönüştürürler.
- Gelir azlığı nedeniyle yardım alan bireyler bu yardımları süreli olarak görerek hayatlarını buna göre tanzim etmektedirler.
- Bireylerin çalışmama süreleri ile yoksulluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

- Durumlarını düzeltinceye kadar yardım alan bireyler, yapılan ekonomik ve sosyal yardımlardan dolayı oldukça memnun kalmaktadırlar.
- Bireyler düzenli bir gelire ulaştıkları zaman, yoksulluktan kurtulacaklarına inanırlar.
- Bireylerin gelir durumları azaldıkça buna bağlı olarak sosyo-ekonomik destek alma durumları artar.
- Yapılan sosyal ve ekonomik yardımlar, bireyleri zamanla bağımlı hale getirir.
- Hanede yaşayan birey sayısı arttıkça yoksulluk düzeyi de artmaktadır.
- Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan bireylerin yoksulluk riskleri daha fazladır.
- Yoksulluk ile eğitim durumu arasında anlamsal açıdan bir ilişki bulunmaktadır.
- Yoksulluk ile şans arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Yoksulluğa kaderci yaklaşan bireyler, devletin yoksullara yardım etmesi gerektiğini düşünmektedirler.
- Bireylerin ruhsal durumları ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Toplumdaki dezavantajlı gruplar yoksulluk kültürüne daha yatkındırlar.
- Yoksul insanlar toplum tarafından dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Sosyal dışlanma yoksulluğun hem sebebi hem de sonucu olarak yorumlanmaktadır.

3.5. Önem

Sakarya ilinde devlet ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alan hanelerin yoksulluk durumlarının incelendiği bu çalışma, yoksul bireylerin yaşam tarzının tespitine ve betimlenmesine yönelik olması bakımından önemlidir. Yapılan alan araştırmasıyla, yoksulların yaşayış tarzları, maddi durumları, dünyaya bakış açıları ile dışlanma boyutları tespit edilirken, bu durumun ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörler ve buna karşılık belirlenen çözüm yolları çalışmanın önemini bir kez daha vurgulayacaktır.

3.6. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini, Türkiye'nin sosyo-ekonomik anlamdaki önemli noktalarından biri olan Sakarya ilinin dört merkez ilçesi oluşturmaktadır. Günümüzün en temel toplumsal sorunlarından biri olan yoksulluk ve yoksulluk kültürü ile sürekli yüzleşen Sakarya, yoğun göç hareketliliklerinin yanında yoksulluğa dair birçok faktörü de bünyesinde bulunduran belli başlı şehirlerimizdendir. Bu bağlamda belediye, valilik ve sosyal yardımlaşma dernekleri gibi kurum ve kuruluşlardan yardım alan yoksul bireylerle sınırlı tutulan bu çalışmada, örnekleme oluşturan her kurumdaki yardım alan yoksul bireylerin demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, sosyal yardım alma ile ilgili görüşleri, sosyal dışlanma ve yoksulluk konusundaki bakış açıları üzerinde durulmuştur. Belirtilen kurumlar vasıtasıyla toplam 230 örnekleme alınmıştır. Buna bağlı olarak ise veriler kurum ve

kuruluşlar vasıtasıyla örnekleme girenlerin evlerinde yapılan görüşmeler vasıtasıyla toplanmıştır.

3.7. Sınırlılıklar

Araştırma, Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye olmak üzere, Sakarya ilinin 4 merkez ilçesinde yaşayan, belediye, valilik, sivil toplum kuruluşları ve sosyal yardımlaşma dernekleri gibi kurumlardan yardım alan yoksul bireylerle sınırlı tutulmuştur. Araştırma alanının sınırlı tutulmasının sebebi, kentin zamanla sanayileşmeye bağlı olarak yoğun bir şekilde göç alması ve şehre uyum sağlayamayan sosyal yardıma ihtiyacı olan bireylerin azımsanmayacak sayıda olması etkisidir.

3.8. Veri Toplama ve Ölçme

Sakarya ilinin 4 merkez ilçesinde (Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye) görüşülen 230 kişiye seçenekli anket yöntemi ile beşli likert ölçeğinden oluşan toplam 50 soru sorulmuştur. Anketi oluşturan Sakarya ilindeki yoksul bireylerin demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, sosyal yardım alma ile ilgili görüşleri, genel olarak sosyal dışlanma ve yoksulluk ile ilgili bakış açıları gibi değişkenlere yönelik sorular, Gamze Aksan tarafından 2009'da yayımlanan Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri (Aksan, 2009) ile 2010 yılında T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü adlı çalışma (Güneş, 2010), Adem Ceren'in 2013 yılında hazırladığı Kentsel Yoksullukla Mücadelede Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Adıyaman Kent Yoksulları Üzerinde Bir Alan Araştırması (Ceren, 2013) ve Savaş Kalaycı'nın Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Dayanışma Geleneği -Yunus Emre Kültür Vakfı Örneği- (Kalaycı 2015) adlı yüksek lisans tezleri kapsamında hazırlanmış olan anket formlarından faydalanılarak oluşturulmuştur.

Kişilerle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen anketin uygulama süresi ise yaklaşık 20 - 25 dakika ile sınırlandırılmıştır. Bu görüşmeler Ocak 2016 ile Eylül 2016 sürecini kapsamaktadır. Elde edilen anket verileri ise bilgisayar ortamında SPSS 23.0 programıyla değerlendirilmiş, tüm bunlar tablolar kullanılarak aktarılmış, sonuçlar ise tabloların alt kısmında yorumlanmıştır. Ayrıca çapraz tablo, Anova ve t testi ile faktör analizi yöntemleriyle ortaya çıkarılan veriler yansıtılmaya çalışılmıştır.

3.9. Araştırma Sonuçlarından Elde Edilen Veriler ve Bu Verilerin Değerlendirilmesi

Bu bölüm, yoksul bireylerle görüşülerek elde edilen bilgilerin istatistiksel analiz sonuçlarından ve bu sonuçlara dayandırılan gözlemlerden meydana gelmektedir. Çalışmayı oluşturan Sakarya ilindeki yoksul bireylerin demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, sosyal yardım alma ile ilgili görüşleri ve genel olarak sosyal dışlanma ve yoksulluk ile ilgili bakış açıları gibi değişkenlere yönelik bilgiler frekans tabloları ile gösterilmiştir. Değişkenler arasında yapılan analizlerin bilgileri ve bu analizlerle ilgili yorumlar da tabloların altında verilmiştir.

3.9.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların demografik bilgileri değerlendirilecektir. Anketin ilk sekiz sorusunda katılımcıların demografik özelliklerini öğrenmek hedeflenirken bu bölüm, sosyal yardımların düzeyi ve işgücüne katılımın tespiti açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Tablo 15. Katılımcıların Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet Bilgisi	Dağılım %
Erkek	19,6 %
Kadın	80,4 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında, %19,6'sının erkek, %80,4'nün ise kadın olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmamızda kadın katılımcıların erkeklerin yaklaşık dört katını oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Yaş Grupları

Yaş Grubu	Dağılım %
20-30 Yaş	19,6 %
31-40 Yaş	23,0 %
41-50 Yaş	22,2 %
51-60 Yaş	23,5 %
61 ve Üzeri Yaş	11,7 %
Toplam	100 %

Araştırmanın bu bölümünde çalışma çağındaki nüfus olan 20 ile 61 yaş ve üzeri esas alınmıştır. Bu çerçevede katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında genel olarak dengeli bir dağılımın varlığıyla karşılaşılmıştır. Bu dağılımın %23,5'ini 51-60 yaş aralığındaki kişiler oluştururken, diğer bir çoğunluğunu %23 oranı ile 31-40 yaş aralığında olanlar, %22,2 oranıyla da 41-50 yaş aralığındaki kişiler meydana getirmektedir. Görüşülen kişiler arasında 20-30 yaş aralığındakilerin oranı %19,6, 61 ve üzeri yaştaki kişilerin oranı ise %11,7 olarak belirlenmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni Durum	Dağılım %
Evli	57,4 %
Bekâr	5,2 %
Eşi Ölmüş	19,1 %
Eşinden Ayrılmış	12,6 %
Nikâhsız Yaşıyor	5,7 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların yarısından fazlası yani %57,4'ü evlidir. Bu kişilerin %5,2'si bekâr iken, %19,1'nin ise eşi vefat etmiş olup, bu da yardım alanların yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Eşinden ayrılmış, nikâhsız veya imam nikâhli yaşayanların oranı ise %18,3'tür. Medeni durum kapsamında yapılan bu değerlendirmeye göre, ailelerin ayakta kalabilmesi adına verilen sosyal yardımlar bilhassa eşi vefat etmiş ya da eşinden ayrılmış olanlar için ayrı bir önem taşımaktadır.

Tablo 18. Katılımcıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Dağılım %
Okur Yazar Değilim	43,9 %
Sadece Okur-Yazarım	12,2 %
İlkokul Mezunuyum	30,9 %
Ortaokul Mezunuyum	8,3 %
Lise Mezunuyum	4,3 %
Üniversite Mezunuyum	0,4 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında büyük bir çoğunluğun yani %43,9'unun okur-yazar olmadığı tespit edilirken, sadece okur-yazar olanların oranı ise %12,2 şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca ilkokul mezunlarının oranı %30,9, ortaokul mezunu olanların oranı %8,3'tür. Katılımcıların yalnızca %4,3'ü lise eğitimi almışken, 1 kişi ise üniversiteden mezun olmuştur. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere eğitim durumu ile yoksulluk arasında doğrudan bir ilişki olduğu yadsınamayacak derecede önemlidir.

Tablo 19. Katılımcıların Sahip Oldukları Meslek Dağılımı

Meslek Dağılımı	Dağılım %
Serbest Meslek	25,7 %
Çiftçi	4,8 %
İşçi	8,7 %
Memur	0,4 %
Ev Hanımı	45,7 %
Emekli	4,8 %
Öğrenci	0,4 %
İşsiz	9,6 %
Toplam	100 %

Katılımcıların meslek durumuna bakıldığında görüşülen kişilerin büyük bir çoğunluğunu % 45,7 oranı ile ev hanımı olanlar meydana getirmiştir. Yardım alanların yaklaşık dörtte birini serbest meslek grubundaki kişiler oluştururken, bu kişilerin genellikle temizlikçi, bulaşıkçı, toplayıcılık, seyyar satıcılık gibi işlerle meşgul oldukları yapılan görüşmeler sonunda gözlemlenmiştir. İşçi ve çiftçi grubundaki kişilerin oranı ise sırayla %8,7 ile %4,8 şeklindedir. Ayrıca yaklaşık %10'u işsiz olan araştırmamızdaki kişilerin %5'lik kısmını da emekli, memur ve öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 20. Katılımcıların Sosyal Güvence Dağılımı

Sosyal Güvence Dağılımı	Dağılım %
Emekli Sandığı	0,4 %
BAĞ-KUR	8,3 %
SSK	25,2 %
GSS	54,3 %
Yok	11,7 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların sosyal güvence dağılımlarına baktığımızda, bu kişilerin %54,3'ünün Genel Sağlık Sigortalı oldukları tespit edilmiştir. Bu da yardım alanların yaklaşık olarak yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ayrıca bu katılımcıların 2006 yılında 5502 sayılı kanunla yasalaşan ve tüm sosyal güvenlik kurumlarını tek çatı altında birleştiren Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı olanların oranı ise %33,9'dur. Sosyal Güvenlik

Kurumu'nun kendi içindeki dağılımına baktığımızda, bunların % 25,2'si SSK, % 8,3'ü BAĞKUR, % 0,4'ü ise Emekli Sandığı'na bağlı oldukları görülmüştür. Katılımcıların %11,7'sinin ise herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığı belirlenmiştir. Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan veya Genel Sağlık Sigortalı (GSS) olan yoksul hanelerin diğerlerine göre oranının %65'in üzerinde olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 21. Katılımcıların Hanesinde Yaşayan Kişi Sayısı

Kişi Sayısı	Dağılım %
1-2 Kişi	25,2 %
3-4 Kişi	44,3 %
5-6 Kişi	20,9 %
7 ve üzeri Kişi	9,6 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcıların bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı oranlarını incelediğimizde; bunların büyük bir kısmını %44,3 oranıyla 3-4 kişilik aileler oluştururken, %25,2'sini 1-2 kişilik, %20,9'unu 5-6 kişilik, %9,6'sını ise 7 ve üzeri kişiden meydana gelen aileler oluşturmaktadır. Bu verilerden hareketle katılımcılar arasında dengeli bir dağılımın söz konusu olduğu, fakat 1-2 kişiyi oluşturan grubun genellikle eşi vefat etmiş ya da eşinden ayrılmış fertler olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 22. Hane Reisinin Kadın Olması Durumunda Eşine Dair Bilgiler

Eşin Durumu	Dağılım %
Asker	1,9 %
Hasta	23,3 %
Vefat Etmiş	26,4 %
Boşanmış	14,5 %
Çalışmıyor	21,4 %
Tutuklu	5,7 %
Diğer	6,9 %
Toplam	100 %

Görüşülen katılımcılardan hane reisi kadın olanların sayısı 159 olarak belirlenirken, bu kişilerin yaklaşık dörtte birinden fazlasının yani %26,4'ünün eşinin vefat ettiği görülmektedir. Bu kişilerin %23,3'ü eşlerinin hasta olduğunu, %21,4'ü eşlerinin çalışmadığını, %14,5'i ise eşlerinden boşanmış olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yaklaşık %15'ini oluşturan kesimin de eşlerinin tutuklu veya asker olduğu tespit edilmiştir.

3.9.2. Sosyo-Ekonomik Durumları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarını inceleyeceğimiz bilgilere yer verilecektir.

Tablo 23. Katılımcıların Aylık Gelir Dağılımı

Aylık Gelir	Dağılım %
0-400 TL Arası	10,0 %
401-800 TL Arası	31,7 %
801-1200 TL Arası	23,9 %
1201-1600 TL Arası	20,9 %
1600 TL ve Üzeri	13,5 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcıların ortalama gelir dağılımlarını öğrenmek için sorduğumuz soruda, kişilerin aylık gelirleri tespit edilmeye çalışılırken, aynı zamanda her türlü ek gelirleri de göz önünde bulundurularak cevap vermeleri istenmiştir. Verilen bu cevaplarda katılımcıların % 65,6'sının aylık hane gelirlerinin 1200 TL altında olduğu tespit edilmiş, % 34,6'sının ise 1.200 TL üzerinde bir gelire sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ancak TÜİK tarafından yayınlanan 2016 yılı açlık sınırı 1.350 TL, asgari ücret ise 1.300 TL'dir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşadıkları ve hayatlarını idame ettirebilmek için yardıma ihtiyaç duydukları dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 24. Katılımcıların Yaşadıkları Konut Tipi

Konut Tipi	Dağılım %
Gecekondu	18,7 %
Apartman Dairesi	31,3 %
Müstakil Ev	35,7 %
Prefabrik Ev	7,4 %
Kapıcı Dairesi	7, %
Toplam	100 %

Katılımcıların oturdukları konut tiplerine baktığımızda bu kişilerin; %35,7'si müstakil evde, %31,3'ü apartman dairesinde, %18,7'si gecekondu, % 7,4'ü prefabrik evde, %7'si ise kapıcı dairesinde yaşamaktadırlar. Çoğu kişinin müstakil ev veya gecekonduya yaşıyor olması Sakarya ilinin birinci dereceden deprem kuşağı içerisinde yer almasından kaynaklanırken, şehrin sık sık depremlere maruz kalması, evlerin genellikle tek katlı olarak düzenlenmesinde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca bu kişilerin oturdukları semtler; genellikle şehir merkezine uzak, kenar mahalleler şeklinde nitelendirilmekte, yakın zamanlarda kentsel dönüşüm kapsamına alınan pek çok yerde dikkat çeken altyapı eksikliği ise aileler için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Tablo 25. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Mülkiyet Durumu

Konutun Mülkiyeti	Dağılım %
Kira	46,5 %
Kendi Evimiz	36,1 %
Yakınımızın Kira Ödemiyoruz	16,5 %
Apartman Bakımı Karşılığı	0,9 %
Toplam	100 %

Görüşülen katılımcıların yaşamış olduğu konutlardaki mülkiyet durumlarına bakıldığında bu kişilerin %46,5'inin kirada oturduklarını görmek mümkündür. Kendisine ait bir evde yaşayan kişilerin oranı %36,1 iken, yakınlarına ait olan evlerde oturan ve bu sayede kira vermeyenlerin oranı ise %16,5'tir. Sosyal yardım alanlardan sadece %0,9'u oturdukları evin bakımı karşılığı o konutta yaşamlarını sürdürmektedirler. Dolayısıyla bu kişilerin ev sahibi olma durumlarının oldukça düşük bir oranda kalması, yoksullara yönelik konut edindirme politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Tablo 26. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Oda Sayısı

Konutun Oda Sayısı	Dağılım %
1+Ara Oda	5,2 %
1+1 Oda	19,1 %
2+1 Oda	53,5 %
3+1 Oda	21,3 %
4 ve Üzeri Oda	0,9 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcıların yarısından fazlası yani %53,5'i 2+1 odalı evlerde oturmaktadır. Bunu sırayla 3+1 odalı evlerde oturanlar (% 21,3), 1+1 odalı evlerde oturanlar (%19,1), 1+ara odalı evlerde oturanlar (%5,2) ile takip etmektedir. TÜİK tarafından yapılmış bir araştırmaya göre, Türkiye'deki konutların oda sayısı genellikle 3+1 şeklinde tespit edilirken, yapmış olduğumuz araştırmaya dâhil olan katılımcıların birçoğu ise Türkiye ortalamasına göre daha az odalı evlerde hayatlarını sürdürmektedirler.

Tablo 27. Yaşanılan Konutun Alan Dağılımı

Konutun Alanı	Dağılım %
0-50 m ²	13 %
51-75 m ²	39,1 %
76-100 m ²	33,9 %
100 m ² ve üzeri	13,9 %
Toplam	100 %

Yaptığımız çalışmada yardım alan katılımcıların oturdukları konutun kaç m² olduğu ile ilgili veriler Tablo 27'de gösterilmiştir. Burada da görüldüğü üzere sosyal yardım alan

katılımcıların; %39,1'i, 51-75 m² evlerde, %33,9'u 76-100 m² evlerde, %13,9'u 100 m² ve üzeri evlerde, %13'ü ise 50 m² ve altı evlerde oturdukları gözlemlenmiştir. Yapılmış olan çalışmalarda genellikle çok çocuklu ailelerin küçük evlerde ikamet ettikleri gözlemlenirken, bu anlamda oda sayısının önemi yadsınamayacak kadar önemlidir.

Tablo 28. Katılımcıların Yaşadıkları Konutu Isıtma Durumu

Isıtma Durumu	Dağılım %
Odun ve Kömür Sobası	75,7 %
Fueloil-Doğalgaz-Kömür	17 %
Tüp Gazlı-Elektrik Sobası	6,5 %
Diğer	0,9 %
Toplam	100 %

Görüşülen kişilerin oturmuş oldukları konutları ısıtma düzeni ile ilgili duruma bakıldığında bu kişilerin büyük bir çoğunluğu yani %75,7'si yani dörtte üçünün odun ve kömür sobası kullandıkları tespit edilmiştir. Bunu %17 ile doğalgaz, % 6,5 ile tüp gazlı ve elektrikli soba takip etmektedir. Bunların yanı sıra katılımcıların %0,9'u ise farklı bir yakıt (klima) kullanmış olduğu gözlemlenmiştir. Yardım alan kişilerin evlerini geleneksel yöntemlerle ısıttıklarını gösteren bu durum, bize kamunun yapmış olduğu kömür yardımlarının çok doğru bir adım olduğunu ispat etmiştir.

Tablo 29. Katılımcıların Yaşadıkları Konuta Dair Problemlerin Dağılımı

Problem	Dağılım %
Isı Yalıtımı Yok	20,4 %
Yeterli Oda Yok	20 %
Aydınlık Değil	12,6 %
Rutubetli	24,3 %
Çatı Akması	15,2 %
Konut İçerisinde Tuvalet ve Banyonun Olmaması	1,7 %
Diğer	5,7 %
Toplam	100 %

Yoksul insanların maddi yetersizliklerinden dolayı yaşamış oldukları konutların belirli yapısal sorunlara sahip olması, çalışmamızın en dikkat çeken konularından birisidir. Böylece araştırmamız kapsamında yardım alan katılımcıların hanelerine yönelik yapılan gözlemler vasıtasıyla evlerin ne tür problemlerle karşı karşıya kaldığı genellikle dengeli bir dağılımla karşımıza çıkmıştır.

Bunun sonucunda fertlerin %24,3'ü evlerinin rutubetli olduğunu, %20,4'ü evlerinde yeterli düzeyde ısı yalıtımının olmadığını, %20'si evlerindeki oda sayısının yeterli olmadığını, %15'i evlerinin çatısının aktığını, %12,6'sı ise evlerinin yeterli derecede aydınlık olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca prefabrik evde yaşayan 4 ailenin evlerinin içerisinde tuvalet ve banyo olmadığı da yapılan gözlemler sonucunda tespit edilmiştir.

Verilen bu bilgiler ışığında yoğun bir orana sahip olan rutubetli evler, Sakarya ilinin iklim yapısı konusunda bize bilgi verirken, bunun en doğal göstergesi de yoksulluk karşısında kendini belli etmektedir. Çünkü Sakarya'nın, bulunduğu bölgenin iklim yapısına uygunluk göstermesi, yağış ve nem oranının fazla olması, sonuç itibariyle evlerin yoğun derecede rutubet almasına ve çatı sorununa neden olurken, deprem nedeniyle evlerin müstakil şekilde düzenlenmesi de doğal olarak ısı yalıtımının yeterli derecede olmamasına sebebiyet vermektedir.

Tablo 30. Katılımcıların Yaşadıkları Konuttaki Eşyaların Dağılımı

Sahip Olunan Eşyalar	Dağılım %
Bulaşık Makinası	20,5 %
Çamaşır Makinası	88,6 %
Ocak	39,3 %
Buzdolabı	99,6 %
Derin Dondurucu	4,8 %
Televizyon Tüplü	85,1 %
Televizyon LCD	34,1 %
Uydu Anteni	92,6 %
Güneş Enerji Sistemi	2,6 %
Şofben Makinası	80,8%
Müzik Seti	5,7 %
Sabit Telefon	13,5 %
Cep Telefonu	94,8 %
Bilgisayar	16,6 %

Günlük hayatımızda oldukça yaygın olarak kullanılan teknolojik ürünler, her ne kadar yaşamımızı kolaylaştırmışsa da yoksul hanelerin bu tip ürünleri tercih etmesi ihtiyacın dışında daha çok maddi duruma bağlı olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla yapmış olduğumuz araştırmada görüşülen kişilerin evlerinde tespit ettiğimiz eşyalar, genel olarak ihtiyaçların dışına çıkmamaktadır. Hemen her hanede karşımıza çıkan ocak, çamaşır makinesi, buzdolabı, tüplü televizyon, uydu anteni ve cep telefonu kişilerin ihtiyaçlarına göre şekillenen eşyalar grubuna girmektedir.

Dolayısıyla hanelerin eşya dağılımlarına baktığımızda; buzdolabı %99,6, cep telefonu %94,8, uydu anteni %92,6 çamaşır makinesi %88,6, tüplü televizyon %85,1, şofben %80,8, ocak %39,3, LCD televizyon %34,1, bulaşık makinesi %20,5, bilgisayar %16,6 olarak dağılımda yer almaktadır. En gerekli ev eşyalarından biri olan ocağa sahip olma oranının cep telefonu ve uydu anteninden az olması düşündürücü bir durum olurken, kullanımı bir zorunluluk arz etmeyen güneş enerji sistemi, derin dondurucu ve müzik seti gibi eşyaların yardım alan yoksul hanelerde bulunuyor olması oldukça şaşırtıcıdır.

Tablo 31. Katılımcıların Sahip Oldukları Motorlu Taşıt Durumu

Taşıt Durumu	Dağılım %
Evet	6,5 %
Hayır	93,5 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcılara sormuş olduğumuz kendilerine ya da aile üyelerine ait bir aracın olup olmadığı ile ilgili soruya büyük bir çoğunluk yani %93,5 oranı cevap olarak sahip olmadıklarını belirtmişken, %6,5 oranı ise bir taşıt sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum bize yardım alan katılımcıların öncelikli olarak birer konut sahibi olmaları gerektiğini düşüncelerinden kaynaklı olabileceğini göstermektedir.

Tablo 32. Katılımcıların Sahip Oldukları Motorlu Taşıtın Türü

Taşıt Türü	Dağılım %
Motosiklet	13,3 %
Otomobil	80 %
Minibüs	6,7 %
Toplam	100 %

Araç sahibi olan 15 katılımcıdan %80'nin otomobili var iken, %13,3'ünün motosikleti, %6,7'sinin ise minibüsü vardır. Ancak yapmış olduğumuz gözlemler sonucunda sahip olunan araçların maddi değerinin ise oldukça düşük olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 33. Katılımcıların Bir İşte Çalışıp Çalışmadığını Gösteren Dağılım

Çalışıp-Çalışmama Durumu	Dağılım %
Evet	17,4 %
Hayır	82,6 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcılardan herhangi bir gelir getiren işte çalışıp çalışmadıklarını incelediğimiz bu bölümde, katılımcıların %82,6'sının çalışmadığı tespit edilirken, buna karşılık çalışanların oranı ise %17,4 olarak belirlenmiştir. Çalışan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun düzenli bir işe sahip olmadığı gözlemlenmiş, genellikle bu bireylerin mevsimlik işlerde çalıştıkları veya inşaat, hurdacılık, ayakkabı boyacılığı, hamal, toplayıcılık, seyyar satıcılık gibi işleri yaptıkları belirlenmiştir. Bu durum, sosyal yardım alan hanelerin işgücüne katılım sağlamalarına rağmen, ihtiyaçları doğrultusunda yeterli derecede gelir elde edemedikleri için sosyal yardıma başvurduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca yaşanan bu süreç, yoksulluk ile işsizlik arasındaki ilişkinin boyutunu göstermek açısından önemlidir.

Tablo 34. Katılımcıların Ne Zamandan Beri Çalışmadıklarını Gösteren Dağılım

Çalışmama Süresi	Dağılım %
0-1 Yıldan Beri	14,2 %
2-3 Yıldan Beri	24,5 %
4-5 Yıldan Beri	18,4 %
6 Yıl ve Üstü	42,9 %
Toplam	100 %

Yaptığımız araştırmada çalışmayan kişilerin ne zamandan beri çalışmadıklarına dair sorduğumuz soruda 212 kişi bu soruya cevap vermiştir. Bilgisine başvurduğumuz kişilerin büyük bir çoğunluğu %42,9'u uzun bir süre 6 yıl ve daha üstü bir yıl söylerken, %24,5'i ise 2-3 yıl, %18,4'ü 4-5 yıl, %14,2 si ise 1 yıldan beri cevabını vermiştir. Tabloyu incelediğimizde çalışmayan kişi sayısının hemen hemen her yıl üstüne koyarak artışı gözlemlenmektedir.

Tablo 35. Katılımcıların Çalışmama Nedenini Gösteren Dağılım

Çalışmama Nedeni	Dağılım %
Hastalık	25,9 %
Yaşlılık	15,1 %
Engelli	7,1 %
Emekli	6,1 %
Çalışmak İstemiyor	3,8 %
İş Bulamıyor	21,2 %
Çocuklara Bakıyor	17 %
Diğer	3,8 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcılardan hane üyelerinin çalışmama nedenlerine ilişkin sormuş olduğumuz bu sorunun karşısında birbirinden farklı nedenler karşımıza çıkmaktadır. Çalışmayan 212 katılımcıdan en fazla %25,9'u hastalık nedeniyle çalışmadığını belirtmiştir. Onu sırayla %21,2 ile iş bulamayanlar, %17 ile evde çocuklara bakanlar, %15,1'i ise yaşlı olmayı ileri sürmüşken, %7,1 oranı ise engelli olduğu için çalışmamaktadır. %6,1 oranına sahip olan emekli kişilere karşılık fertlerin %3,8'i çalışmak istemediğini belirtmiştir. Diğer cevabını veren %3,8 oranındaki kişiler ise çoğunlukla ev işleri gibi sorumlulukları üstlenirken, çalışma isteğinde bulunup da eşi tarafından çalışmaya izin verilmemesi veya kişinin çalışabilmeye uygun bir yaşa sahip olmaması gibi durumlar etkili olmaktadır.

Tablo 36. Katılımcıların Ailesindeki Bireylerin Engellilik Durumu

Engelli Birey	Dağılım %
Evet	41,7 %
Hayır	58,3 %
Toplam	100 %

Sosyal yardım alan katılımcılara sormuş olduğumuz hane üyeleri arasında engelli birey olup olmadığına dair soruya fertlerin %41,7'si olduğunu belirtirken, %58,3'ü bu soruya hayır cevabını vermiştir. Ancak Dünyada ve Türkiye'de bu konu ile ilgili yapılan araştırmalarda ortaya çıkan oranlara baktığımızda bu oranın %12 ile %14 arasında bir değişkenlik gösterdiği saptanmıştır (Güneş, 2010: 92). Ancak yapmış olduğumuz saha çalışmasında ise bu oranın daha yüksek bir seviye göstermesinin sebeplerinden biri yoksulluğun engelli bireyler arasında daha yaygın olması şeklinde görülürken, bir diğeri ise yardım alan katılımcıların, bu kişilerin yatalak, hasta veya yaşlı olmalarına rağmen onları birer engelli birey olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 37. Katılımcıların Ailesindeki Bireylerin Engelin Niteliği

Engelin Niteliği	Dağılım %
Görme	5,2 %
İşitme	8,3 %
Dil ve Konuşma	7,3 %
Bedensel	59,4 %
Zihinsel	19,8 %
Toplam	100 %

Katılımcıların ailelerine sormuş olduğumuz engelin niteliğinin ne olduğu sorusuna verilen cevap çoğunlukla %59,4 oranı ile bedensel olurken, bunu %19,8 oranıyla zihinsel, %8,3 oranıyla işitme, %7,3 oranıyla dil ve konuşma, %5,2 oranıyla ise görme engeli takip etmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bedensel engellilik durumunun yüksek çıkması bizim yaptığımız tezi doğrulamaktadır.

Tablo 38. Katılımcıların Sakarya'da Yaşama Sürelerini Gösteren Dağılım

Yaşam Süresi	Dağılım %
Sürekli Burada	53,5 %
1 Yıldan az	6,5 %
2-5 Yıldan Beri	7 %
6-9 Yıldan Beri	7 %
10 Yıl ve üzeri	26 %
Toplam	100 %

Sakarya'da ne kadar süre ile yaşadıklarına dair sormuş olduğumuz sorunun cevabı olarak görüştüğümüz kişilerin yarıdan fazlası yani %53,5'i bu şehirde doğup büyüdüklarini belirtmiştir. %26 oranındaki kişiler 10 yıl ve üstü bir sürede Sakarya'da yaşadığını ifade ederken, 2-5 yıl ve 6-9 yıldır burada oturanların oranı ise eşit derecede %7 şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir yıldan daha az bir sürede Sakarya'da yaşayan kişilerin oranı da

%6,5 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu durum bize yardım alan katılımcıların büyük bir çoğunluğun yani yaklaşık %78'inin on yıldan daha fazla bir süre Sakarya'da yaşadığını göstermiştir.

Tablo 39. Katılımcıların Daha Önce İkamet Ettikleri Yerleşim Biriminin Dağılımı

İkamet Edilen Yerleşim Birimi	Dağılım %
Köy	34,8 %
Kasaba	4,8 %
İlçe Merkezi	35,7 %
İl Merkezi	24,7 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcılara Sakarya'ya taşınmadan önce nerede ikamet ettiklerini sorduğumuzda bu kişilerin; %35,7'sinin ilçe merkezinde, %34,8'inin köyde, %24,7'sinin il merkezinde, %4,8'inin kasabada yaşamış olduğu anlaşılmıştır. Daha önce ilçe merkezinde ve köyde oturan kişilerin sayıları birbirine yakın bir oran gösterirken, bu durum 90'lı yıllardan sonra kırsal bölgelerden kentsel alanlara ya da küçük şehirlere büyükşehirlere göçün yoğunlaşması sebebiyle şehirlere yoksulluğun daha hızlı bir artış göstermesine sebep olmuştur.

Tablo 40. Katılımcıların Sakarya'ya Taşınma Sebeplerini Gösteren Bilgilerin Dağılımı

Taşınma Sebepleri	Dağılım %
İş Bulmak	16,1 %
İyi Eğitim	1,3 %
İyi Sağlık	3 %
Yüksek Gelir	3,9 %
Akraba Yanı	11,3 %
Uygun Kira	0,9 %
Rahat Yaşam	10 %
Ailevi Nedenler	47,8 %
Terör-Savaş	5,7 %
Toplam	100 %

Görüştiğimiz hane fertlerine Sakarya'ya taşınma ya da bu şehirde yaşama sebeplerine dair soru yönelttiğimizde katılımcıların neredeyse yarısı yani %47,8 ailevi nedenlerden ötürü burada yaşadıklarını bildirmişlerdir. Ancak bu kişilerin; %16,1'i iş sahibi olmak, %11,3'ü akrabalarının yanında bulunmak, %10'u daha rahat bir yaşam sürmek için buradaki hayatlarına yön verirken, %5,7'si ise terörden kaçarak bu şehre yerleşmiştir. Yaklaşık %10'nu oluşturan kesim; yüksek bir gelire sahip olmak, daha iyi bir sağlık veya eğitim hizmeti almak adına Sakarya'ya taşındığını söylerken, yapılan görüşmelerde dikkat çeken bir husus da katılımcıları ortak bir noktada buluşturan etkenlerdir. Bunlar arasında ise çoğunlukla kişilerin ekonomik veya sosyal anlamda daha rahat bir hayat sürmeleri, iş

bulma olanaklarından daha fazla yararlanmaları, çocukları için daha iyi bir gelecek hazırlama düşüncesi gibi birçok neden yer almaktadır.

Tablo 41. Katılımcıların Yaşadıkları Yerleşim Biriminin Dağılımı

Yerleşim Birimi	Dağılım %
Şehir Merkezi	34,8 %
Kenar Mahalle	29,6 %
İlçe Merkezi	33 %
Köy	2,6 %
Toplam	100 %

Katılımcılara ikamet ettikleri yerleşim yerleri ile ilgili yöneltilen sorulara verilen cevapların %34,8'i şehir merkezi şeklinde olurken, %33'ü ilçe merkezi, %29,6'sı kenar mahalle, %2,6'sı ise köy şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle aynı mahallede yaşayan bireyler arasında yoksulluk seviyesinin birbirine çok yakın olduğu yapılan gözlemler sonucunda tespit edilirken, şehir merkezine yakın olmasına rağmen birer kenar mahalle niteliği taşıyan Şeker Mahalle ve Van Mahallesi'nde yaşayan kişilerin sosyo-ekonomik seviyesi birbirine oldukça yakındır. Bunun zıttı bir durum ise yine şehir merkezi yakınlarındaki yerleşim yerlerinden biri olan Serdivan'daki Kemalpaşa Mahallesi'nde karşımıza çıkmış ve burada yaşayan kesimin sosyo-ekonomik yapısının daha iyi bir durumda olduğu yapılan gözlemlerle açıklanmıştır.

Tablo 42. Katılımcıların Yaşadıkları Yerleşim Birimlerinin Uygunluğu

Yerleşim Biriminin Uygunluğu	Dağılım %
Çok Uygun	4,3 %
Uygun	38,7 %
İdare Eder	32,2 %
Uygun Değil	24,8 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların oturdukları mahalle ya da semtin yaşamak için ne kadar uygun olup olmadığı konusundaki soruya karşılık kişilerin %38,7'si "uygun" cevabını vermiştir. Bu soruyu "idare eder" şeklinde cevaplandıranların oranı %32,2 olurken, uygun olmadığını düşünen fertlerin oranı ise %24,8, çok uygun olduğunu belirtenlerin oranı ise %4,3'tür. Oturdukları mahallelerin nitelikleri konusunda "uygun" cevabı verenlerin oranı diğerlerine göre daha yüksek bir seviyede olması genel anlamda bir memnuniyet halini ortaya koymaktadır. Katılımcıların bu konuda bireysel görüşlerine yer vermek amacına dayanan bu soru sayesinde ikamet edilen yerin zaman zaman yaşamak için pek uygun görüntüler sergilemediği yaptığımız gözlemler sonucunda tespit edilirken, ortaya çıkan bu çelişki, yoksul insanlar arasındaki yaşam koşullarının, ekonomik, sosyal ve kültürel öğelerin farklılığı ile açıklanabilir.

Tablo 43. Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerle İlgili Problemlerin Dağılımı

Yerleşim Yeri Problemleri	Dağılım %
Gürültü Var	11,7 %
Temiz Değil	26,5 %

Hırsızlık Var	8,3 %
Güvenlik Sorunu Var	16,1 %
Şehir Merkezine Uzak	13,5 %
Diğer	23,9 %
Toplam	100 %

Tablo 43'ün devamıdır.

Fertlerin yaşamış oldukları yerleşim yerlerinin genel problemleri ile ilgili dağılımlara baktığımızda, kişilerin %75'den fazlası yaşam alanlarının problemlili olduğunu bildirmiştir. Dağılımda yer alan cevapların oranları incelendiğinde, bireylerin %26,5'i mahallelerinin temiz olmadığı ve çöplerin zamanında toplanmadığı konusunda şikâyetçidirler. Aynı zamanda katılımcıların %16,1'i mahallelerinin güvenlik sorunu olduğunu, %13,5'i yaşadıkların yerin şehir merkezine oldukça uzak olduğunu, %11,7'si çok gürültülü bir mahallede yaşadığını, %8,3'ü ise hırsızlık olaylarıyla sıkça karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 44. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntı Yaşadıklarında Başvurdukları Yerler

Başvurulan Yer	Dağılım %
Aileme	20 %
Arkadaşıma	8,7 %
Yardım Kuruluşları (STK)	13,9 %
Kamu Kurumları (Belediye-Kaymakam)	53 %
Tefeci	0,9 %
Bankaya	3,5 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşamaları durumunda başvuracağı kişiyi veya yeri öncelik sırasına göre öğrenmek amacı ile sorduğumuz soruda, yardıma başvuranların yarısından fazlası %53'ü kamu kurumlarını gösterirken, %20'si ailesini, %13,9'u sivil toplum kuruluşlarını, %8,7'si arkadaşlarını, %3,5'i bankaları tercih etmişler, %0,9'u ise tefecilerden yardım istediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla şehirleşmenin artması, insanlar arasındaki toplumsal ilişki düzeyini etkilerken, bu durum yardıma ihtiyacı olan kişilerin ilk başvuracakları yerin Belediye, Kaymakamlık, Muhtarlık gibi resmi kurumlar olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Aslında ilk başvuracakları yerin aileler veya yakın akrabalar olması gerekirken bunun tam tersi bir durum sergilemesi, bir gözün diğer göze faydası olmadığı şeklinde bir sözle açıklanması gerektiğini yeterli kılmaktadır. Sonuç itibarıyla buradaki dağılıma baktığımızda katılımcıların ilk olarak devlete, sonra ailelerine, üçüncü olarak da sivil toplum kuruluşlarına başvurdukları gözlemlenmektedir.

Sosyal devlet uygulamalarının bir uzantısı olan ve yoksullara birçok konuda yardımda bulunan valilikler, il sosyal hizmetler, belediyeler, kaymakamlıklar ve muhtarlıklar vb. resmi kurumlar, yoksul bireylerin ekonomik bir sıkıntı yaşadıklarında başvurdukları ilk üç yerden birisidir. Bu durum bize, bireylerin yakın çevresi, komşu ve arkadaşlarıyla daha

samimi ilişkiler kurmuş olmasına rağmen özellikle maddi sıkıntılarda bu kişileri ikinci planda tuttıkları bir hayli dikkat çekicidir.

Tablo 45. Katılımcıların Borçluluk Durumlarını Gösteren Dağılım

Borçluluk Durumu	Dağılım %
Borç Yok	13,9 %
Aileme	6,5 %
Arkadaşıma	13 %
Bankaya	30,9 %
Tefeciye	2,2 %
Bakkal-Market	10 %
Faturalar (Elektrik-Su-Gaz)	13,9 %
Kira	7,4 %
Diğer	2,2 %
Toplam	100 %

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların genellikle nerelere veya kimlere borcu olduğunu öğrenmek amacıyla sorduğumuz bu soruya karşılık aldığımız cevaplar farklı yerlere ve farklı miktarlarda karşımıza çıkmaktadır. Yardım alan katılımcıların borçlarının dağılımını incelediğimizde; %30,9'u bankaya ve kredi kartına, %13,9'u faturalara, %13'ü arkadaşlarına, %10'u market veya bakkala, %7,4'ü kiraya, %6,5'i ailelerine, %2,2'si tefecilere ve son olarak yine %2,2'si diğer cevabını vermiştir. Bu verilere göre katılımcıların %86'sının farklı yerlere farklı miktarlarda borçlarının olduğu genel olarak gözlemlenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 46. Katılımcıların Ekonomik Sıkıntı Yaşadıklarında Feragat Ettikleri Durumların Dağılımı

Feragat Edilen Durum	Dağılım %
Gıda	6,6 %
Temizlik	4,8 %
Giyim	27,9 %
Isınma	9,2 %
Sosyal Aktivite	47,6 %
Diğer	3,9 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların ekonomik sıkıntı yaşadıklarında nelerden feragat ettikleri ile ilgili soruya kişilerin hemen hemen yarısı yani %47,6'sı sosyal aktivitelere gitmediklerini bildirirken, %27,9'u giyim eşyasından, % 9,2'si ısınmadan, %6,6'sı gıdadan, %4,8'i ise temizlik malzeme alımından feragat ettiklerini belirtmişlerdir.

3.9.3. Sosyal Yardım Alma Durumları

Bu bölümde ise katılımcıların sosyal yardım alma ve sosyal yardıma ihtiyaç düzeyleri değerlendirilecek olup, katılımcıların hangi kurumlardan yardım aldıkları, yararlandıkları yardım türü ve miktarı, aldıkları yardımlardan faydalanma süreleri ve ne zamana kadar yardım almaya devam edecekleri ile bu yardımlardan memnuniyet durumları

değerlendirilecek olup ve sosyal yardım almadıkları zaman bu durumundan nasıl etkileneceklerini konuları tablolar halinde değerlendirilmiştir.

Tablo 47. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım İhtiyacı Dağılımı

Yardım İhtiyacı	Dağılım %
Evet	97,4 %
Hayır	2,6 %
Toplam	100 %

Geçinme gücü içinde olan ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan yoksul ve az gelirli kişilerin muhtaçlık durumuna göre karşılıksız olarak kamu ve hayır kuruluşları gibi pek çok kurum tarafından yapılan maddi, ayni veya nakdi yardımları ifade eden sosyal yardım kavramı, yoksullukla mücadele konusunda veya yoksulluğun kontrol edilmesinde önemli bir yere sahiptir (Metin, 2011: 138; Gürsoy, 2011: 38; Genç ve Adıgüzel, 2011: 9; Karagöl ve Dama, 2015: 9). Bu amaç doğrultusunda düzensiz olarak farklı adlarla veya farklı şekillerde yardım yapan kurum ve kuruluşların bir arada toplanmasıyla meydana getirilen Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), bu alanda önemli bir ilerleme kaydetmektedir (Şahin, 2012: 58). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün çabaları sonucunda geliştirilen bu sistem sayesinde sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşların muhtaçlıkları ve kişisel verileri birer merkezi veri tabanında tespit edilerek, kurumlar arası veri paylaşımı sağlanmış ve bu kişilere tek bir yerden yardım sağlama konusu göz önünde tutulmuştur. Bu sistemde; yardım almak için başvuru yapanların nüfus bilgileri, sosyal güvenlik bilgileri, çeşitli yerlerden aylık alıp almadıkları, üzerine kayıtlı mal varlığının bulunup bulunmadığı ve buna benzer birçok konu tek bir merkezden internet üzerinden sorgulanmaktadır.

Bu kapsamda yapmış olduğumuz görüşmeler sonucunda 230 katılımcıdan %97,4'ü sosyal yardım almaya ihtiyaç duyduğunu belirtirken, sadece %2,6'sının sosyal yardım almadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 48. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım Aldığı Kurumlar

Kurum Adı	Dağılım %
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	32,2 %
Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	11,3 %
Belediye	32,6 %
Sivil Toplum Kuruluşları	22,2 %
Diğer	1,7 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların hangi kurum veya kuruluşlardan yardım aldıkları ile ilgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde, Belediye (%32,6) ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (%32,2) iki önemli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu %22,2 oranıyla Sivil Toplum Kuruluşları, 11,3 oranıyla Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden yardım alanlar takip etmektedir. %1,7 oranı ise diğer kurumlardan yardım aldıklarını

belirtmişlerdir. Sosyal devlet uygulamalarının bir uzantısı olan ve yoksullara birçok konuda yardımda bulunan valilikler, il sosyal hizmetler, belediyeler, kaymakamlıklar ve muhtarlıklar vb. resmi kurumlar, yoksul bireylerin ekonomik bir sıkıntı yaşadıklarında başvurdukları ilk üç yerden birisidir. Bu durum bize, bireylerin yakın çevresi, komşu ve arkadaşlarıyla daha samimi ilişkiler kurmuş olmasına rağmen özellikle maddi sıkıntılarda bu kişileri ikinci planda tuttıkları bir hayli dikkat çekicidir.

Tablo 49. Katılımcıların Ekonomik ve Sosyal Yardım Alma Sürelerini Gösteren Dağılım

Yardım Süresi	Dağılım %
1 Yıldan Beri	34,5 %
2-3 Yıldan Beri	28,8 %
4-5 Yıldan Beri	18,8 %
6 ve Üzeri Yıl	17,9 %
Toplam	100 %

Katılımcıların almış oldukları sosyal yardımlardan faydalanma sürelerine baktığımızda, genel olarak dengeli bir dağılımla karşılaşıldığı görülmüştür. Böylece bu kişilerin %34,5'inin 1 yıl, %28,8'inin 2-3 yıl, %18,8'inin 4-5 yıl, %17,9'unun ise 6 yıldan beri sosyal yardım aldıkları tespit edilmiştir. Bu da bize kişilerin zamanla yardımlara bağımlı hale geldiklerini, bu anlamda kurum ve kuruluşlara başvurularını tekrarladıkları ortaya çıkmıştır. Bu görüşmeler esnasında bazı katılımcıların kurumlardan yardım alabilmek adına çalıştıkları yerlerde kendilerini sigortasız göstererek yardım almaya devam ettikleri gözlemlenmiştir. Örneğin her yıl kömür yardımı almak için bu kurumlara başvuran vatandaşların birçoğu sivil toplum kuruluşları çalışanları tarafından da tespit edilmiştir.

Tablo 50. Katılımcıların Yararlandıkları Yardım Türlerinin Dağılımı

Yardım Türü	Dağılım
Gıda	90,0 %
Giyim	37,4 %
Barınma	3 %
Yakacak	77,4 %
Kırtasiye	30 %
Sağlık	43,5 %
Temizlik	10,9 %
Nakit	67,8 %
Diğer	17,8 %

Sosyal yardım alan kişilere hangi yardımlardan faydalandıklarını sorduğumuz soruda kişilerin almış oldukları yardımlar ayrı ayrı belirlenmiştir. Farklı kurumlardan farklı şekillerde yardım alan kişilerin aldıkları yardımların çeşitleri daha çok gıda, yakacak ve nakdi yardımlar şeklinde yoğunlaşmaktadır. Yardım alan 230 katılımcının; % 90'ı gıda yardımı, %77,4'ü yakacak yardımı, %67,8'i nakit yardımı, %43,5'i sağlık yardımı, %37,4'ü giyim yardımı, %30'u eğitim yardımı, %10,9'u temizlik yardımı, %3'ü barınma yardımı ve %17,8'i ise diğer türlü (fitre, zekât vb.) yardımlardan faydalandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 51. Katılımcıların Sosyal Yardım Alabilecekleri Kurumlarla İlgili Bilgilerin Kaynağının Dağılımı

Yardıma Öğrenme Kaynağı	Dağılım %
Ailemden	12,6 %
Komşulardan	59,1 %
Radyo-TV-Gazete	2,2 %
Afiş-Billboardlar	4,8 %
Muhtarlıktan	13 %
Diğer	8,3 %
Toplam	100 %

Çalışmamızda sosyal yardım alan katılımcıların kamu kurumları ya da sivil toplum kuruluşları tarafından yardım verildiğini hangi kanallar aracılığıyla öğrendikleri de incelenmiştir. Yardım alan ailelerin çoğunluğunu oluşturan %59,1'i komşularından, %13'ü muhtarlıklardan,%12,6'sı aile veya yakın akrabalarından, %4,8'i billboardlardan veya afişlerden, %2,2'si yerel televizyon veya radyolardan, %8,3'ü ise diğer yollardan öğrenmişlerdir. Bu cevaplara istinaden kişiler arasında güçlü bir toplumsal ilişki bağlarının oluştuğu dikkat çekerken, bunun toplumsal dayanışma içerisinde gerçekleştiği de dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 52. Katılımcıların Yardım Alma Sıklığını Belirten Dağılım

Yardım Alma Sıklığı	Dağılım %
Her Hafta	5,7 %
Her Ay	30,4 %
Üç Ayda Bir	33 %
Altı Ayda Bir	20,4 %
Yılda Bir	6,1 %
Daha Seyrek Olarak	4,3 %
Toplam	100 %

Yardım alan fertlerin kamu kurumları ya da sivil toplum kuruluşları tarafından verilen yardımlardan, yıl içerisinde ne sıklıkla yararlandıkları ile ilgili soruya verdikleri cevaplara bakıldığında katılımcıların; %33'ü üç ayda bir, %30,4'ü her ay, %20,4'ü altı ayda bir, %6,1'i yılda bir, %5,7'si her hafta, %4,3'ü ise bir yıldan daha seyrek olarak yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Verilen bu yanıtlara bağlı olarak oluşan toplumsal ilişkiler sonucunda özellikle de Ramazan ayında ve dini bayramlarda yapılan yardımların etkisi yadsınamayacak derecede önemlidir.

Tablo 53. Katılımcıların Sosyal Yardım Alma Nedenini Gösteren Dağılım

Yardım Alma Nedeni	Dağılım %
İşsizlik	11,3 %
Gelir Azlığı	50,9 %
Ailenin Kalabalık Olması	7,8 %
Sağlık Sorunları	20,9 %
Borçluluk	9,1 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcılara hangi nedenlerle yardım aldıkları sorulduğunda kişilerin yaklaşık yarısı yani %50,9'u gelir azlığı nedenini öne sürerken, %20,9'u hanedeki çalışabilecek yaştaki bireylerin sağlık sorunları nedeniyle çalışamaması dolayısıyla, %11,3'ü işsizlik, %9,1'i borçluluk, %7,8'i ise ailenin kalabalık nüfuslu olması sebepleriyle yardım aldıklarını bildirmişlerdir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere aylık veya yıllık gelirin az olması, çoğu kişinin yardım alma sebebini ortaya çıkarırken, ayrıca işsizlik, sağlık sorunları, ailelerin kalabalık olması, borçluluk ve eğitimsizlik gibi durumlar bireylerin yardım almasında genel olarak gözlemlenmiş durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 54. Katılımcıların Ne Zamana Kadar Sosyal Yardım Alacaklarını Gösteren Dağılım

Yardım Süreci	Dağılım %
Devlet Yaptığı Sürece	11,3 %
Düzeltilmiş İş Oluncaya Kadar	25,7 %
Çocuklar Okulu Bitirinceye Kadar	7,8 %
Borçlar Bitinceye Kadar	13,5 %
Ev Sahibi Oluncaya Kadar	3,5 %
Çalışabilecek Kadar İyileşince	4,8 %
Evleninceye Kadar	0,4 %
Durumum Düzelinceye Kadar	27,8 %
Ölene Kadar	5,2 %
Toplam	100 %

Yapmış olduğumuz çalışmada katılımcılar belli koşullar sağlandıktan sonra yardım almayı bırakacaklarını belirtirlerken, bazı bireyler ise her ne olursa olsun yardım almaya devam edeceklerini bildirmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcıların vermiş oldukları cevaplara bakıldığında; kişilerin %27,8'i ekonomik durumları düzelinceye kadar yardım alabileceklerini söylerken, %25,7'si düzenli geliri bir iş sahibi oluncaya kadar, %13,5 i borçlarını bitirinceye kadar, %11,3'ü devlet sosyal yardım yaptığı sürece, %7,8'i çocukları okulu bitirinceye kadar, %5,2'si ölünceye kadar, %4,8'i iyileşinceye kadar, %3,5'i bir ev sahibi oluncaya kadar ve sadece %0,4'ü ise evleninceye kadar yardım almaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere belirli bir kesim yoksulluğu artık özümsemiş ve her ne olursa olsun yardım almaya devam edeceğini ifade ederken, bu durumu adeta birer alışkanlık haline dönüştürdükleri dikkatlerden kaçmamaktadır. Oysa bireylerin özellikle ekonomik durumları düzelinceye kadar sosyal yardım alma yolunu seçmeleri gerekirken, yardıma ihtiyacı olanlara öncelik verilmesi üzerinde durulması gereken ayrı bir konu olmuştur.

Tablo 55. Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Memnuniyet Durumu

Memnuniyet Durumu	Dağılım %
Çok Memnunum	17,8 %
Memnunum	55,7 %

Kararsızım	12,6 %
Memnun Değilim	13 %
Hiç Memnun Değilim	0,9 %
Toplam	100 %

Tablo 55'in devamıdır.

Yapılan sosyal yardımların önemli hususlarından biri de katılımcıların bu yardımlara karşı göstermiş oldukları memnuniyet durumudur. Fakat memnuniyet durumu sunulan yardımın niteliği ve miktarı kadar, yardım alanların beklenti düzeyi de etkilidir. Bu amaç doğrultusunda yardım alan 230 katılımcıya sunulan hizmetlerden sağlanmış olan memnuniyet durumları sorulduğunda; kişilerin %55,7'si bu yardımlardan memnun olduğunu, %17,8'i çok memnun olduğunu, %13'ü memnun olmadığını belirtmiş, %12,6'sı ise bu konuda bir fikir sunmayıp kararsız kamıştır. Ayrıca sadece %0,9'u da bu yardımlardan hiç memnun olmadığını söylemiştir. Dolayısıyla yardım alan katılımcıların dörtte üçü genel olarak sunulan hizmetlerden memnundur. Yapılan çalışmada memnun olmayan kişilere neden memnun olmadıkları sorulduğunda genellikle dile getirdikleri konu yardımların adaletli dağıtılmadığı, zamanında yardım verilmediği ya da çok az verildiği, görevlilerin davranışlarındaki aksaklıklar vb. durumlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 56. Katılımcıların Sosyal Yardıma Muhtaçlık Sebebinin Dağılımı

Muhtaçlık Sebebi	Dağılım %
Kendisi	15,2 %
Ailesi	19,6 %
Devlet	18,3 %
Kader	46,1 %
Diğer	0,9 %
Toplam	100 %

Yapılan görüşmeler sırasında kişilerin yardıma muhtaç durumda olmalarının sebebi olarak kimi gördükleri konusunda görüşleri alınmak istendiğinde; 230 katılımcıdan %46,1'i bu durumda olmayı kadere bağlarken, %19,6'sı ailesini, %18,3'ü devleti, %15,2'si ise kendilerini suçlamış, sadece %0,9 diğer cevabını vermiştir. Bu durumda katılımcılardan yarıya yakını bu olguyu kadere bağlarken, yoksulluk olgusu ile kader arasındaki bu düşünce, kişilerin yoksulluğu atlatmasında en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu hususta dikkati çeken bir durum da kişilerin yardıma muhtaç duruma düşmesinde devleti suçlu bulanların oranlarının fazla olmasıdır. Ayrıca kişilerin yeterli eğitime sahip olmamaları, küçük yaşlarda yapmış oldukları evlilikler gibi hususlar da yoksulluk kültürünün alt yapısını oluşturan temel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.9.4. Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk Durumları

Çalışmanın bu bölümünde; katılımcıların sosyal ve ruhsal durumları üzerine eğilerek, sosyal dışlanmanın yoksulluk ve yoksulluk kültürüne olan etkileri değerlendirilecektir. Bu

amaçla yapmış olduğumuz beşli likert ölçeğine göre sorulan sorular bu durumu ölçmemize yardımcı olacaktır.

Tablo 57. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının Dağılımı

Boş Zaman Değerlendirmesi	Dağılım %
Ailemle Evde Oturuyorum	28,7 %
Kahvehaneye Giderim	9,6 %
El İşi Yaparım	15,7 %
Komşulara Giderim	7,8 %
Günelik İşler Yaparım	32,2 %
Diğer	6,1 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ile ilgili soruya verdikleri yanıtlarda dengesizlikler göze çarpmaktadır. Verilen cevapların orantısız dağılımlarına bakıldığında, %32,2 oranı ile boş zamanlarını gündelik işleri yaparak değerlendirirken, %28,7'si ailesiyle evde oturarak, %15,7'si el işi yaparak, % 9,6'sı kahvehaneye giderek (erkek katılımcılar tarafından söylenen cevap), % 7,8'i komşuya giderek vakitlerini geçirirlerken, diğer cevabını veren %6,1'i ise farklı türden aktivitelerle ilgilendikleri anlaşılmıştır. Çocuklar ile ilgilenmek, ev temizliği ve yemek yapmak gibi gündelik işlerde bulunan katılımcıların büyük bir çoğunluğunu kadınların oluşturdukları dikkat çekicidir.

Tablo 58. Katılımcıların Sinema ve Tiyatroya Gitme Dağılımı

Sinema ve Tiyatroya Gitme	Dağılım %
Hiç Gitmem	85,2 %
Nadiren Giderim	13,5 %
Ara Sıra Giderim	1,3 %
Toplam	100 %

Yardım alan katılımcıların sinema ya da tiyatroya gitme oranlarını incelediğimizde oldukça düşük bir seviye karşımıza çıkmaktadır. Hatta katılımcılar içinde tiyatroya giden hiç kimse çıkmamıştır. Bu durumda bu aktivitelere hiç katılmayanların oranı % 85,2 olurken, nadiren giderim diyenler %13,5, ara sıra gittiklerini belirtenlerin oranı ise %1,3'tür. Bu verilere göre sosyal yardım alan katılımcıların gerek imkânlarının kısıtlı oluşundan, gerekse de öncelikleri arasında bu gibi etkinliklere pek yer vermeyi düşünmediklerinden, boş zamanlarında sinema ve tiyatro gibi etkinliklere zaman ayırmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 59. Katılımcıların Ruhsal Durumlarını Yansıtan Bilgilerin Dağılımı

Ruhsal Durum	Dağılım %
Çok İyi Hissediyorum	1,7 %
İyi Hissediyorum	30,9 %

Gergin Hissediyorum	46,5 %
Ruhsal Rahatsızlığım Var	13,9 %
Ruhsal Tedavi Görüyorum	7 %
Toplam	100 %

Tablo 59'un devamıdır.

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların ekonomik ve sosyal imkânsızlıklarının yetersizliği dolayısıyla içinde yaşadıkları sağlıksız koşullar ister istemez psikolojik durumlarına da etki etmiştir. Dolayısıyla kişilerin ruhsal durumlarını öğrenmek amacıyla sorduğumuz bu soruya verilen cevapların birçoğu yani %46,5'i ruhsal açıdan gergin oldukları gözlemlenmiştir. Bu dağılımda kendisini iyi hissedenlerin oranı %30,9 iken, ruhsal rahatsızlığı olanların oranı %13,9, ruhsal tedavi gören ve doktorlar tarafından ilaç kullanıldığını belirtenlerin oranı %7, kendisini çok iyi hissedenlerin oranı ise %1,7 şeklinde tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında katılımcıların kendilerini sürekli hayatla mücadele içerisinde görmeleri, zamanla kendilerini gergin ve kaygılı hissetmelerine ve sonuç itibarıyla de depresyona girmelerine sebep olmuştur.

Tablo 60. Katılımcıların Geçmiş 5 Yıldaki Yaşam Şartları

Yaşam Şartları	Dağılım %
Yaşamım Düzeldi	2,2 %
Yaşamım Kısmen Düzeldi	10,9 %
Değişiklik Olmadı	33,9 %
Yaşamım Kötüye Gitti	38,7 %
Yaşamım Çok Kötüye Gitti	14,3 %
Toplam	100 %

Kişilerin geçmiş beş yıldaki yaşam şartları ile ilgili kendi düşüncelerini öğrenmek amacıyla sorduğumuz bu soruya verilen cevapların büyük birçoğu, fertlerin yaşam şartlarının kötüye gittiğini göstermiştir. Bu süreçte yaşamının kötüleştiğini belirtenlerin oranı %38,7 iken yaşam şartları oldukça kötüleşenlerin oranı ise %14,3'tür. Dağılımdaki diğer büyük oranı ise %33,9 ile son beş yılda yaşam şartlarında herhangi bir değişim yaşamayanlar oluşturmaktadır. Katılımcıların %10,9'u de beş yıl içerisinde yaşam şartlarının düzeldiğini, %2,2'si ise bu süre zarfında yaşam şartlarının çok düzeldiğini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların büyük bir kısmının son beş yıldaki yaşam şartları değerlendirildiğinde, kişilerin pek de olumlu olmayan düşüncelere sahip oldukları dikkat çekmiştir.

Tablo 61. Katılımcıların Sosyal Dışlanma Durumu

Dışlanma Durumu	Dağılım %
Evet	50,9 %
Hayır	38,3 %
Fikrim Yok	10,8 %
Toplam	100 %

Yoksullukla iç içe bir yapı olarak karşımıza çıkan sosyal dışlanma, bireylerin birtakım gerekçelerle içinde yaşadıkları toplumun dışında kalmaları ve toplumda bütünleşmeyi sağlayan sosyal, siyasal ve ekonomik haklardan yararlanamama şeklinde açıklanmaktadır (Şahin, 2010: 22; Sapançalı, 2005: 52). İşsizlik, ekonomik yetersizlik, eğitimsizlik, din, dil, ırk farklılığı, sosyal güvence eksikliği, toplumsal destek yoksunluğu, politik haklardan yararlanamama ve bu konuda karar alma mekanizmalarına katılamama gibi durumlarda ortaya çıkan bu kavram, kişinin giderek toplumla olan bağlarının kopmasına kadar önemli bir süreci yansıtmaktadır (Şahin, 2010: 72). Bu veriler ışığında yapmış olduğumuz analizde 230 katılımcıya yönelttiğimiz sosyal dışlanmaya yönelik soruda, bireylerin %50,9'u toplum tarafından dışlandığını hissederken, %38,3'ü dışlanmadığını belirtmiş, %10,8'i ise bu konuda çekimser kalmıştır.

Tablo 62. Katılımcıların Kimler Tarafından Dışlandıklarını Gösteren Bilgilerin Dağılımı

Dışlayan Kesim	Dağılım %
Çevre	62 %
Akraba	12,4 %
Komşu	18,2 %
Aile	5,8 %
Diğer	1,7 %
Toplam	100 %

Katılımcılara kimler tarafından dışlandıklarını hissettikleri ile ilgili sorduğumuz bu soruda kişilerin %62'si çevresini işaret ederken, bu dağılımın en büyük payını oluşturmaktadır. Komşuları tarafından dışlandıklarını hissedenlerin oranı %18,2, akrabaları tarafından dışlandığını belirtenlerin oranı %12,4, ailesi tarafından dışlananların oranı ise %5,8'dir. %1,7'si ise bunların dışında farklı cevaplar vermiştir.

Yoksulluk açısından düşünüldüğünde dışlanmaya maruz kalan bu kişiler, aslında yoksulluğun belli bir süreç içerisinde bir yaşam tarzı haline dönüşmesinde ve bu durumun nesilden nesile aktarılmasında etkili olmuştur.

Tablo 63. Katılımcıların Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü ile İlgili Genel Yargıları

Aşağıdaki ifadelerle ilgili görüşleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Yoksulluk insanların kaderidir.	%4,3	%12,2	%6,1	%43,9	%33,5
Yoksul insanlar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.	%2,6	%28,3	%13,9	%25,2	%30
Devlet yoksullara herkesten önce yardım etmelidir.	%0,09	%1,7	%0	%57,4	%40
İnsanlar yoksulluktan çok çalışarak kurtulabilirler.	%4,8	%7,8	%16,1	%56,5	%14,8
İnsanlar yoksulluktan şansları sayesinde kurtulabilirler.	%5,7	%16,5	%15,7	%40,9	%21,3
Yoksul ailelerin çocukları da yoksulluğa mahkûmdur.	%8,7	%42,6	%9,6	%26,1	%13
Yoksulluğun nedeni kişinin tembel olmasıdır.	%3	%13,9	%10,4	%46,5	%26,1
Yoksulluk cahillik ve bilgisizliğin sonucudur.	%0,4	%6,5	%6,5	%38,7	%47,4
Ailesinden destek görmeyen kişiler yoksulluğu yenemezler.	%2,6	%22,2	%10	%39,6	%25,7

Yoksulluğun nedeni ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır.	%3	%22,2	%28,3	%37	%9,6
Annesiz veya babasız büyümek yoksulluğa neden olmaktadır.	%3,9	%23	%9,1	%44,8	%19,1
Yoksulların oturduğu bir semtte oturmak yoksul kalmaya yol açar.	%16,5	%44,3	%12,2	%18,7	%8,3
Yoksulluk Allahtan gelen bir şeydir.	%1,3	%5,2	%5,2	%35,7	%52,6
İş bulursam yoksulluktan kurtulabilirim.	%0,09	%10,4	%16,5	%47,8	%24,3
Yoksul ailelerde kadın ve çocuklar şiddete maruz kalırlar.	%4,8	%38,3	%10,9	%31,7	%14,3

Tablo 63'ün devamıdır.

Sosyal yardım alan katılımcıların toplum içindeki yaşayışları ve yoksulluğun bu kişilerin yaşamlarına olan etkisi ile ilgili genel düşüncelerini aldığımız bu bölümde beşli likert ölçeği kullanılarak birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Seçmiş olduğumuz konu ile bağlantılı olarak hazırladığımız 15 adet soru, katılımcılara yöneltilerek kişilerin algıları ölçülmüştür.

İlk olarak belirlediğimiz “Yoksulluk insanların kaderidir” şeklindeki yargıya karşı, katılımcılardan aldığımız cevapların birçoğu yani %77,4'lük oran bu düşünceye katıldığını ifade ederken, bu duruma katılmayanların oranı ise %16,5'tir. Konuyla ilgili fikri olmayan ya da kararsız kalanların oranı ise %6,1 şeklinde tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu yoksulluğun kaderden kaynaklandığına inanırlarken, yoksulluk olgusu ile kader arasındaki bu düşünce, kişilerin yoksulluğu atlatmasında büyük bir engeli meydana getirdiği anlaşılmaktadır.

İkinci olarak “Yoksul insanlar diğer insanlar tarafından dışlanırlar” şeklindeki yargı, kişilerin yoksul oldukları için toplum tarafından dışlandığı fikrine bağlı olarak gelişirken, buna göre katılımcıların %55,2'si bu düşünceye katıldıklarını belirtirken, yoksul insanların diğer insanlar veya çevreleri tarafından dışlanmadığını düşünenlerin oranı ise %30,9'dur. Ancak konu hakkında herhangi bir fikir beyan etmeyen veya sorduğumuz soruya karşı kararsız kalan kişilerin oranı da %13,9 şeklinde belirlenmiştir. Maneviyatın yanı sıra bilhassa maddi kaynaklardan yoksunluk durumuna göre şekillenen bu olgu sonucunda bireyler, günlük yaşantılarında genellikle dışlanmaya maruz kaldıkları anlaşılırken, aynı zamanda bu hissiyat kişilerde birtakım psikolojik etmenlere de sebebiyet vermiştir.

Toplumdaki diğer genel yargılardan birisi de “Devlet yoksullara herkesten önce yardım etmelidir” şeklindeki düşüncedir. Üçüncü olarak kişilere yönelttiğimiz bu yargıda katılımcıların büyük bir çoğunluğu %97,4'ü bu duruma katılırken, katılmayanların oranı ise sadece %2,6 olarak gözlemlenmiştir. Genel anlamda bakıldığında sosyal devletin sorumlulukları ile örtüşen bu yargıda en dikkat çeken noktalardan biri, kişilerin devleti “devlet baba” olarak nitelendirmesi ve dolayısıyla devletin üstüne düşen görevlerden birisinin de yoksullara yardımda bulunması şeklinde algılanması olmuştur.

Dördüncü olarak belirlediğimiz yargı “İnsanlar yoksulluktan çok çalışarak kurtulabilirler” şeklinde olurken, bu düşünceye sahip olan kişiler istenildiğinde ve çok çalışıldığında bu durumdan kurtulunabileceğini ifade ederken, bu şekilde düşünenlerin oranı %71,3'tür. Yoksulluktan çok çalışarak kurtulunamayacağını belirten katılımcıların oranı %12,6, bu konuya kararsız bir gözle bakanların oranıysa %16,1 olarak bulunmuştur. Böylece yapılan gözlemler sonucunda, kişilerin yoksul olma durumlarını biraz da kendilerine bağladıkları anlaşılmaktadır.

“İnsanlar yoksulluktan şansları sayesinde kurtulabilirler” şeklindeki beşinci yargıya baktığımızda kişilerin çoğu yani %62,2’si bu düşünceye katıldığını belirtirken, şans faktörünün etkisine karşı çıkanlar %22,2 oranına sahiptir. Ayrıca bu katılımcıların %15,7’si de konu hakkında kararsız kalmışlardır. Dolayısıyla kişilerin yoksulluktan kurtulma yolunu şanslarına bağlamaları dikkat çekmektedir.

Altıncı olarak yönelttiğimiz yargı bilhassa yoksulluğun oluşumunda büyük bir etki sağlarken, “Yoksul ailelerin çocukları da yoksulluğa mahkûmdur” şeklindeki ifade için %39,1 oranındaki, yoksul ailelerin çocuklarının da yoksul bir yaşam sürmeye mahkûm olduğunu düşünmüşlerdir. %51,3’lük bir kesim ise bu düşünceye katılmadığını ifade etmiştir. Konuya kararsız kalan kişilerin oranı ise %9,6’dır. Genel olarak baktığımızda katılımcıların çoğu, yoksul insanların çocuklarının da yoksul bir yaşam süreceğine inanmazken, bu kişiler ellerinden geldikince çocuklarına iyi bir eğitim verdirmek ve onları daha iyi bir konuma getirmek için ellerinden geleni yapmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla yapılan gözlemler ve edinilen bilgiler sonucunda bu kişilerin, kendi yaşadıkları sıkıntıların aynısını çocuklarında ve torunlarında görmek istemedikleri hissedilmiştir.

İnsanların yoksul olmalarını kendi tembellikleri ile ilişkilendiren bir diğer yargı için katılımcılara yönelttiğimiz “Yoksulluğun nedeni kişinin tembel olmasıdır” şeklindeki ifadeye katılan bireylerin oranı %72,6’dır. Yoksulluğun tembellikten kaynaklanmadığını belirtenlerin oranı %16,9 olurken, bu konuda herhangi bir fikirde bulunmayanların ya da kararsız kalanların oranı ise %10,4 şeklindedir. Genel olarak bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu yoksulluk ile tembellik arasında bir bağlantı kurmuşlardır.

Yoksulluğun cahillik, bilgisizlik ve eğitimsizlikten kaynaklandığı ile ilgili fertlerin fikirlerini öğrenmek istediğimiz sekizinci yargı “Yoksulluk, cahillik ve bilgisizliğin sonucudur” şeklindedir. Bu soruya katılımcıların büyük bir çoğunluğu yani %86,1’i buldukları durumun cahillik ve bilgisizlikten kaynaklandığını belirtirken, cahillik ve bilgisizliğin kişilerin bu duruma gelmelerine herhangi bir etkide bulunmadığını düşünenlerin oranı ise %6,9 olarak gözlemlenmiştir. Konu hakkında fikri olmayan kararsızların %6,5’lik bir kesimi meydana getirmiştir.

Yoksulluğun kişilerle ilişkilendirilmesinde önemli hususlardan biri de toplumdaki aile yapısıdır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara sormuş olduğumuz “Ailesinden destek görmeyen kişiler yoksulluğu yenemezler” şeklindeki bir soruda %65,3 kadar kesim bu konuda aile desteğinin çok önemli olduğunu belirtirken, katılımcıların yaklaşık dörtte biri (%24,8 oranı) aile desteğinin konu ile alakasının olmadığını düşünmektedir. Konu hakkında bir fikir belirtmeyenlerin oranı ise %10 ile sınırlı kalmıştır.

Toplumdaki genel yargılardan biri de, ülke ekonomisinin yeterince güçlü olmadığı ve bu durumun da yoksulluğa sebep olmasında önemli etkenlerin başında gelmesi şeklindeki düşünce yapısıdır. Buna istianeden sosyal yardım alan katılımcılara yöneltmiş olduğumuz “Yoksulluğun nedeni ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır” şeklindeki yargıya katılımcıların %46,6’lık kesimi yoksulluğun nedeni olarak zayıf bir ülke ekonomisini gösterirken, %25,2’lik kesim bu duruma katılmadığını belirtmiştir. Konu hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını öne süren ve özellikle de kadın katılımcıların yoğunluk gösterdiği %28,3’lük bir kesim ise bu düşünceye karşı herhangi bir fikirde bulunamamıştır. Bu amaç

doğrultusunda sormuş olduğumuz yoksulluk ve ülkenin ekonomik yapısı ve gücü arasındaki bağlantıya yanıt arayan bu soruda, bu kavramlar arasında oldukça kuvvetli bir bağın bulunduğu tespit edilmiştir.

Annesiz ve babasız büyümek çocukların hem bedensel hem de zihinsel gelişimlerine zarar verdiği gibi, yoksulluğun daha sonraki kuşaklara aktarılmasında ve bu durumun yoksulluk kültürüne dönüşmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Buna göre “Annesiz veya babasız büyümek yoksulluğa neden olmaktadır” sorusuna katılanların oranı %63,9 ile büyük bir çoğunluğu oluştururken, bu düşünceye katılmayanların oranı ise %26,9 şeklindedir. %9,1’lik bir kesimde bu soruya kararsız kalmıştır. Sonuç itibariyle annesiz veya babasız büyüyen çocukların yoksulluk riskini daha fazla yaşadığı ortaya çıkarken, bu kişilerin karşı karşıya kalmış oldukları negatif durumlarda yoksulluğu daha ağır şekillerde hissetmeleri dikkat çeken bir unsurdur.

Yoksulluk eşitsizlik ve dışlanma nedeniyle aynı şehrin farklı mahalleleri arasında bir ayrışma durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda sormuş olduğumuz “Yoksulların oturduğu bir semtte oturmak yoksul kalmaya yol açar” şeklindeki yargıya karşı katılımcıların %60,8’i bu duruma katılmadığını belirtirken, %27’lik bir kesim ise böyle bir yerde oturmanın yoksulluğa sebep olduğunu belirtmiştir. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %12,2 düzeyindedir.

Katılımcılara yönetmiş olduğumuz sorulardan biri de “Yoksulluk Allah’tan gelen bir şeydir” yargısıdır. Katılımcıların bu soruya verdiği cevaplara baktığımızda büyük bir çoğunluk yani %88,3’lük kesim yoksulluğun Allah’tan geldiğine inanırken, bu fikre katılmayanların oranı ise %6,5’tir. Bu konuda herhangi bir fikir belirtmeyen veya kararsız kalanların oranı ise %5,2 şeklindedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türk toplumunun inanç yapısı ile yapmış olduğumuz bu çalışma bir paralellik içerisindedir.

Yoksulluk ile işsizlik arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya çıkaran yargılardan birisi de “İş bulursam yoksulluktan kurtulabilirim” şeklindeki düşüncedir. Bu amaçla katılımcılara doğrulttuğumuz soruda kişilerin çoğu yani %72,10’luk kısmı bu duruma katıldığını belirtirken, konu hakkında bir fikri olmayanların oranı %16,5, iş sahibi olsa dahi yoksulluktan kurtulamayacağını düşünenlerin oranının ise %11,3 olduğu tespit edilmiştir. Bunun diğer bir kolu eğitim konusuna bağlanırken, kişilerin işgücü piyasasına kolayca girememelerinin ve bunun sonucunda işsiz kalmalarının nedeni olarak eğitimsiz olmalarını göstermeleri dikkat çekmektedir. Böylece eğitimsizlik bir yandan işsizlik, diğer yandan da yoksulluk sorununu doğurmaktadır.

Yoksulluğun kronik bir hastalığa dönüştüğü günümüz dünyasında bu durumdan en fazla etkilenen kesim; kadınlar ve çocuklardır. Bu amaçla katılımcılara yönelttiğimiz son soru olan “Yoksul ailelerde kadın ve çocuklar şiddete maruz kalırlar” yargısına karşı verilen cevapların %46’sı aile içerisinde böyle şiddetin yaşandığını belirtirken, %43,1’lik kısmı ise böyle bir durumun olmadığını belirtmektedir. Bu konuya cevap vermekten kaçınan ve kararsız kalanların oranı ise %10,9’dur. Genel olarak yaşanan sıkıntıların aile içerisinde birtakım huzursuzluk ve tartışmalara, psikolojik sorunlara, kadına ve çocuklara yönelik şiddetin artmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Ancak burada karşımıza çıkan diğer

husus da sorduğumuz soruya karşı oldukça çekingen bir tutum sergileyen katılımcıların yoğunluk göstermesi olmuştur.

Tablo 64. Katılımcıların Evlerindeki Eşyaların Durumunu Gösteren Dağılım

Eşyaların Durumu	Dağılım %
Çok İyi Durumda	2,2 %
İyi Durumda	12,6 %
Normal Durumda	33 %
Yetersiz Durumda	37,4 %
Çok Yetersiz Durumda	14,8 %
Toplam	100 %

Son olarak, yapılan gözlemler ışığında incelediğimiz sosyal yardım alan kişilerin evlerinin fiziki yapısı ve evde kullandıkları eşyalar hakkındaki öznel bir değerlendirmede bulunduğumuzda; katılımcıların %37,4'ünün evindeki eşyaların yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Bu kişilerin %33'ünün eşyaları normal, %14,8'nin eşyaları oldukça yetersiz ve eski, %12,6'sının ise eşyalarının iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. %2,2 oranında olan 5 kişinin hanesindeki eşyaların çok iyi durumda olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Hane üyelerinin kullanmış oldukları ev eşyalarının genellikle ikinci el eşyalardan meydana gelmesi ve bunların birçoğunun yakın çevresi, hayırseverler ve sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanması yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda ortaya çıkan tespitlerdendir.

3.10. Araştırma Sonuçlarının Çapraz Tablo Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Tablo 65. Katılımcıların Toplam Geliri ile Öğrenim Durumunun Çapraz Tablosu

Gelir Durumu	Öğrenim Durumu						Toplam
	Okur-yazar değilim	Sadece okur-yazarım	İlkokul mezunuyum	Ortaokul mezunuyum	Lise mezunuyum	Üniversite mezunuyum	
0-400 TL	15	3	3	2	0	0	23
401-800 TL	44	9	16	2	2	0	73
801-1200 TL	19	10	18	6	1	1	55
1201-1600 TL	17	6	20	2	3	0	48
1600 TL ve üzeri	6	0	14	7	4	0	31
Toplam	101	28	71	19	10	1	230

Ailelerin toplam geliri ile öğrenim durumları kıyaslandığında bireylerin genel olarak 0-1200 TL arası bir gelir sahibi olduğu (78) ve bu gelir düzeyine sahip bireylerin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Bu durum bize bireylerin asgari geçim standartlarının altında bir

yaşam sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca 1200TL ve üzeri gelir sahibi olan bireylerin ise genel olarak ilkökul mezunu ve daha yüksek bir eğitime sahip oldukları görülmektedir. Yapılan araştırmanın örneklem çevresinden dolayı bireylerin ortaokul ve üzeri mezuniyet durumlarının dağılımı düşük görülmektedir. Ortaokul seviyesinden itibaren dağılıma göz attığımızda ise bireylerin genel içinde yaklaşık %8-9 arasında bir yüzde ile dağıldığını görmekteyiz. Ortaokul mezunları arasında ise sadece 10 kişinin 0-1200 TL maaş aldığı; 1200 TL ve üzeri maaş alanların ise oranının düşük olduğu görülmektedir. Gelir dağılımında geneli yorumladığımızda ise bireylerin çoğunlukla 401-800 TL arasında gelir sahibi olan bireylerin (73) olduğu görülmektedir.

Tablo 66. Katılımcıların Gelir Durumu ile Meslek Durumunun Çapraz Tablosu

Gelir Durumu	Meslek Durumu								Toplam
	Serbest Meslek	Çiftçi	İşçi	Memur	Ev Hanımı	Emekli	Öğrenci	İşsiz	
0-400 TL	4	0	1	0	14	0	0	4	23
401-800 TL	21	1	3	0	41	0	0	7	73
801-1200 TL	18	3	1	0	24	0	1	8	55
1201-1600 TL	13	3	3	0	20	6	0	3	48
1600 TL ve üzeri	3	4	12	1	6	5	0	0	31
Toplam	59	11	20	1	105	11	1	22	230

Katılımcıların gelir durumları ile meslekleri karşılaştırıldığında; bireylerin büyük çoğunluğunun ev hanımı (105) veya serbest meslek (59) sahibi oldukları görülmektedir. Bu da bireylerin gelir seviyelerinin düşük olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bireylerin genel olarak 800-1200 TL arasında bir gelire sahip olmaları; katılımcıların çoğunluğunun düzenli bir işe sahip olamamalarından ve sonuç olarak asgari ücretin altında bir gelir seviyesine sahip olmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Belirli bir mesleği olanların (çiftçi ve işçi) sayısının (31), katılımcılar arasında düşük bir yüzdeye sahip oldukları görülmektedir. Fakat alınan örneklemin bulunduğu çevreden kaynaklı olarak yoksul bir mahalle içindeki işsiz bireylerin sayısının (22) da yadsınamayacak derecede fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 67. Katılımcıların Gelir Durumu ile Sosyal Güvenceleri Arasındaki İlişki

Gelir Durumu	Sosyal Güvence Durumu					Toplam
	Emekli Sandığı	BAĞ-KUR	SSK	Yok	Diğer (GSS)	
0-400 TL	0	0	1	3	19	23
401-800 TL	0	3	8	10	53	73
801-1200 TL	0	3	7	10	35	55
1201-1600 TL	0	7	23	3	15	48
1600 TL ve üzeri	1	7	19	1	3	31
Toplam	1	19	58	27	125	230

Katılımcıların gelir durumları ile sosyal güvenceleri kıyaslandığında, büyük bir çoğunluğunun sosyal güvence olarak Genel Sağlık Sigortası (125) kullandıkları görülmektedir. Bu kişilerin gelir durumları irdelendiğinde ise diğerlerine oranla gelir seviyelerinin asgari geçim seviyesinin altında (151) yer aldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu durum ise bireylerin yoksulluk içinde yaşamaları halinde hayatlarında sosyal güvencelerini temin etme konusunda onları zor duruma soktuklarını göstermektedir. Sosyal güvence durumunda Genel Sağlık Sigortasından sonra ise SSK gelmektedir. SSK'ya bağlı bireylerin sayısının 58 olması bulunan örneklem düzeyinde yeterli görülmektedir. Çünkü bireyler belirli bir yoksulluk seviyesi içinde bulunmaktadır. SSK'sı bulunan bireylerin ise gelir seviyelerinde baktığımızda 1200 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olmaları sosyal güvencenin seviyesinin artmasıyla gelir düzeyinin artması arasında bir paralellik bulunduğunu göstermektedir. Bireyler içinde herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayanlar da bulunmaktadır. Sosyal güvencesi bulunmayan bireylerin ise gelir seviyelerinin büyük çoğunluğunun 1200 TL ve altı olduğu; bu da bireylerin geçimlerini sağlamak için başka işlerle meşgul olduğunu göstermektedir.

Tablo 68. Katılımcıların Toplam Geliri ile Aktif Çalışmaları Arasındaki İlişki

Gelir Durumu	Aktif Çalışma Durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
0-400 TL	0	23	23
401-800 TL	5	68	73
801-1200 TL	8	47	55
1201-1600 TL	12	36	48
1600 TL ve üzeri	15	16	31
Toplam	40	190	230

Katılımcıların toplam geliri ile ankete katılan bireylerin aktif çalışma hayatının çapraz tablosuna bakıldığında bireylerin büyük çoğunluğunun çalışmadığı (190) görülmektedir. Sadece 40 bireyin aktif çalışma hayatı içerisinde olduğu görülmüştür. Çalışan bireylerin ise büyük çoğunluğu (27) 1200 TL ve üstü bir gelire sahiptir. Çalışmayan bireylere baktığımızda ise sayının fazla olması oldukça dikkat çekicidir. Çünkü bireylerin çalışmayıp belirli gelire sahip olması onların bağımlı nüfus içinde bulunduğunu göstermektedir. Yani bireyin ailesinde çalışan başka bireyler bulunmakta; kendisi bu gelire herhangi bir katkıda bulunmamaktadır. Tabloya baktığımızda çalışmayan bireylerin büyük çoğunluğu (138) 1200 TL ve altı bir gelir sahip aileler oluşturmaktadır. Bu da bireylerin çalışmamlarının yanı sıra gelir seviyelerinin ortalamasının altında yer aldığını göstermektedir.

Tablo 69. Katılımcıların Gelir Durumu ile Ekonomik-Sosyal Yardım Alma Durumları Arasındaki Çapraz Tablo

Gelir Durumu	Ekonomik ve Sosyal Yardım Alma Durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
0-400 TL	23	0	23
401-800 TL	70	3	73

801-1200 TL	55	0	55
1201-1600 TL	48	0	48
1600 TL ve üzeri	21	10	31
Toplam	217	13	230

Tablo 69'un devamıdır.

Katılımcıların gelir durumu ile sosyo-ekonomik yardım alma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında bireylerin yaklaşık %95'inin sosyo-ekonomik bir yardım aldığı görülmektedir. Yardım alan bireylerin gelir dağılımına baktığımızda ise sırasıyla 401-800 TL (70), 801-1200 TL (55) ve 1201-1600 TL (48) arası gelir seviyeleri gelmektedir. Bu da bireylerin aslında yardım almalarıyla beraber gelir seviyelerinde ortalama seviyenin altında yer aldığını; bu gelir seviyelerinin ise geçimlerini sağlamaya yetmediğinden dolayı yoksulluk içinde bulunup sosyo-ekonomik desteğe ihtiyaç duyduklarını açıklamaktadır. Yardım almayan bireylerin yaklaşık yarısının gelir düzeyi 1600 TL ve üstü gelire sahip olduğundan dolayı yardım almadıkları ve düzenli bir gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 70. Katılımcıların Gelir Durumu ile Ailenin Borçluluk Durumu Arasındaki Çapraz Tablo

Gelir Durumu	Ailenin Borçluluk Durumu								Toplam
	Borç Yok	Aileye	Arkadaşa	Tefeciye	Bankaya	Bakkal-Market	Faturalar (su,elektrik vb.)	Kira	
0-400 TL	2	2	5	2	1	2	6	1	21
401-800 TL	14	1	6	1	22	9	12	7	72
801-1200 TL	7	5	8	1	18	5	7	3	54
1201-1600 TL	7	3	5	1	18	3	6	4	47
1600 TL ve üzeri	2	4	6	0	12	4	1	2	31
Toplam	32	15	30	5	71	23	32	17	230

Katılımcıları genel olarak ele aldığımızda ise gelir azaldıkça borçlu olma durumunun artmadığı ortaya çıkmıştır. Normal şartlarda ise genellikle yoksul insanların borçlu olma oranlarının gelirlerinin azlığına bağlı olduğu düşünülmektedir. Fakat örnekte borçlu olma oranları ilginç biçimde, gelirin artması ile doğru orantılı bir şekilde seyretmemiş olup en fazla borçlu grubun 401-800 TL arasında toplandığı gözlenmiş bu grubu 801-1200 TL takip etmiştir. Bununla birlikte ailenin gelir durumu ile borç durumunun çeşitliliği arasındaki ikili ilişkiye bakıldığında ailelerin genel olarak bankaya (71), faturalara (32) ve arkadaşlarına (30) borcu bulunmaktadır. Ailelerin gelir seviyeleri ile bankaya borçları arasında ise dengeli bir dağılım bulunmaktadır. Yapılan çalışma esnasında bireylerin bankaya borçlu durumda olmasının sebeplerinden birinin de devlet tarafından yaptırılmış olan alt gelir grubu için verilen konut kredilerinin payının olduğu gözlemlenmiştir. Yani her gelir seviyesinden bireyin bankaya borcu bulunmaktadır. Bireylerin arasında ise borcu bulunmayan bireylerin genele oranla azami seviyede kaldığı görülmektedir. Borcu

bulunmayan bireylerin ise gelir seviyelerinin genel olarak 401-1200 TL arasında bulunduğu görülmektedir.

Tablo 71. Katılımcıların Sosyal Yardım Alma Nedeni ile Bireyin Aktif Bir İşte Çalışmama Nedeni Arasındaki İlişki

Yardım Alma Nedeni	Herhangi Bir Aktif İşte Çalışmama Nedeni								Toplam
	Hastalık	Yaşlılık	Engelli	Emekli	Çalışmak İstemiyor	İş Bulamıyor	Çocuklara Bakıyor	Diğer	
İşsizlik Nedeniyle	4	1	0	0	0	12	6	1	24
Gelir Azlığı Nedeniyle	30	15	6	10	7	21	15	5	109
Ailenin Kalabalıklığı Nedeniyle	4	1	2	0	0	3	5	0	15
Sağlık Sorunları Nedeniyle	15	12	7	1	0	5	6	1	47
Borçluluk Nedeniyle	2	3	0	2	1	4	4	1	17
Toplam	55	32	15	13	8	45	36	8	230

Ankete katılan katılımcıların çalışmama durumlarına yakından bakıldığında bireylerin sırasıyla hastalık (55), iş bulamama (45) ve yaşlılık (32) nedenlerinden ötürü çalışmadığı görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı çalışmayan bireylerin sosyo-ekonomik destek alma nedenleri incelendiğinde ise hastalıktan dolayı çalışmayan bireylerin çoğunluğunun gelir azlığından dolayı (30) sosyo-ekonomik destek aldığı; iş bulamama sıkıntısı çeken bireylerin de aynı şekilde gelir azlığını sebep gördüğü ve yaşlılıktan dolayı çalışmayan bireylerin ise sırasıyla gelir azlığı (15) ve sağlık sorunlarını (12) sebep olarak gördükleri görülmektedir. Genel olarak çeşitli nedenler dolayısıyla çalışmayan bireylerin gelirlerinin az olması, sağlık sorunları ve işsizlik nedeniyle sosyal yardım aldıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 72. Katılımcıların Çalışmama Süresi ile Hangi Nedenle Çalışmadıkları Arasındaki İlişki

Çalışma Zamanı	Çalışmama Nedeni								Toplam
	Hastalık	Yaşlılık	Engelli	Emekli	Çalışmak İstemiyor	İş Bulamıyor	Çocuklara Bakıyor	Diğer	
0-1 yıldan beri	9	1	2	1	0	9	6	2	30
2-3 yıldan beri	15	1	4	4	0	18	8	2	52
4-5 yıldan beri	12	6	1	1	2	11	5	1	39
6 yıl ve üstü	19	24	8	7	6	7	17	3	91
Toplam	55	32	15	13	8	45	36	8	212

Bireylerin çalışmama süresi ile hangi nedenle çalışmadığı arasındaki ilişkiye bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun 6 yıl ve üzeri aktif olarak çalışmadığı görülmektedir (91). Bu da bireylerin uzun bir süre yoksulluk içinde yaşadığı ve yardıma muhtaç durumda olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. 6 yıl ve üstü çalışmayan bireylerin çalışmama nedenleri irdelendiğinde ise çoğunluğunun yaşlılıktan dolayı çalışmadığını (24); yaşlılık nedenini ise hastalık (19) ve çocuk bakma durumunun (17) takip ettiği görülmektedir. Bu durum genel olarak katılımcıların çalışmama nedeni olarak bir şekilde hastalığı, iş bulamamalarını, çocuklarına baktıklarını ve yaşlı olmalarını sebep gösterdiği görülmektedir (55).

Tablo 73. Ekonomik Sıkıntı Yaşandığında Alınan Destek ile Yardım Alınan Kurum Arasındaki İlişki

Ekonomik Başvuru Yeri	Yardım Alınan Kurum					Toplam
	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Belediye	Sivil Toplum Kuruluşları	Diğer	
Aileme	15	11	8	10	1	45
Arkadaşıma	8	2	5	4	1	20
Yardım Kuruluşları (STK)	5	4	5	18	0	32
Kamu (Belediye-Kaymakamlık)	46	8	57	11	0	122
Tefeci	0	0	0	2	0	2
Bankaya	0	1	0	5	2	8
Diğer	0	0	0	1	0	1
Toplam	74	26	75	51	4	230

Bireylerin herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşadıkları zaman başvurdukları yerler ile yardım aldıkları kurumlar kıyaslandığında başvuru olarak sırasıyla kamu (122), aile (45), STK'lar (32) ve arkadaşların (20) başta geldiği görülmektedir. Yardım olarak başvuru alan yerler sırasıyla irdelendiğinde ise kamu kurumlarına başvuran bireylerin genel olarak belediye (57) ve kaymakamlıktan (46) yardım aldığı; ailelerine başvuran bireylerin kaymakamlık (15), Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (11) ve STK'lardan (10) yardım aldığı; STK'lara başvuran bireylerin ise STK'ların yanı sıra kaymakamlık, belediye ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü'nden yardım aldığı; arkadaşlarından yardım alan bireylerin ise kaymakamlık (8), belediye (5) ve STK'lardan (4) yardım aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 74. Sosyal Yardım Alma Nedeni ile Sosyal Yardım Alma Süresine Yönelik Düşüncenin İlişkisi

Yardı m Alma Nedeni	Yardım Alma Süresi									
	Devl et Yaptı ğ ı Sürec e	Düzen li Bir İş Bulun caya Kadar	Çocukl ar Okulu Bitirin ceye Kadar	Borçları mı Kapatın caya Kadar	Ev Sahibi Olunc aya Kadar	Çalışabil ecek Kadar İyileşinc eye Kadar	Evlenin ceye Kadar	Durumu m Düzelin ceye Kadar	Öle ne Ka dar	Topl am
İşsizlik Nedeni yle	3	18	3	1	0	0	0	0	1	26
Gelir Azlığı Nedeni yle	15	33	9	14	6	4	1	32	3	117
Ailenin Kalabal ıklığı	0	5	3	2	0	1	0	7	0	18
Sağlık Sorunla rı	7	3	1	2	1	6	0	20	8	48
Borçlul uk Nedeni yle	1	0	2	12	1	0	0	5	0	21
Topla m	26	59	18	31	8	11	1	64	12	230

Bireylerin sosyal yardım almaları ile yardım alma sürelerine ilişkin düşüncelerine yakından bakıldığında bireylerin genel olarak gelir azlığı sebebiyle (117) sosyal yardım aldığı görülmektedir. Gelir azlığını sağlık sorunları, işsizlik, borçluluk ve ailenin kalabalıklığı nedenleri takip etmektedir. Gelir azlığından yardım alan bireylerin yardım alma sürelerine ilişkin düşüncelerinin nedenlerine bakıldığında düzenli bir iş bulma (33) ve durumu düzeltme (32) nedenleri ağır basmaktadır. Sağlık sorunları nedeniyle yardım alan bireylerin ise aynı şekilde durum düzelmesi nedenini (20) öne sürdüğü görülmektedir. İşsizlik nedeni ile yardım alan bireylerin ise düzenli bir iş buluncaya kadar (18) yardım almayı düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 75. İnsanların Yardıma Muhtaç Olmasının Sebebine İlişkin Düşünce ile “Devlet Yoksullara Herkesten Önce Yardım Etmelidir” Yargısının Kıyaslanması

Muhtaçlık Sebebi	Devlet Yoksullara Herkesten Önce Yardım Etmelidir				Toplam
	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Kendisi	1	1	26	7	35
Aileleri	0	2	21	22	45
Devlet	1	1	22	18	42
Kader	0	0	63	43	106
Diğer	0	0	0	2	2
Toplam	2	4	132	92	230

İnsanların yardıma muhtaç olmasının sebebine ilişkin düşünce ile “Devlet yoksullara herkesten önce yardım etmelidir.” yargısının kıyaslanması yapıldığında bireylerin,

insanların yardıma muhtaç olmasının sebebi olarak genelde kaderci bir bakış açısına sahip olduğu (109); sonrasında ise sebep olarak aile (45), devlet (42) ve kendilerini (35) gördüğü görülmektedir. Sebep olarak kaderci bakan bireylerin “Devlet yoksullara herkesten önce yardım etmelidir.” yargısına ise büyük çoğunlukla katıldığı (106); aileyi sebep olarak görenlerin de aynı şekilde genel olarak yargıya katıldığı (43); devleti gerekçe gösterenlerin genel olarak katıldığı (40) ve son olarak bireyin kendisini gerekçe gösterenlerin ise aynı şekilde genel olarak katıldığı (33) görülmektedir.

Tablo 76. İnsanların Yardıma Muhtaç Olmasının Sebebine İlişkin Düşünce ile “Yoksulluğun Nedeni Kişinin Tembel Olmasıdır” Yargısının Kıyaslanması

Muhtaçlık Sebebi	Yoksulluğun Nedeni Kişinin Tembel Olmasıdır.					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Kendisi	1	2	1	16	15	35
Aileleri	3	7	6	21	8	45
Devlet	1	7	5	18	11	42
Kader	2	15	12	51	26	106
Diğer	0	1	0	1	0	2
Toplam	7	32	24	107	60	230

İnsanların yardıma muhtaç olmasının altında yatan sebeplere ilişkin düşünceler ile “yoksulluğun nedeni kişinin tembel olmasıdır” yargısı arasındaki ilişki incelendiğinde, bireylerin bu durumu nedenselleştirmeleri ile belirtilen yargıya ilişkin düşüncelerinin kıyaslanması daha doğru bir yöntemdir. Dolayısıyla yardıma muhtaç olmanın altındaki sebebe kaderci bir anlayışla bakan bireylerin yargıya büyük oranda katılım gösterdiği (77) görülürken, sebep olarak aileyi (29) ve devleti (27) gösterenlerin genel anlamda yargıya katıldıkları, bu duruma sebep kendisini gösterenlerin ise neredeyse tamamı yargıya katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu da bize katılımcıların “yoksulluğun nedeni kişinin tembel olmasıdır” yargısına varıldığını bir kez daha göstermiştir.

Tablo 77. Sosyal Yardım Almayı Düşünme Zamanı ile Alınan Yardımdan Memnuniyet Durumu Arasındaki İlişki

Yardım Alma Zamanı	Alınmış Olduğu Yardımlardan Memnuniyet Durumu					
	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim	Toplam
Devlet Yaptığı Sürece	4	16	1	5	0	26
Düzenli Bir İş Buluncaya Kadar	9	31	11	8	0	59
Çocuklar Okulu Bitirinceye Kadar	6	9	1	2	0	18
Borçlarımı Kapatıncaya Kadar	4	16	6	4	1	31
Ev Sahibi Oluncaya Kadar	4	3	1	0	0	8

Çalışabilecek Kadar İyileşinceye Kadar	0	9	0	2	0	11
Evleninceye Kadar	0	1	0	0	0	1
Durumum Düzelineye Kadar	13	35	8	8	0	64
Ölene Kadar	1	8	1	1	1	12
Toplam	41	128	29	30	2	230

Tablo 77'nin devamıdır.

Bireylere sosyal yardım alma sürelerini ne zamana kadar sürdürmeyi düşündükleri sorulduğunda bireylerin çoğunun durumu düzelinceye kadar yardım almak istediği (64) görülmektedir. Sonrasında ise sırasıyla düzenli bir iş buluncaya kadar (59), borçları kapatıncaya kadar (31) ve devlet yardım yaptığı sürece (26) yardım almayı düşündükleri görülmektedir. Katılımcılar içinde alınan yardımdan memnuniyet durumuna bakıldığında ise büyük çoğunluğun alınan yardımdan memnun olduğu (169) görülmektedir. Bireylerin verdikleri cevaba istinaden alınan yardımdan memnuniyet derecelerine bakıldığında ise durumu düzeltinceye kadar yardım almayı düşünenlerin 48'i; düzenli bir iş buluncaya kadar yardım almayı düşünen bireylerin 40'inin; borçları kapatıncaya kadar yardım almayı düşünenlerin 20'si ve devlet yardım yaptığı sürece yardım almayı düşünenlerin 20'sinin aldığı yardımlardan memnun olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların büyük çoğunluğun alınan yardımlardan memnun oldukları anlaşılmıştır.

Tablo 78. Maddi Durumdan Dolayı Dışlanma ile “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısı Arasındaki İlişki

Maddi Durum	Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Evet	0	2	3	48	64	117
Hayır	6	62	8	7	5	88
Fikrim Yok	0	1	21	3	0	25
Toplam	6	65	32	58	69	230

Bireylere maddi durumdan dolayı dışlanma durumlarının olup olmadığı sorulduğunda bireylerin yarısından fazlasının (117) dışlandığı; 88'inin bireyin ise dışlanmaya maruz kalmadığı görülmektedir. Dışlandığını düşünen bireylerin ise “Yoksul insanlar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.” yargısına neredeyse tamamının katıldığı (112) görülmektedir. Dışlanmayan bireylerin de büyük çoğunluğunun bu yargıya katılmadığı görülmektedir. Yargıya katılmayan veya kararsız kalan bireylerin genel içinde yaklaşık %14'lük bir oranı bulunmaktadır.

Tablo 79. Mahallenin Yaşamaya Uygunluğu ile “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısının İlişkisi

Mahalle Durumu	Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Çok Uygun	0	8	1	0	1	10
Uygun	2	28	16	22	21	89
İdare Eder	4	16	11	23	20	74
Uygun Değil	0	13	4	13	27	57
Toplam	6	65	32	58	69	230

Seçilmiş olan mahallede yapılan saha araştırması sonucu mahallenin uygunluk değerlendirmesi ile “Yoksullar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.” yargısı çapraz tablo üzerinde kıyaslandığında bireylerin büyük çoğunluğunun yaşadıkları ortamın kendileri için uygun buldukları görülmektedir (89). Uygun bulanların sayısına yaklaşık olarak 74 kişi de bulunduğu ortamı idare edecek düzeyde bulmaktadır. “Yoksullar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.” yargısı ise büyük çoğunluk tarafından (127) doğrulanan bir olgudur. Bireylerin bu olguya katılması ile yaşadığı ortamı uygun bulması incelendiğinde ise uygun bulanların çok uygun ve uygun diye düşünen bireylerin çoğunluğunun aslında yargıya katılmadığı; idare eder ve uygun değil seçeneklerini işaretleyen bireylerin ise genel olarak yargıya katıldığı görülmektedir.

Tablo 80. Bireyleri Dışlayan Diğer Bireylerle “Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar” Yargısı Arasındaki İlişki

Dışlayan Grup	Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Çevrem	0	2	3	29	41	75
Akrabalarım	0	0	1	7	7	15
Komşularım	0	0	0	10	12	22
Ailem	0	0	0	2	5	7
Diğer	0	1	1	0	0	2
Toplam	0	3	5	48	65	121

Bireylerin dışlanmaya maruz kaldığı çevrelerle “Yoksul insanlar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.” yargısının kıyaslaması yapıldığında bireylerin genel olarak çevrelerinden (75) dışlandığı sonrasında ise komşular ve akrabalar tarafından dışlanmaya maruz kaldığı görülmektedir. Çevrelerinden dışlanmaya maruz kalan bireylerin 75’te 70’inin yargıya katılım gösterdiği; komşularından dışlanmaya maruz kalan bireylerin ise tamamının yargıya katıldığı; akrabalarından dışlanmaya maruz kalan bireylerin ise neredeyse tamamının yargıya katıldığı yapılan çalışmada karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda

katılımcıların büyük bir kısmının çevreleri tarafından dışlanmaya maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 81. Ailenin Toplam Geliri ile Ruhsal Durum Arasındaki İlişki

Gelir Durumu	Bireyin Ruhsal Durumu					Toplam
	Çok İyi Hissediyorum	İyi Hissediyorum	Kaygılı ve Gergin	Ruhsal Rahatsızlığım Var	Ruhsal Tedavi Görüyorum	
0-400 TL	0	2	16	3	2	23
401-800 TL	1	20	29	14	9	73
801-1200 TL	0	16	29	6	4	55
1201-1600 TL	0	21	18	8	1	48
1600 TL ve üzeri	3	12	15	1	0	31
Toplam	4	71	107	32	16	230

Çalışmaya katılan katılımcıların toplam geliri ile ruhsal durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında 0-400 TL arasında geliri olan bireylerin kendilerini kaygılı hissettiği (16); 401-800 TL arasında geliri olan bireylerin kendilerini kaygılı hissettiği; 801-1200 TL arasında geliri olanların kendilerini kaygılı hissettiği; 1201-1600 TL arası geliri olan bireylerinse genel olarak kendilerini iyi hissettiği ve son olarak 1600 TL ve üzeri geliri olan bireylerin ise bir kısmının iyi bir kısmının ise kaygılı olduğu görülmüştür.

3.11. Araştırma Sonuçlarının T Testi ve Anova Testi Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Tablo 82. Sosyo-Ekonomik Durum ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaş	Eşit Değişkenler Olduğunda	,048
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,100
Medeni durum	Eşit Değişkenler Olduğunda	,024
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,000
Meslek	Eşit Değişkenler Olduğunda	,703
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,488
Ailenin Toplam Geliri	Eşit Değişkenler Olduğunda	,000
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,002
Sosyal Güvence	Eşit Değişkenler Olduğunda	,000
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,000
Oturlan Evin Mülkiyeti	Eşit Değişkenler Olduğunda	,107
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,032

Sosyo-ekonomik destek alıp almama durumu ile bulunan demografik değişkenler kıyaslandığında;

Bu soru ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir fark olan değerler medeni durum, ailenin toplam geliri ve sosyal güvence olarak sıralanmaktadır. Bu değerlerle sosyo-

ekonomik destek alınıp alınmama durumu arasında anlamlı bir farkın bulunduğu görülmektedir.

Tablo 83. Maddi Durumdan Dolayı Dışlanma ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Meslek	Eşit Değişkenler Olduğunda	,993
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,993
Ailenin Toplam Geliri	Eşit Değişkenler Olduğunda	,142
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,146
Sosyal Güvence	Eşit Değişkenler Olduğunda	,031
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,033
Yaş	Eşit Değişkenler Olduğunda	,462
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,463
Cinsiyet	Eşit Değişkenler Olduğunda	,636
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,633
Medeni durum	Eşit Değişkenler Olduğunda	,266
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,255

Katılımcıların maddi destekten dolayı dışlanmışlık durumu ile yaş, meslek, toplam gelir, sosyal güvence gibi farklı değişkenlerin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu kapsamda; sosyal güvence değişkeni ile maddi destekten dolayı dışlanmışlık hali arasında anlamsal açıdan bir farkın bulunduğu görülmektedir.

Tablo 84. Herhangi Bir İşte Çalışmayla Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaş	Eşit Değişkenler Olduğunda	,048
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,100
Medeni durum	Eşit Değişkenler Olduğunda	,024
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,000
Meslek	Eşit Değişkenler Olduğunda	,703
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,488
Ailenin Toplam Geliri	Eşit Değişkenler Olduğunda	,000
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,002
Sosyal Güvence	Eşit Değişkenler Olduğunda	,000
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,000
Oturulan Evin Mülkiyeti	Eşit Değişkenler Olduğunda	,107
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,032

Katılımcıların herhangi bir işte çalışma durumları ile demografik değişkenler arasındaki anlamlılık ilişkisini ölçmek adına yapılan t testi sonucunda; yaş, medeni durum, ailenin

toplam geliri ve sosyal güvence değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar Tablo 82 ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 85. Engelli Bireyin Bulunması ile Demografik Değişkenler Arasındaki T Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Meslek	Eşit Değişkenler Olduğunda	,415
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,424
Ailenin Toplam Geliri	Eşit Değişkenler Olduğunda	,426
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,416
Sosyal Güvence	Eşit Değişkenler Olduğunda	,446
	Eşit Değişkenler Olmadığında	,441

Katılımcıların hanelerinde engelli bireyin bulunup bulunmama durumu ile meslek, aile toplam geliri ve sosyal güvence değişkenleri anlamlılık açısından karşılaştırıldığında üç değişken ve engelli bireyin bulunma durumu arasında anlamsal açıdan bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 86. Geçim Sıkıntısı Durumu ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaşınız	Gruplar Arasında	,689
Cinsiyetiniz	Gruplar Arasında	,045
Öğrenim Durumunuz	Gruplar Arasında	,000
Mesleğiniz	Gruplar Arasında	,746
Sosyal Güvenceniz	Gruplar Arasında	,238
Ailenizin Toplam Geliri	Gruplar Arasında	,047

Katılımcıların geçim sıkıntısı yaşamaları durumunda kısma seçenekleri ile demografik değişkenler arasında anlamlılık ilişkisine bakıldığında cinsiyet, öğrenim durumu ve ailenin toplam geliri ile anlamsal açıdan bir farkın olduğu görülmektedir. Bu farkı ölçmek adına Tukey Testi yapılmıştır. Sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 87. Demografik Değişkenler ile Geçim Sıkıntısı Arasındaki Tukey Testi Tablosu

Bağımsız Değişken	Geçim Sıkıntısı Yaşadığında Neden Feragat Ediyorsunuz?	Geçim Sıkıntısı Yaşadığında Neden Feragat Ediyorsunuz?	Anlamlılık Değeri
Cinsiyetiniz	Gıda	Temizlik	,926

Öğrenim Durumunuz		Sosyal Aktivite	,033
	Gıda	Sosyal Aktivite	,002
		Giyim	,002
		Isınma	,002

Tablo 87'nin devamıdır.

Öğrenim durumu ile geçim sıkıntısında feragat etme durumu arasındaki anlamsal farklılığı ölçmek adına yapılan Tukey Testi sonucunda; cinsiyet değişkeni ile gıdadan feragat edenlerle sosyal aktivitelerinden feragat edenler arasında bir farkın olduğu; öğrenim durumu değişkeninde ise gıda ile sosyal aktivite-giyim ve ısınma arasında anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 88. Sosyal Yardım Alma ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaşınız	Gruplar Arasında	,005
Cinsiyetiniz	Gruplar Arasında	,039
Öğrenim Durumunuz	Gruplar Arasında	,001
Mesleğiniz	Gruplar Arasında	,805
Sosyal Güvenceniz	Gruplar Arasında	,001
Ailenizin Toplam Geliri	Gruplar Arasında	,000

Katılımcıların sosyal yardım alma süreleri ile demografik değişkenler arasındaki anlamlılık ilişkisine bakıldığında; sosyal yardım alma süreleri ile yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, sosyal güvence ve ailenin toplam gelir değişkenleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.

Tablo 89. Demografik Değişkenler ile Sosyal Yardım Alma Arasındaki Tukey Testi Tablosu

Bağımsız Değişken	Ne Zaman Beri Sosyal Yardım Alıyorsunuz?	Ne Zaman Beri Sosyal Yardım Alıyorsunuz?	Sig.
Yaşınız	1 Yıdan Beri	2-3 Yıdan Beri	,040
		4-5 Yıdan Beri	,008
	2-3 Yıdan Beri	1 Yıdan Beri	,040
Cinsiyetiniz	1 Yıdan Beri	2-3 Yıdan Beri	,210
		4-5 Yıdan Beri	,786
		6 ve Üzeri Yıl	,034
Öğrenim Durumunuz	1 Yıdan Beri	2-3 Yıdan Beri	,092
		4-5 Yıdan Beri	,011
		6 ve Üzeri Yıl	,002
Sosyal Güvenceniz	1 Yıdan Beri	2-3 Yıdan Beri	,172
		4-5 Yıdan Beri	,001

		6 ve Üzeri Yıl	,019
Ailenizin Toplam Geliri	1 Yıllan Beri	2-3 Yıllan Beri	,029
		4-5 Yıllan Beri	,000
		6 ve Üzeri Yıl	,001

Tablo 89'un devamıdır.

Bireylerin sosyal yardım alma süreleri ile demografik değişkenler kıyaslandığında; yaş kriterinin temelinde 1 yıldan beri az alanlarla 2-3 yıl ve 4-5 yıl arasında yardım alanların arasında anlamlı bir farkın olduğu; cinsiyet temelli kıyaslama yapıldığında 1 yıl ile 6 ve üzeri yıl arasında; öğrenim durumunda ise bu durumun 1 yıl ile 4-5 yıl ve 6 yıl üstü arasında anlamlı bir fark ortaya çıkardığı göstermektedir. Sosyal güvence perspektifinde bakıldığında öğrenim durumuyla aynı halin ortada olduğu; bu durumun ailenin toplam güvencesi ile de aynı sonucu doğurduğu görülmektedir.

Tablo 90. Alınan Yardımın Kurumu ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaşınız	Gruplar Arasında	,781
Cinsiyetiniz	Gruplar Arasında	,000
Öğrenim Durumunuz	Gruplar Arasında	,136
Mesleğiniz	Gruplar Arasında	,244
Sosyal Güvenceniz	Gruplar Arasında	,000
Ailenizin Toplam Geliri	Gruplar Arasında	,000

Bireylerin almış olduğu yardım kurumları ile çeşitli değişkenler arasında anlamlılık ilişkisini ölçmek için yapılan Anova Testi sonucunda; yardım kurumları ile cinsiyet, sosyal güvence ve ailenin toplam geliri arasında anlamsal açıdan bir farkın olduğu görülmektedir. Bu farkı ölçmek adına Tablo 91'de Tukey Testi yapılmıştır.

Tablo 91. Cinsiyet, Sosyal Güvence ve Ailenin Toplam Geliri ve Yardım Kurumları Arasındaki Tukey Testi Tablosu

Bağımsız Değişken	Hangi Kurumdan Yardım Alıyorsunuz?	Hangi Kurumdan Yardım Alıyorsunuz?	Sig.
Cinsiyetiniz	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,010
	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,010
		Belediye	,000
		Sivil Toplum Kuruluşları	,004
	Belediye	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,115
		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,000
	Sivil Toplum Kuruluşları	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,978

		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,004
Sosyal Güvenceniz	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,003
		Diğer	,010
	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,003
		Belediye	,001
		Sivil Toplum Kuruluşları	,017
	Belediye	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,998
		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,001
		Diğer	,007
	Sivil Toplum Kuruluşları	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,991
		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,017
		Diğer	,018
	Ailenizin Toplam Geliri	Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
Sivil Toplum Kuruluşları			,045
Diğer			,005
Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü		Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,008
		Belediye	,009
Belediye		Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	1,000
		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,009
		Diğer	,006
Sivil Toplum Kuruluşları		Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,045
		Belediye	,055
Diğer		Sosyal Yardımlaşma (Kaymakamlık)	,005
		Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	,323
		Belediye	,006
		Sivil Toplum Kuruluşları	,102

Tablo 91'in devamıdır.

Yapılan analiz sonucunda; cinsiyet değişkeniyle yardım alınan kurumlar arasında kaymakamlık ile il müdürlüğü, il müdürlüğü ile belediye-STK'lar arasında anlamsal açıdan bir fark bulunmaktadır. Sosyal güvence değişkeniyle analiz sonucunda; kaymakamlık ile il müdürlüğü ve diğer yardım kuruluşları, il müdürlüğü ile belediye-STK'lar arasında,

belediye ile diğer yardım kuruluşları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Son değişken olan toplam gelir açısından ise kaymakamlık ile il müdürlüğü ve diğer yardım kuruluşları, il müdürlüğü ile belediyeler, belediyeler ile diğer yardım kuruluşları arasında fark bulunmaktadır.

Tablo 92. Çalışmama Nedeni ile Demografik Değişkenler Arasındaki Anova Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaşınız	Gruplar Arasında	,000
Cinsiyetiniz	Gruplar Arasında	,000
Öğrenim Durumunuz	Gruplar Arasında	,028
Mesleğiniz	Gruplar Arasında	,067
Sosyal Güvenceniz	Gruplar Arasında	,000
Ailenizin Toplam Geliri	Gruplar Arasında	,000

Bireylerin çalışmama nedenleri ile demografik değişkenler arasındaki anlamsal ilişkiyi ölçmek adına yapılan Anova Testi sonucunda; yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, sosyal güvence ve ailenin toplam geliri değişkenleriyle çalışmama nedenleri arasında anlamsal bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değişkenlerden sadece meslek değişkeni arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 93. Demografik Değişkenler ve Çalışmama Nedeni Arasındaki Tukey Testi Tablosu

Bağımsız Değişken	Çalışmama Nedeniniz Nedir?	Çalışmama Nedeniniz Nedir?	Sig.
Yaşınız	Hastalık	Yaşlılık	,000
		Emekli	,005
		Çocuklara Bakıyor	,000
		Diğer	,048
	Yaşlılık	Hastalık	,000
		Engelli	,000
		Çalışmak İstemiyor	,000
		İş Bulamıyor	,000
		Çocuklara Bakıyor	,000
		Diğer	,000
	Engelli	Hastalık	1,000
		Emekli	,033
		Çocuklara Bakıyor	,044
	Emekli	Hastalık	,005
		Engelli	,033
		Çalışmak İstemiyor	,005

		İş Bulamıyor	,000
		Çocuklara Bakıyor	,000
		Diğer	,000
	Çalışmak İstemiyor	Hastalık	,848
		Yaşlılık	,000
		Emekli	,005
	İş Bulamıyor	Hastalık	,183
		Yaşlılık	,000
		Emekli	,000
	Çocuklara Bakıyor	Hastalık	,000
		Yaşlılık	,000
		Engelli	,044
		Emekli	,000
	Diğer	Hastalık	,048
		Yaşlılık	,000
Emekli		,000	
Cinsiyetiniz?	Hastalık	Yaşlılık	,997
		Emekli	,007
	Emekli	Hastalık	,007
		Çocuklara Bakıyor	,003
	Çocuklara Bakıyor	Hastalık	,999
Emekli		,003	
Sosyal Güvenceniz Nedir?	Hastalık	Yaşlılık	,998
		Emekli	,000
	Yaşlılık	Hastalık	,998
		Emekli	,000
	Engelli	Hastalık	1,000
		Emekli	,000
	Emekli	Hastalık	,000
		Yaşlılık	,000
		Engelli	,000
		İş Bulamıyor	,000
		Çocuklara Bakıyor	,000
		Diğer	,023
	Çocuklara Bakıyor	Hastalık	1,000
		Emekli	,000
Diğer	Hastalık	,976	
	Emekli	,023	

Ailenizin Toplam Geliri Ne Kadardır?	Hastalık	Yaşlılık	,453
		Engelli	,132
		Emekli	,000
		İş Bulamıyor	,010
		Diğer	,039
	Yaşlılık	Hastalık	,453
		Emekli	,001
	Emekli	Hastalık	,000
		Yaşlılık	,001
		İş Bulamıyor	,007
		Çocuklara Bakıyor	,001
	İş Bulamıyor	Hastalık	,010
		Emekli	,007

Tablo 93'ün devamıdır.

Bireylerin çalışmama sebepleri ile değişkenler arasındaki anlamsal ilişkiyi ölçmek adına yapılan analiz sonucunda; bireylerin çalışmama sebebi olarak gördüğü hastalık ile yaşlılık, emeklilik, çocuklara bakma ve diğer sebepler arasında anlamsal bir farkın olduğu; yaşlılık ile bütün durumlar arasında bir anlamlı farkın olduğu; engellilik ile sadece emeklilik-çocuklara bakma nedenleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni temel alınarak yapılan diğer analizlerde emeklilik ile bütün durumlar arasında anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni ile değişkenler arasında anlamlı farkın olup olmadığına bakıldığında ise hastalık ile emeklilik; emeklilik ile çocuklara bakma; engellilik durumu ile emeklilik arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Sosyal güvence değişkeni ile değişkenler arasındaki anlamlı farkın analizi yapıldığında; hastalık ile emeklilik, yaşlılık ile emeklilik, engellilik ile emeklilik; emeklilik ile bütün durumlar arasında anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ailenin toplam geliri değişkeni ile çalışmama nedenleri arasındaki anlamsal ilişki tablosuna bakıldığında ise; hastalık ile emeklilik, iş bulamama ve diğer nedenler arasında anlamlı bir farkın bulunduğu, yaşlılık ile emeklilik arasında bir farkın bulunduğu, emeklilik ile hastalık, yaşlılık, iş bulamama ve çocuklara bakma arasında anlamlı derecede bir farkın bulunduğu görülmektedir.

Tablo 94. Demografik Değişkenlerle Yoksulluk Kültürü Puanları Arasındaki Anova Testi Tablosu

		Anlamlılık Değeri
Yaşınız	Gruplar Arasında	,347
Cinsiyetiniz	Gruplar Arasında	,001
Medeni Durumuz	Gruplar Arasında	,853
Öğrenim Durumunuz	Gruplar Arasında	,004

Mesleğiniz	Gruplar Arasında	,789
Sosyal Güvenceniz	Gruplar Arasında	,193
Ailenizin Toplam Geliri	Gruplar Arasında	,324
Herhangi Bir İşte Çalışıyor Musunuz?	Gruplar Arasında	,063
Ne Zamandan Beri Çalışmıyorsunuz?	Gruplar Arasında	,054
Geçim Sıkıntısı Yaşadığınızda Neden Feragat Ediyorsunuz?	Gruplar Arasında	,723
Ekonomik ve Sosyal Yardıma İhtiyacınız Var Mı?	Gruplar Arasında	,023
İnsanların Yardıma Muhtaç Durumda Olmasının Sebebi Kim?	Gruplar Arasında	,290

Tablo 94'ün devamıdır.

Bireylerin yoksulluk kültürü ölçeğinden almış oldukları puanlar ile demografik değişkenler arasındaki anlamlılık analizine yönelik yapılan Anova Testi sonucunda cinsiyet, öğrenim durumu ve ekonomik ve sosyal yardıma ihtiyaç olma durumları arasında anlamsal açıdan bir farkın bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farkın olduğunu tespit etmek için ise Tukey Testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 95'de verilmiştir.

Tablo 95. Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Yardıma İhtiyaç Olma Durumları ile Yoksulluk Kültürü Ölçeği Arasındaki Tukey Testi Tablosu

Bağımsız Değişken	Ortalama yeni	Ortalama yeni	Anlamlılık Değeri
Cinsiyetiniz?	2,00	3,00	,002
		4,00	,002
	3,00	2,00	,002
		4,00	,470
	4,00	2,00	,002
		3,00	,470
Öğrenim Durumunuz Nedir?	2,00	3,00	,007
		4,00	,005
	3,00	2,00	,007
		4,00	,417
	4,00	2,00	,005
		3,00	,417
Ekonomik ve Sosyal Yardıma İhtiyacınız Var Mı?	2,00	3,00	,021
		4,00	,051
	3,00	2,00	,021
		4,00	,876
	4,00	2,00	,051
		3,00	,876

Cinsiyet, öğrenim durumu ve sosyo-ekonomik yardım ihtiyacına ilişkin yoksulluk kültürü ile yapılan anlamlılık analizi sonucunda gruplar arasındaki farkı ölçmek adına yapılan Tukey Testi ile beraber; cinsiyet bağımsız değişkeni temelinde yoksulluk kültüründen ortalaması 2,5-3,00 arasında olanlar ile 3,00-4,00 arası ortalaması olanların arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Öğrenim durumu temelli bakıldığında ise durum cinsiyet ile aynı sonuçları göstermektedir. Sosyo-ekonomik yardıma ihtiyaç olma durumu ile 2,50-3,00 ortalaması olanlar ile 3,00-3,50 ortalaması olanlar arasında anlamlı bir farkın bulunduğu görülmektedir.

3.12. Araştırma Sonuçlarının Faktör Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinden biri olan “Faktör Analizi”nden yararlanılarak, bunun sonuçlarından elde edilen veriler ışığında katılımcıların yoksulluk ve yoksulluk kültürüne olan etkileri üzerinde durulmuştur. Bu analizin en önemli amaçlarından biri de analiz sonucuna göre çok sayıdaki değişken yerine, birbirinden bağımsız ancak anlamlı, daha az sayıdaki faktörlerin tespit edilip değerlendirilmesi olmuştur. Bu bağlamda faktör analizinde esas alınan nokta, fazla sayıdaki değişkenin daha az sayıdaki faktör ile açıklanmaya çalışılması ve böylece değişkenler arasındaki korelasyonların göz önünde bulundurulmasıdır (Özgür ve Güler, 2004: 77). Yani elde edilen faktörlerin her birinin değişkenlerinin incelenmesi ve birbirleriyle bağlantılı olanların isimlendirilip, anlamlandırılmaya çalışılması belli başlı yöntemlerden biridir (Özgür ve Güler, 2004: 77).

Yoksulluk ve yoksulluk kültürüne neden olan bu faktörler arasında; insanların çalışmayı reddederek sürekli yoksulluk içinde kalmaları, bunu tutum, davranış ve inançlarla ilişkilendirmeleri, sürekli devletten ve başkalarından yardım beklemeleri, bu durumu bir yaşam tarzı haline getirip hallerine razı olmaları ve bu durumda olmalarını kadere bağlamaları, çevre ve toplumla uyum sorunu yaşayarak toplum tarafından dışlanmaları vb. etkenler yer almaktadır. Bundan hareketle, öncelikle Sakarya ili için belirlemiş olduğumuz 15 değişkenin faktör analizine alınması yerine analize 13 değişken ile devam edilmesi uygun görülmüş ve her biri için yorumlamaya gidilmiştir.

Bu analizde, korelasyon katsayılarının büyüklükleri ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüklerini karşılaştıran bir indeks olan KMO ölçütü incelenmiş ve bu ölçüt % 64 olarak belirlenmiştir. İstatistikler sonucunda seçilen değişkenlerin birbirleri ile anlamlı korelasyonlar içerdikleri sonucuna varılarak, analize devam edilmesinin uygunluğu bir kez daha belirlenmiştir.

Tablo 96. KMO ve Bartlett Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		640
	Approx. Chi-Square	329,087
Bartlett's Test of Sphericity	df	78
	Sig.	,000

Faktörleştirme yapılırken, korelasyon matrisinin öz değerlerine karşılık gelen öz vektörlerin doğrusal elemanlarının hesaplandığı, Önemli Bileşenler Analizi (ÖBA) kullanılmıştır. Analiz sonrasında özdeğeri 1'den yüksek olan faktörlerin daha anlamlı olacağı göz önünde bulundurulmuş ve sonuç olarak 5 faktör üzerinde yoğunlaşmıştır.

Daha sonra bu 5 faktör için rotasyonsuz faktör yükleri matrisi incelenmiştir. Bu faktörlerin varyans açıklama yüzdeleri ise Tablo 96’da verilmiştir.

Tablo 97. Faktörlerin Varyans Açıklama Yüzdeleri

Faktörler	Öz Değerler	Varyans Açıklama Yüzdesi (Toplam)	Varyans Açıklama Yüzdesi (Birikimli)
1	2.219	17,066	17,066
2	1,828	14,060	31,125
3	1,275	9,811	40,937
4	1,193	9,177	50,114
5	1,005	7,730	57,844

Buna göre istatistiksel analizi yapılan sorular, yoksulluk ve yoksulluk kültürü görünümünü ölçmeye yönelik olarak likert ölçeği dâhilinde tasarlanmıştır. Ölçmek istediğimiz 13 adet likert ölçekli soru beş faktör şeklinde açıklanmıştır. Bu kapsamda; birinci faktör “Kader”, ikinci faktör “Aile”, üçüncü faktör “Tembellik”, dördüncü faktör “Toplumsal Refah” ve son olarak beşinci faktör ise “Dışlanma” şeklinde ele alınmıştır.

Tablo 97’den de anlaşılacağı üzere %17 ile en fazla açıklama gücüne sahip olan birinci faktörde yer alan ağırlıklı yükler; yoksulluk insanlığın kaderidir, yoksulluk Allah’tan gelen bir şeydir, insanlar yoksulluktan şansları sayesinde kurtulabilirler değişkenlerine aittir. Tüm bu değişkenlerin toplamı bize ağırlıklı olarak ilk faktörün “Kader” şeklinde adlandırılmasını sağlamıştır. Bu da bize kişilerin yaşamış oldukları koşulların değişmezliğine olan inançlarını, çektikleri sıkıntıları bir alınyazısı olarak görmelerini ve kaderci bir anlayışa sahip olmalarını hatırlatmaktadır. Bu bakımdan yoksulluğun kaderden veya şanssızlıktan kaynaklandığına inanılması, kişilerin yoksulluğu atlatması konusunda en büyük engeli ortaya çıkarmaktadır.

İkinci faktör; ailesinden destek görmeyen kişilerin yoksulluğu yenememesi, yoksul ailelerin çocuklarının da yoksulluğa mahkûm olması, annesiz veya babasız büyümenin yoksulluğa neden olması değişkenleri “Aile” faktörünü ortaya çıkarmaktadır. Gerek gelişmiş, gerekse de az gelişmiş ülkelerde yoksullukla yakından ilişkili faktörlerden biri olan aile yapısındaki değişiklikler bu konuda önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bilhassa çocuklar üzerinde etkin bir rol oynayan bu faktörde; ailelerin gelir durumu ile çocukların fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı yetişmesi arasında büyük bir ilişki vardır. Yani çocuğun sağlıklı ve dengeli bir ortamda yetişmesinde ailenin önemi tartışılmaz boyutlardadır (Avşar Kurnaz, 2007: 51) Dolayısıyla çocukların yoksul aile ortamında yetişmesi, ailelerin herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmaması, çocuklarına yeterli derecede sağlık ve eğitim olanağı sağlanamaması, ailenin kendi yaşadığı zorlukları çocuğa da yaşatmak mecburiyetinde bırakmaktadır. Ayrıca anne ve babasını kaybeden yetim çocuklar çeşitli işlerde daha büyük yüklerde çalıştırılması, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilerken onları pek çok konuda mahrum bırakmaktadır (Kavak, 2014: 41).

Üçüncü faktör incelendiğinde; yoksulluğun nedeninin tembelliğe bağlanması ve yine yoksulluğun cahillik ve bilgisizliğin birer nedeni olması değişkenleri ile karşılaşılmış, bu da bize “Tembellik” faktörünü hatırlatmıştır. Örneğin birçok ülkede gerek ekonomik,

gerekse de sosyal politikalara bağılı olarak geliştirilen yardım uygulamaları, her ne kadar yoksullukla mücadele konusunda önemli etkiler yaratmışsa da aslında bu tür uygulamalar kişilerde çalışmama isteğı ve tembellik gibi olumsuz sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Bu da insanları yardım alma eğilimine karşı birer alışkanlık haline getirmiş, onları tembelliğe sürüklemiştir. Böylece üretim faaliyetinde bulunarak bir gelir elde etmeye çalışmak yerine, çalışmadan bir nevi hazır konarak gelir elde etmek bu kişiler için kolay bir çözüm olmuştur. Bu yüzden de yoksulları her şeye hazır alıştırmaktansa onları tembellikten kurtararak çalışmaya özendirilecek ve yönlendirecek politika ve stratejiler geliştirmek, bu konuda alınan en önemli uygulamalardandır.

Dördüncü faktör olarak yoksulluk nedeninin ülke ekonomisine bağlanması, yoksulların oturmuş oldukları semtlerde ikamet edilmesinin yoksulluğa sebebiyet vermesi ile devletin yoksullara herkesten önce yardım etmesi gerektiğı beklentisi bunu “Toplumsal Refah” faktörü olarak adlandırmamızı sağlamıştır. Buna göre yoksul kesimlere gerekli olan desteğı vermek ve bu kesimlerin refah seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak bu faktörün temel taşıdır. Çünkü önemli olan bireylerin refahıdır ve bu durum mevcut ekonomik, sosyal ve kültürel duruma göre en iyi şekilde sağlanmalıdır.

Son olarak beşinci faktör de, yoksul ailelerde kadın ve çocukların şiddete maruz kalması ile yoksul insanların diğer insanlar tarafından dışlanması düşüncesi olarak “Dışlanma” faktörünü doğurmuştur. Yoksulluğun önemli boyutlarını oluşturan bu olgu, bireylerin tamamen veya kısmen içinde yaşadıkları toplumun dışında kalmalarına ve bu toplumda bütünleşmeyi sağlayan sosyal, siyasal ve ekonomik haklardan yararlanamama gibi durumları ortaya çıkarmaktadır. Yaptığımız bu analizde sosyal dışlanma daha çok; işsizlik ve gelir yetersizliğı gibi ekonomik nedenlerle, kadın ve çocukların aile veya toplum içerisinde şiddete maruz kalmaları gibi bireysel nedenlerle ortaya çıkmıştır. Daha çok kadınlar ve çocuklar üzerinde uygulanan ve bazen şiddetle bağlantılı olarak ortaya çıkan bu durum, kişilerin zamanla aile ve toplumla olan bağlarının zayıflayarak kopmasına kadar uzanmıştır.

Tablo 98. Faktörlerin Varyans Açıklama Yüzdeleri

	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör	5.Faktör
Yoksulluk İnsanın Kaderidir.	0,772				
Yoksulluk Allah'tan Gelen Bir Şeydir.	0,746				
İnsanlar Yoksulluktan Şansları Sayesinde Kurtulabilirler.	0,633				
Ailesinden Destek Görmeyen Kişiler Yoksulluğı Yenemezler		0,690			
Yoksul Ailelerin Çocukları da Yoksulluğa Mahkûmdur.		0,659			
Annesiz veya Babasız Büyüme Yoksulluğa Neden Olmaktadır.		0,653			
Yoksulluğun Nedeni Kişinin Tembel Olmasıdır.			0,711		
Yoksulluk Cahillik ve Bilgisizliğin Sonucudur.			0,679		
Yoksulluğun Nedeni Ülke Ekonomisinin Zayıf Olmasıdır.				0,505	
Yoksulların Oturduğu Bir Semtte Oturmak Yoksul Kalmaya Yol Açar.				0,581	

Devlet Yoksullara Herkesten Önce Yardım Etmelidir.				0,565	
Yoksul Ailelerde Kadın ve Çocuklar Şiddete Maruz Kalırlar.					0,745
Yoksul İnsanlar Diğer İnsanlar Tarafından Dışlanırlar.					0,736

Tablo 98'in devamıdır.

Yapılmış olan faktör analizi ölçeğinde karşılaştığımız Kader, Aile, Tembellik, Toplumsal Refah ve Dışlanma düzeylerinin oldukça yüksek oranlarda olduğu saptanmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak yoksulluk içinde yaşayan yoksul bireylerin, topluma katılma ve toplumla bütünleşme sürecinden mahrum kaldıkları anlaşılmaktadır. Yoksul kesimlerin bu durumdan çıkarılması için sivil toplum kuruluşlarına ve kamu kurumlarına büyük bir görev düşmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olan yoksulluk, kişinin hayatını devam ettirebilmesi adına gerekli asgari hayat düzeyini sürdürebilecek gelire sahip olamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak önceleri daha çok ekonomik nedenlere bağlanan bu kavram, günümüzde insani bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla toplumsal yapının etkisi ile belirli bir yaşam tarzına dönüşerek hem toplumsal, hem de kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken çok yönlü bir sorun olarak beliren yoksulluk kültürü ise hem yoksulluk, hem de kültür bağlantısına göre şekillenerek, toplumsal yapımızdan etkilenen yeni bir kavrama bürünmüştür.

Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmada, yoksulluk kültürü üzerinden Sakarya ilinde yaşayan yoksulların genel durumu belirlenmiş, bu olgu alan araştırmasıyla şekillendirilerek bireylerin yoksulluğu birer yaşam tarzı haline dönüştürüp dönüştürmedikleri konusunda saptamalarda bulunulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma ile yoksulluk kavramı üzerinde kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilmiş, yoksulluğun tanımı, türleri ve nedenleri üzerinde durularak, yoksulluk kültürüne değinilmiştir. Ardından araştırma verilerine ulaşılması adına Sakarya ili sınırları içerisinde yaşayan yoksul bireylerin genel durumu, alan araştırması ve gözlem tekniğiyle şekillendirilmiştir. Bu kapsamda gerek adreslerini temin ettiğimiz yoksul hanelerde yaşayan kişiler, gerekse de devlet ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alan toplam 230 hane üzerinde bir anket ve gözlem çalışması uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda bireylerin demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, sosyal yardım alma ile ilgili görüşleri, genel olarak sosyal dışlanma ve yoksulluk ile ilgili bakış açıları ölçülmüştür. Ayrıca ailelerin yaşayış tarzları, maddi durumları, dünyaya bakış açıları ile dışlanma boyutları tespit edilerek, bu durumun ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörler belirlenmiştir. Böylece bireylerin yoksulluğu birer kültür haline dönüştürüp dönüştürmediklerine dair saptamalarda da bulunulmuştur.

Bireylerle yapılan bu anket çalışması sayesinde ulaşılan sonuçlar ise genel olarak şu şekilde sıralanmaktadır:

- Araştırmacıların geneli kadın, evli ve ev hanımı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu da yoksulluk sınırı içinde yaşayan bireylerin genellikle cinsiyet dağılımının kadın bireylere odaklı bir eğilim içinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca grupların yaş dağılımları ise dengeli bir şekildedir.
- Bireylerin geneli okur-yazar olmayan kesimden meydana gelmektedir. Bu da kişilerin yoksulluk kültürü içinde bulunmasını etkileyen etmenlerden biri olarak görülmektedir. Böylece eğitimin, birey için yoksulluk seviyesini etkileyen en önemli etmenler arasında olduğu yeniden anlaşılmıştır.
- Bireylerin geneli çalışma hayatına giremedikleri için bu kişilerin geliri 1.200 TL ve altı olarak belirlenmiştir ve bu kişilerin genel olarak Genel Sağlık Sigortalı oldukları dikkatlerden kaçmamaktadır.
- Yapılan anket sonuçlarına göre kişilerin bağlı buldukları aile yapısı ise 3-4 kişilik geniş aile özelliği göstermektedir. Bu aileler 2+1 şeklindeki evlerde ikamet etmektedirler. Ancak ailelerin geniş olması evlerin de büyük olmasını etkilemektedir. Ayrıca bireyler

yeteri kadar gelir sahibi olamadıklarından evlerinde ısınma olarak soba kullanmaktadırlar. Aynı zamanda bu bireylerin evlerinde rutubet ve nemli oda gibi birtakım sorunlarla da karşılaşmışlardır.

- Genel olarak incelediğimizde bireylerin 6 yıl ve üstü çalışmadıkları, bunun sebebinin ise genellikle mesleki yetkinlik, eğitim, toplumsal değerlerin etkisi ile sağlık sorunlarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca bazı kişilerin hastalık nedeniyle 6 yıl ve üzeri, iş bulamama nedeniyle ise 2-3 yıl çalışamama durumunda kaldıkları da gözlemlenmiştir.
- Ekonomik sıkıntı içinde olan bireyler genel olarak başvuru merkezi için belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarına gitmektedirler. Buralardan aldıkları yardımlar ise genel olarak 1-6 yıl arası gibi bir süreyi kapsamaktadır. Alınan yardımların uzun süreli olması bireylerin yoksulluk kültürünü tamamen benimsedikleri sonucunu çıkartmaktadır.
- Bireyler aynı zamanda ekonomik anlamda dara düştükleri zaman sosyal aktivitelerinden de feragat etmektedirler. Çünkü yoksulluk kültürü bireylerin sosyal seviyelerini de olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bireyler almış oldukları yardımlardan memnun kalmakla birlikte yoksulluğa genel olarak kaderci bir bakış açısıyla bakmaktadırlar. Dolayısıyla yoksulluk kültürü içerisinde bulunan bu bireyler, devletin yoksul insanlara yardım etmesi gerektiği düşüncesi içindedirler. Ayrıca içerisinde buldukları bu duruma kaderci bir bakış açısıyla bakmalarına karşın, bundan çıkmanın tek başına yeterli olmayacağına da inanmaktadırlar. Bu da bireylerin yoksulluk içinde tembelliğe alışmaya doğru yöneldiklerini göstermektedir.
- Yoksulluk içinde bulunan kişilerin genel olarak devletten yardım istedikleri görülmekle birlikte yoksulluğu tembellik olarak gören bir kısım bireyin ise bu durumdan kurtulmanın yolunun çalışmak sayesinde mümkün olacağını vurgulamaktadırlar. Fakat çeşitli nedenlerden dolayı çalışamaz durumda olanların, bu durumdan çıkması için birer engel teşkil ettiği de ayrı bir sorunu ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kimi bireyler yoksulluktan, çok çalışarak kurtulabileceklerini düşünürlerken, kimileri de bu durumu şansları sayesinde atlatacaklarını belirtmektedirler.
- Sosyal aktivitelerinden feragat eden kişilerin almış oldukları yardımlar daha çok yakacak, gıda ve nakit türü yardımlardan meydana gelirken, bunlar giyim ve sağlık yardımı almamaktadırlar. Bu da bireylerin ana yoksulluk etmenlerinden olan gıda, yakacak ve nakit gibi faktörlerden eksiklik yaşadıklarını göstermektedir. İlk sayılan etmenlerin yanı sıra bireylerin giyim ve sağlık gibi ikincil sayılabilecek ihtiyaçları almaması ise öncelik sıralamasında sağlığı geri planda tuttıklarını işaret etmektedir.
- Devletin yoksullara herkesten önce yardım etmesini gerektiğini düşünen kişiler muhtaçlık kaynağını aile, devlet ve kader olarak görmektedir. Bireylerin bu duruma düşmelerinin nedenlerini ise kader, aile ve devlet şeklinde sıralamaktadırlar. Yoksulluğun cahillik ve bilgisizlikten kaynaklı olduğunu söyleyenler ise muhtaçlık kaynağını kader, aile, devlet ve son olarak da kendileri şeklinde sıralamaktadırlar.

- Maddi durumdan dolayı dışlandığını düşünen bireyler toplumun yoksulları dışlaması dolayısıyla kendilerinin de dışlanmaya maruz kaldıklarını, dışlanma konusunda ise ilk sırayı çevre ve komşuları aldıklarını belirtenlerin oranı oldukça yüksektir. Bu durumda kişilerin yoksulluk kültürü içinde olması, çevresi tarafından fark edilmekle birlikte müdahaleye dönük bir eylemde bulunulmadığı da ayrıca dikkat çeken hususlardan biridir.

Yukarıdaki sonuçlara istinaden yoksulluk sorununa karşı önerileri sıralamak gerekirse;

- ✓ Ülkemizde yoksulluğun azaltılması konusunda kamu ve sivil toplum kuruluşlarına pek çok görev düşmektedir. Örneğin daha fazla hane üyesinin işgücüne katılmasını ve istihdamını arttırmak için uygun iş alanlarının yaratılmasını sağlamak adına yoğun bir çalışma uygulanmalıdır. Bunun dışında; işgücü piyasasında önemli bir yer tutan düşük ücretli, güvencesiz, gelip geçici veya ücretsiz istihdamın azaltılması için yasal düzenlemeler yapılmalı, sosyal güvenlik kesintileri gibi kamu nitelikli politikalarda yoksullar yararına bu hanelerin harcanabilir gelirlerini arttırıcı uygulamalarda bulunulmalıdır.

- ✓ Tarımsal ve kırsal alanda artan yoksullaşmayı önlemek, ekonomik ve sosyal zayıflıkları gidermek adına yenilikçi politikalar belirlenmelidir.

- ✓ Kadınların daha yoksul olarak görüldüğü sonuçlara dayanarak, kadın bireylerin evlerinde veya işyerlerinde istihdam adına belediyelerin aktif projeler üretmesi öngörülebilir. Daha ileri boyutlarda ise devletin ilgili politikalarla kadınların istihdamını arttırıcı politikalar üretmesi sağlanabilir.

- ✓ Ülkemizde son yıllarda artan eğitim oranına rağmen hala okur-yazar olmayan kesimin sayısı düşük oranlarda bulunmamaktadır. Buna istinaden eğitim politikaları daha yapıcı olmalıdır.

- ✓ İşsizliğin ana kaynağı olan sağlık mühim bir problemdir. Bu yüzden sağlık politikasına yönelik çalışmalar yeterli olsa da yoksul ailelerin sağlık sorunlarına yönelik mahalle ve ilçe odaklı çalışmaların arttırılması gerekmektedir. Örneğin yoksul ailelere yönelik ilaç harcamalarında devletin daha esnek olması gerekmektedir.

- ✓ Yoksulluğa kadercı bir bakış açısıyla bakıldığında, yoksulluk kültürü içinde olan aile ve bireylere yönelik toplantı ve seminerler yoğunlaştırılmalı, bu bireylerin bilinçlenmesi adına psikolog, iktisatçı ve sosyal hizmet uzmanları ile birlikte düzenli olarak kongreler düzenlenmelidir.

- ✓ Bireylerin boş zamanlarını aktif bir şekilde değerlendirmeleri adına rekreasyon kavramı son derece önemlidir. Çünkü yoksul bireylerin sosyal aktivitelerle boş zamanlarını değerlendirmeleri, onları tembellikten alıkoyacak yöntemler arasındadır. Bu yüzden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi devletin ilgili bakanlıklarının istişareli politikaları sayesinde dezavantajlı gruplara ait faaliyetlere öncelik verilmesi sağlanmalıdır.

“Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği” adlı bu tez, Sakarya ili sınırlarında yaşayan yoksul kesimlere gerekli desteği vermek, bu kesimlerin refah

seviyelerini yükseltmek adına yapılacak çalışmalara birer katkı sağlamakta, yoksulluğu yoksulların dili ile anlamaya çalışan bir araştırma niteliği göstermektedir. Ancak yoksulluk ve yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahip olan kamu kurum ve sivil toplum kuruluşlarına düşen görevler, yadsınamayacak kadar önemlidir. Çünkü bu kurum ve kuruluşlardan yardım alan kişilerin gerek yoksulluk, gerekse sosyal yardımlar konusundaki görüşleri, aslında ülkemizde yoksulluk kültürünün oluşumunda mevcut durumu saptayan temel bir ilke niteliğindedir. Dolayısıyla bu tez çalışması, bu gibi sorunların çözümü için etkili politikaların belirlenmesinde ve bunların uygulanmasında alınan sorumluluklar karşısında yol gösterici olacağı için, ileriki dönemlerde yapılacak olan çalışmalar için de birer katkı mahiyetindedir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, N. (2008). Toplumsal Kaynakların Dağılımındaki Adaletsizliği Gizleyen Bir Kavram Olarak Yoksulluk Kültürü: İstanbul ve Gaziantep Örnekleri. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 3. (333-352).
- Açıkgöz, R. (2010). Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Yardım ve Dayanışma*. 1(2). (45-60).
- Açıkgöz, R. ve Ö. Ş. Yusufoglu. (2012). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 1(1). (76-117).
- Akın, M. H. (2007). Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi (85-97). *Kültür Sosyolojisi*. K. Alver ve N. Doğan (der.). Ankara.
- Akıpar, M., A. Şahin ve E. Zengin. (2012). Sosyal Yardımların Yerel Düzeyde Sunulması: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Provision of Social Welfare at the Local Level: Problems and Suggested Solutions). *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi (International Journal of Alanya Faculty of Business)*. 4(3). 21-28.
- Aksan, G. (2009). *Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 27. (9-19).
- Aktan, C. C. ve İ. Y. Vural. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri (1-32). C.C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Aktaş, A. (2004). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Akyazı, H. ve A. Ekinci. (2009). Enflasyon Hedeflemesi, Büyüme ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. *Bankacılar Dergisi*. 68. (3-19).
- Alanya, A. ve M. Swyngedouw. (2014). Şehir Bağlamı ve Türk Göçmenlerin Ayrımcılık Algısı: İki Belçika Şehrinin Eğilim Skoru Eşleştirmesiyle Karşılaştırması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34). (53-65).
- Altıparmak, S. (2008). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk/Eşitsizlik ve Çocuklar. *Çocuk Dergisi*. 8(2). (81-86).
- Aras, A. (2012). *Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Sakarya İli Kentsel Alan Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Arpacıoğlu, Ö. ve M. Yıldırım. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*. 4(2). (60-76).

- Arpacioğlu, Ö. (2012). *Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- Aslan A. E. ve A. E. Bilgili. (2003). Yoksulluk Algısı, İfadelenendirilme Tarzı ve Tutumlar: Bir İçerik Analizi Örneği. *Yoksulluk*. 1. (324-342).
- Ataöv, T. (1996). *Çatışmaların Kaynağı Olarak Ayrımcılık*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Avcı, N. (2003). Yükselen Bir Değer (!) Olarak Yoksulluk ve Türkiye. *Yoksulluk*. 1. (124-136).
- Avşar Kurnaz, Ş. (2007). Çocuk Yoksulluğu. *Aile ve Toplum*. 3(12). (47-55).
- Avşar Kurnaz, Ş. (2009). Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Şartlı Nakit Transferleri. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008) Bildirileri*. 2. (211-227).
- Aytaç, Ö. (2009). Kent, Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 1. (129-163).
- Baş, K. (2009). Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1). (49-70).
- Beken, H. G. (2006). *Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Bir Bakış*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bildirici, Z.. (2011). *Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bilen, M. ve M. Çalışır. (2013). Türkiye’de Yoksulluk Tuzağının Politik Belirleyicileri, *Akademik İncelemeler Dergisi*. 8(1). (321-345).
- Bilen, M. ve M. K. Şan. (2006). Yoksulluk Kültürü ve Türkiye’de Yoksulluk Sorunu. *Sivil Toplum*. 4(13).(167-178).
- Bilge, O. (2009). *Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Cennet, B. (2010). *Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.
- Ceren, A. (2013). *Kentsel Yoksullukla Mücadelede Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Adıyaman Kent Yoksulları Üzerinde Bir Alan Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Chronic Poverty Report (2005). www.chronicpoverty.org/uploads/publication_files/CPR1_chap1.pdf. Erişim tarihi: 18 Nisan 2016.

- Coşkun, M. N. (2005). Türkiye’de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili (181-198). *Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi*. H. Erlat (Ed.). Ankara.
- Coşkun, S. ve M. Tireli. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (3). (83-104).
- Çamur Duyan, G. (2010). Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği. *Aile ve Toplum*, 6 (22). (19-29).
- Çavuşoğlu, B. (2011). Türkiye’de Çalışan Yoksulluğunun Genel Görünümü (A General Overview of In-Work Poverty in Turkey). *Sosyal Güvençe Dergisi*. 1 (1). (22-33).
- Çeken, H., Ş. Ökten ve L. Ateşoğlu. (2008). Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2). (79-95).
- Çetinkaya, Ş. (2012). Asimetrik Bilginin Piyasalara Etkileri ve Finansal Krizlerdeki Rolü. *Sakarya İktisat Dergisi*, 1(2). (46-63).
- Çondur, F. ve M. Bölükbaş. (2014). Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*. 47(2). (77-93).
- Dağ, A. (2016). Eğitimde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Okul Sosyal Hizmeti, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 23. (467-48)0.
- Dağdemir, Ö. (1999). Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi: 1987-1994. *Hacettepe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 17 (1). (23-40).
- Dansuk, E. (1997). *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi*. (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi) Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Dayıoğlu, M. (2007). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Ölçüm Yöntemleri ve Yoksulluğun Belirleyicileri. *TİSK Akademi*. 2 (3). (83-105).
- Demir Şeker, S., N. Parlak Şahin ve R. Kurtipek. (2009). Yoksullukla Mücadelede Kamu Politika ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008) Bildirileri*. 1. (542-559).
- Demirtaş Madran, H. A. (2012). Sosyal Kimlik ve Ayrımcılık. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. (73-85).
- Doğan, İ. (2003). Türkiye Yoksulluğunun Sosyo-Kültürel Zemini. *Yoksulluk*. 1. (80-90).
- Dolar, D. ve A. Kraay. (2002). Growth is Good for the Poor. *Journal of Economic Growth*. 7. (195-225).

- DPT. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*. Ankara: Hayat Yayıncılık.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye'de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 6 (1). (143-154).
- Durusoy Öztepe, N. ve Ç. Ünlütürk Ulutaş. (2013). Bir Sosyal Dışlanma Biçimi Olarak Türkiye'de Refah Hizmetlerinden Dışlanma. *International Conference on Eurasian Economies*. (308-313).
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 25 (4). (83-88).
- Emin, E. (2016). *Küresel Adaletsizlik: Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu*. İstanbul: Pelikan Basım.
- Erdem, T. (2003). Yoksulluk Kimin Sorunudur?. *Ekonomik Yaklaşım*. 14 (49). (130-155).
- Erdem, T. (2006). Yoksulluk. (321-365). *Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler*. Ankara: Lotus Yayınevi.
- Erdoğan, N. (Ed.) (2007). *Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdut, T. (2005). İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü. *Çalışma ve Toplum*. 3. (11-49).
- Ergül, Ş. (2005). Yoksulluk Sağlık İlişkisi ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 8 (2). (95-104).
- Erol, N. (2006). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Es, M. ve R. Şengül. (2007). Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Gebze Örneği. *ICANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (10-15 Eylül 2007, Ankara) Bildirileri*. (357-373).
- Fırat, M. (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye'de Yoksulluk. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1). (185-206).
- Fidan, F. Z. (2009). Kadın Yoksulluğu-Yoksulluğun Kadınlaşması. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 2. (384-399).
- Gediklioğlu, G. (2015). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Gediz, B. ve M. H. Yalçınkaya. (2000). Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 6. (161-184).
- Genç, Y. ve İ. Barış. (2011). Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği (The Functionality of Decentralized Management in the Reconstruction of Social Services). *The Journal of Academic Social Science Studies*. 32. (95-117).
- Genç, Y. ve Y. Adıgüzel. (2011). Yoksullukla Mücadelede Önemli Bir Paradoks: Yoksulluk Kültürü. 7. *Ulusal Sosyal Hizmetler Kongresi (15-16 Nisan 2011, Ankara), Bildirileri*. (1-14).
- Gerşil, G. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. *Yönetim ve Ekonomi*. 22 (1). (159-181).
- Gül, H. ve C. Ergun. (2003). Mutlak Yoksulluk ve Nedenleri: Ankara Örneği. (389-401). *Yoksulluk*. 1. İstanbul.
- Gündoğan, N. (2003). Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi. (160-171). *Yoksulluk*. 1. İstanbul.
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *ASOMEDYA (Ankara Sanayi Odası Dergisi)*. Ocak-Şubat. (42-56).
- Gündüz, A. Y. (2006). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 5 (115). (34-55).
- Gündüz, M. (2008). Eğitim Yoluyla Yoksulluğu Üreten Zihni Kodların Çözülmesi Yolunda Mücadele. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 3. (253-268).
- Güneş, S. (Haz.). (2010). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Güneş, F. (2012). Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika. *Türkiye’de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Sonuçları ve Adana Özelinde Değerlendirilmesi Sempozyumu (20 Nisan 2012, Adana) Bildirileri*. (181-199).
- Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 24. (149-184).
- Gürsoy, S. (2011). *Sosyal Politikada Dönüşüm ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.
- Hekimler, O. (2012). Yoksulluk Mu Yoksunluk Mu? Sosyal Dışlanma Üzerine Bir Değerlendirme. *Tekirdağ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Sosyal Bilimler Dergisi*. 1. (1-28).

- Işık, O. ve M. Pınarcıoğlu. (2005). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İbrişim, N. (2008). *Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- İncedal, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Kabakçı, E. ve G. Günsoy. (2012). Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması. *Türkiye Ekonomi Kurumu (TEK) 3. Uluslararası Ekonomi Kongresi (1-3 Kasım 2012) Bildiri Kitabı*. (1-36).
- Kabaş, T. (2009). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Kabaş, T. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Kahraman, F. (2010). Çalışan Yoksulların Haklar İronisi: Metalaştırılmış Çalışanlar. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu (4-6 Kasım 2010), Bildiriler Kitabı*. Denizli. (153-170).
- Kahraman, F. (2011). *Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar: İstanbul Sancaktepe Kemal Türkler Mahallesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Kahraman, F. ve S. Sallan Gül. (2015). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1. (339-366).
- Kahramanca, H. (2015). *Sakarya’da Yaşayan Gürcülerde Evlenme Geleneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Kalaycı, S. (2015). *Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Dayanışma Geleneği -Yunus Emre Kültür Vakfı Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. Karaman.
- Kapar, R. (2010). Türkiye’de Çalışan Yoksullar. *Aso Dosya (Ankara Sanayi Odası Yayın Organı)*. Kasım-Aralık. (52-63).
- Karagöl, E. T. ve N. Dama. (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*, İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık.
- Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (2). (1-16).
- Karakaş, M. ve M. Çak. (2007). Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü. *Maliye Dergisi*. 153. (74-101).

- Kardam, F. ve İ. Yüksel. (2004). Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk. *Nüfusbilim Dergisi (Turkish Journal of Population Studies)*. 26 (45-72).
- Kavak, H. Z. (Haz.). (2014). *Dünyada Yetim Gerçeği*. İstanbul: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Kaya, M. F. (2013). Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 28. (175-193).
- Kaya, Z. (2012). *Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Kesgin, B. (2011). Çalışma Yaşamında Değişen Yoksulluk: Çalışan Yoksullar Changing Poverty at Working Life: Working Poor). *İş Ahlakı Dergisi (Turkish Journal of Business Ethics)*. 4 (7). (65-75).
- Kılıç, R. ve Ş. Çetinkaya. (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 34. (93-114).
- Kılıç, S. (2013). Çevre Sorunları ve Yoksulluk. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 5 (1). (9-20).
- Kızıler, N. (2017). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Transfer Harcamaları. *Journal of Life Economics*. 4 (1). (77-100).
- Kirazaldı, S. (2011). *Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü (Sakarya ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Koca, M. (2015). Sosyal Dışlanma Sorunu ve Asgari Gelir Desteğinin Gerekliliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (39). (501-510).
- Kocatepe, H. (2011). *Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu: Yalova İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Komasyon (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği). (2010). *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*. Ankara: Lebib Yalkın Yayınları.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*. 2 (3). (91-111).
- Kunduracı, N. F. (2011). Küreselleşme ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri. *Yardım ve Dayanışma*, 2 (3). (93-100).
- Kutlu, H. A. ve N. S. Demirci. (2011). Küresel Finansal Krizi (2007-?) Ortaya Çıkarıcı Nedenler, Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış ve Mevcut Durum. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 3 (2). (34-44).
- Kuyurtar, E. (2003). Mutlak Yoksulluğa İlişkin İki Etik Yaklaşım. *Yoksulluk*. (1). (111-123).

- Lordoğlu, K. ve M. Aslan. (2012). Türkiye İşgücü Piyasalarında Etnik Bir Ayırıcılık Var Mıdır?. *Çalışma ve Toplum*. 2. (117-146).
- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 5 (1). (144-161).
- Memişoğlu, D. ve A. Durgun. (2011). 2008 Ekonomik Krizi ve Türkiye’de Sağlık Sektörü Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13. (81-100).
- Metin, B. (2011). Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 2 (1). (117-151).
- Metin, B. (2015). Gelecek Nesillerin Yaşam Fırsatları İçin Ciddi Bir Tehdit: Çocuk Yoksulluğu. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 5 (2).(166-188).
- Mirza, A. (2016). Kenar Mahalleliğin Sinemadaki Yansımaları. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*. 1 (2). (21-33).
- Mutlu, K. (2012). *Ankara’nın Kentsel Yoksulluk Haritası*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları.
- Okumuş, H. Ş. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Okurkan Bursal, M. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Dünya Bankasının Rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.
- Onat, Ü. (2003). Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. *Yoksulluk*. 2. (8-21).
- Ökten, Z. ve T. Kale. (2009). Türkiye’de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar. *Amme İdaresi Dergisi*. 42 (3). (59-91).
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 33. (93-112).
- Özcan, A. ve Y. Karakılıçık. (2007). Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi (19-21 Ekim 2007, Çanakkale) Bildirileri*. (439-453).
- Özdemir, M. (2008). Kamu Politikalarında Eğitimin Yapısal Dönüşümü ve Yoksulluk. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 3. (237-252).
- Özdoğan, F. (2010). Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Yardım ve Dayanışma*. 1 (1). (97-113).
- Özgökçeler, S. ve D. Bıçkı. (2010). Özürlülerin Sosyal Dışlanma Boyutları: Bursa ve Çanakkale Örneklerinden Yansıyanlar. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu (4-6 Kasım 2010) Bildirileri*. (217-243).

- Özgür, E. ve H. Güler. (2004). 1. Düzeydeki 12 İstatistiki Bölgenin Gelişmişlik Durumlarının Faktör Analizi ile İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13 (1). (75-88).
- Öztornacı, B. ve P. Veziroğlu. (2012). Küreselleşme ve Türkiye’de Kırsal Yoksulluk. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (5-7 Eylül 2012, Konya) Bildirileri*. (290-298).
- Öztürk, A. B. (2008). Çocuk Yoksulluğunda Yaşama, Sağlık ve Beslenme Hakları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 19 (2). 67-80.
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları (Rural Poverty and Neo-Liberal Economy Policies). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*. 1 (5). (605-634).
- Öztürk, M. ve B. I. Çetin. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yasar University*. 3 (11). (2661-2698).
- Paker, M. (2012). Psikolojik Açından Önyargı ve Ayrımcılık. (41-52). *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul.
- Pire, Ö. (2011). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Rao, J. M. (2009). Çeşitlilik, Eşitlik ve Kalkınma. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 1. (57-82).
- Sapancalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3 (2). (115-140).
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*. 3. (51-106).
- Sapancalı, F. (2007-2008). Türkiye’de İşgücü Piyasası, Sorunlar ve Politikalar. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. 21 (2-3). (8-30).
- Sarı Gerşil, G. ve H. Yeşilyurt (2014). Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk: Türkiye’de ve Dünyadaki Perspektifi. *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı*. (1-9).
- Sarısoy, İ. ve S. Koç. (2010). Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi. *Maliye Dergisi*. (158). (326-348).
- Selek Öz, C. ve S. Yıldırım. (2009). Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü. *I. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu (22-23 Ekim 2009, Antalya) Bildirileri*. (453-463).
- Selim, R. (2001). Türkiye’de Bir Gelir Dağılımı Eşitsizliği Olgusu Olarak Yoksulluk. *İktisat Dergisi*. Ekim-Kasım. (35-38).

- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 11. (173-189).
- Şahin, M. (2005). Küreselleşme Kaynaklı Yoksulluk ve Yolsuzluk. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 25. (124-134).
- Şahin, T. (2010). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *Yardım ve Dayanışma*. 1(2). (71-80).
- Şahin, A. (2012). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından Yardım Alanların İşgücüne Katılımlarının Ölçülmesi: Gebze Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Şenses, F. (2014). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şentürk, M. (2009). Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları. *Sosyoloji Dergisi*. 18. (205-233).
- Tartanoğlu, Ş. (2010). Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 42 (1-13).
- Taş, Y. ve S. Özcan. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma, *International Conference on Eurasian Economies: Büyüme ve Gelişme*. III. (423-430).
- Taş, Y. ve S. Özcan. (2013). Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri. *International Conference on Eurasian Economies: Büyüme ve Gelişme*. III. (289-298).
- Taşcı, F. (2008). Türkiye’nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 55. (127-149).
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri. *Çalışma ve Toplum*. 2. (61-100).
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 14 (1). (277-296).
- Tümtaş, M. S. ve C. Ergun. (2014). Göç ve Yoksulluk Kışkırcısında Yıkılan Bir Kent: Van. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 5 (2). (1-23).
- Türk, T. ve H. Ünlü. (2016). Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 7 (14). (92-104).
- Türkdoğan, O. (2003). Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü. *Yoksulluk*. 1. (105-110).
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik (Social Aid and Social Security in Turkey Within Social State Context). *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*. 8 (3). (275-305).
- Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Uyan Semerci, P. (2012). Ayrımcılık Bağlamında Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. (189-198). *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul.

- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4 (2). (155-173).
- Üsküdar, R. (2008). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk. (<http://blog.milliyet.com.tr/turkiye-de-kentsel-yoksulluk/Blog/?BlogNo=118376>). Erişim tarihi 07 Mayıs 2016.
- Üzümcü, A. ve M. Korkat. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5 (8). (135-166).
- Yalçın, N. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Yamaç, Z. (2015). *Sakarya Destinasyonunun İmaj Algısına Yönelik Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Yanar, R. ve A. Şahbaz. (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8 (3). (55-74).
- Yaşar, M. R. ve R. Açıkgöz. (2011). Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani Gelişme ve Yardım Merkezi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (36). (405-429).
- Yıldırım, A. (2010). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. *Yardım ve Dayanışma*. 1 (1). (9-16).
- Yıldırım, S. ve A. Özdemir. (2013). Yapabilirlikten Yoksulluk Bağlamında Türkiye’de Kadın Yoksulluğu. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 2 (4). (50-83).
- Yıldız, M. Z. ve F. Alaeddinoğlu (2009). Öteki Kentin Öteki İnsanlarını Anlamak (Hakkârî’de Göç ve Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma). *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 1. (205-232).
- Yılmaz, B. (2008). Türkiye’de Sınıf-Altı: Nöbetleşe Yoksulluktan Müebbet Yoksulluğa, *Toplum ve Bilim*. 113. (127-145).
- Yılmaz, S. (2006). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Yusufoğlu, Ö. Ş. (2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yusufoğlu, Ö. Ş. ve Z. Kızmaz. (2016). Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elazığ Örneği. *Social Sciences (NWSASOS)*. 11 (1). (27-40).
- Yüceyılmaz, A. A. ve E. B. Sipahi (2009). Kentsel Yoksulluk Bağlamında Göç ve Kentsel Suç. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu (1-3 Şubat 2008, İstanbul) Bildirileri*. 2. (457-473).

- Zengin, E. ve C. Öztaş (2009). Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği. *Aile ve Toplum*. 4 (16). (19-36).
- Zengin, E., A. Şahin ve S. Özcan. (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 19 (2). (133-142).
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2011). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi. *Mediterranean Journal of Humanities*. 1 (2). (117-126).
- Zülfikar, B. Ş. (2010). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/76/oik610.pdf
f. Erişim tarihi: 18 Nisan 2016.
- www.data.worldbank.org/country/Qatar. Erişim tarihi: 08 Kasım 2016.
- www.ilo.org/actrav/ Erişim tarihi: 08 Kasım 2016.
- www.tuik.gov.tr. Erişim tarihi: 19 Kasım 2016.
- www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013. Erişim tarihi: 19 Kasım 2016.
- www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24579. Erişim tarihi: 19 Kasım 2016.
- <http://dirilispostasi.com/n-3231-yoksulluk-kulturuyule-mucadeledebilmek.html>. Erişim tarihi: 25 Şubat 2017.
- www.mfa.gov.tr/orta-afrika-kunyesi.tr.mfa. Erişim tarihi: 25 Şubat 2017.

EKLER

EK. 1: Anket Formu

	<p>Sayın Katılımcı;</p> <p>Bu anket formu “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.</p> <p>Elde edilen veriler bilimsel amacı dışında kesinlikle kullanılmayacak olup isim belirtmenize gerek yoktur.</p> <p>Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.</p>
---	--

1-)Yaşınız?

- a-() 20-30 b-() 31-40 c-() 41-50
d-() 51-60 e-() 61 ve üzeri

2-)Cinsiyetiniz?

- a-() Erkek b-() Kadın

3-)Medeni durumunuz

- a-() Evli b-() Bekâr c-() Eşi ölmüş
d-() Eşinden ayrılmış e-() Nikâhsız yaşıyor

4-)Öğrenim durumunuz nedir?

- a-() Okur-yazar değilim
b-() Sadece okuryazarım
c-() İlkokul mezunuyum
d-() Ortaokul mezunuyum
e-() Lise mezunuyum
f-() Üniversite mezunuyum

5-)Mesleğiniz nedir?

- a-() Serbest meslek b-() Çiftçi c-() İşçi d-() Memur
e-() Ev hanımı f-() Emekli g-() İşsiz h-() Diğer (.....)

6-)Sosyal güvenceniz nedir?

- a-() Emekli Sandığı b-() BAĞ-KUR c-() SSK
d-() Genel Sağlık Sigortası e-() Yok

7-) Hane reisinin bakmakla yükümlü olduğu kişi (çocuk ve diğerleri) sayısı nedir?

- a-() 1-2 b-() 3-4 c-() 5-6 d-() 7 ve üzeri

8-) Hane reisi kadın ise eşi?

- a-() Asker b-() Hasta c-() Vefat etmiş d-() Boşanmış
e-() Çalışmıyor f-() Tutuklu g-() Diğer (.....)

9-) Ailenizin toplam geliri nedir?

- a-() 0-400 TL b-() 401-800 TL c-() 801-1200 TL
d-() 1201-1600 TL e-() 1600 TL ve üzeri

10-) Oturulan konut tipi nedir?

- a-() Gecekondu b-() Apartman dairesi c-() Müstakil ev
d-() Prefabrik ev e-() Kapıcı dairesi f-() Diğer (.....)

11-) Oturduğunuz evin mülkiyeti kime aittir?

- a-() Kira
b-() Kendi evimiz
c-() Yakınlarımızın/Kira ödemedi oturuyoruz
d-() Apartman bakımı karşılığında ücretsiz oturuyoruz

12-) Oturduğunuz evde mutfak dışında kaç oda ve salon var?

- a-() 1+ara b-() 1+1 c-() 2+1 d-() 3+1 e- Diğer (.....)

13-) Oturduğunuz ev kaç metrekaredir?

- a-() 0-50 b-() 51-75 c-() 76-100 d-() 101- üstü

14-) Evinizi ısıtmak için ne kullanıyorsunuz?

- a-() Odun ve kömür sobası
b-() Merkezi ısıtma sistemi (Fuel oil, doğalgaz, kömür)
c-() Tüp gazlı, elektrikli soba
d-() Diğer (.....)

15-) Oturduğunuz evin ne tür problemleri var?

- a-() Isı yalıtımı yok
b-() Yeterli oda yok
c-() Aydınlık değil
d-() Rutubetli
e-() Tavan akıyor
f-() Ev içinde tuvaletin olmaması
g-() Diğer (.....)

16-) Oturduğunuz evde aşağıdakilerden hangileri vardır?

	Donatı Türü	Var (eski)	Var (yeni)	Yok		Donatı Türü	Var (eski)	Var (yeni)	Yok
1	Bulaşık makinesi				8	Uydu anteni			
2	Çamaşır makinesi				9	Güneş enerji sistemi			
3	Ocak				10	Şofben			
4	Buzdolabı				11	Müzik seti			
5	Derin dondurucu				12	Sabit telefon			
6	Renkli TV (Tüplü)				13	Cep telefonu			
7	LCD Plazma LED TV				14	Bilgisayar			

17-) Size veya birlikte yaşadığınız aile üyelerine ait herhangi bir motorlu taşıt var mı?

a-() Evet b-() Hayır

18-) Varsa ne tür bir motorlu taşıt olduğunu belirtiniz.

a-() Kamyonet b-() Kamyon c-() Traktör d-() Motosiklet
e-() Otomobil f-() Minibüs g-() Diğer (.....)

19) Herhangi bir gelir getiren işte çalışıyor musunuz?

a-() Evet b-() Hayır

20-) Çalışmıyorsanız ne zamandan beri çalışmıyorsunuz?

a-() 0-1 yıl b-() 2-3 yıl c-() 4-5 yıl d-() 6-üstü

21-) Çalışmama nedeniniz nedir?

a-() Hastalık b-() Yaşlılık c-() Engelli d-() Emekli
e-() Çalışmak istemiyor f-() İş bulamıyor g-() Çocuklara Bakıyor e-() Diğer (.....)

22-) Hane üyeleri arasında engelli biri var mı?

a-() Evet b-() Hayır

23-) Varsa engelin niteliği nedir?

a-() Görme b-() İşitme c-() Dil ve Konuşma d-() Bedensel e-() Zihinsel

24-) Sakarya'ya taşınalı ne kadar oldu?

a-() Sürekli burada oturuyorum b-() 1 yıldan az c-() 2-5 yıl d-() 6-9 yıl e-() 10 yıl ve üzeri

25-) Daha önce nerede ikamet ediyordunuz?

- a-() Köy b-() Kasaba c-() İlçe merkezi d-() İl merkezi e-() Diğer (.....)

26-) Sakarya'ya taşınmanızın sebebi nedir?

- a-() İş bulmak
b-() Daha iyi eğitim
c-() Daha iyi sağlık
d-() Yüksek gelir elde etmek
e-() Akrabaların yanında olmak
f-() Kira bedeli uygun
g-() Rahat bir yaşam sürmek için
h-() Ailevi nedenlerden ötürü
i-() Terör

27-) Oturduğunuz yer?

- a-() Şehir merkezi b-() Kenar mahalle c-() İlçe d-() Köy e-() Diğer (.....)

28-) İkamet ettiğiniz yer sizce yaşamak için uygun mu?

- a-() Çok uygun b-() Uygun c-() İdare eder d-() Uygun değil

29-) Mahallenizin ne tür problemleri var?

- a-() Gürültü var
b-() Temiz değil
c-() Hırsızlık var
d-() Güvenlik sorunu var
e-() Şehir merkezine uzak
f-() Problemi yok

30-) Herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşadığınızda nereye başvuruyorsunuz?

- a-() Aileme b-() Arkadaşlarıma c-() Yardım kuruluşlarına (STK)
d-() Kamu Kurumlarına (Belediye, Kaymakamlık) e-() Tefeciye
f-() Bankaya g-() Diğer (.....)

31-) Borcunuz var mı? Varsa kime/nereye?

- a-() Borcum yok b-() Aileme c-() Arkadaşlarıma
d-() Tefeciye e-() Bankaya f-() Bakkala-Markete
g-() Fatura (Su-Elektrik-Gaz-Telefon vb.) h-() Kira
i-() Diğer (.....)

32-) Geçim sıkıntısı yaşadığınızda nelerden feragat ediyorsunuz?

- a-() Gıda b-() Temizlik
c-() Giyim d-() Isınma
e-() Sosyal aktiviteler f-() Diğer (.....)

33-) Ekonomik ve sosyal yardıma ihtiyacınız var mı?

- a-() Evet b-() Hayır

34-) Hangi kurumlardan ekonomik ve sosyal yardım alıyorsunuz?

- a-() Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
b-() Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
c-() Belediye
d-() Sivil toplum kuruluşları
e-() Diğer (.....)

35-) Ne zamandan beri sosyal yardım alıyorsunuz?

- a-() 1 yıldan beri b-() 2-3 yıldan beri
c-() 4-5 yıldan beri d-() 6 yıl ve üzeri

36-) Ne tür sosyal yardım alıyorsunuz?

- a-() Gıda b-() Giyim c-() Barınma d-() Yakacak
e-() Kırtasiye f-() Sağlık g-() Temizlik h-() Nakit i-() Diğer (.....)

37-) Sosyal yardım aldığınız yere başvurmanız gerektiğini nereden öğrendiniz?

- a-() Ailemden b-() Komşularımdan c-() Radyo ve Televizyonlardan
d-() Gazete, Dergi ve Afişlerden e-() Muhtarlıktan f-() Diğer (.....)

38-) Ne sıklıkta sosyal yardım almaktasınız?

- a-() Haftada bir b-() Her ay c-() 3 ayda bir
d-() 6 ayda bir e-() Yılda bir f-() Daha seyrek olarak

39-) Hangi nedenle sosyal yardım almaktasınız?

- a-() İşsizlik nedeniyle
b-() Aylık gelirin az olması nedeniyle
c-() Ailenin kalabalık olması nedeniyle
d-() Sağlık sorunları nedeniyle
e-() Borçluluk nedeniyle
f-() Diğer (.....)

40-) Ne zamana kadar sosyal yardım almayı düşünüyorsunuz?

- a-() Devlet sosyal yardım yaptığı sürece
- b-() Düzenli geliri olan iyi bir iş buluncaya kadar
- c-() Çocukların Okulu bitinceye kadar
- d-() Borçlarımı kapatıncaya kadar
- e-() Bir ev sahibi oluncaya kadar
- f-() Çalışabilecek kadar iyileşince
- g-() Evleninceye kadar
- h-() Durumum düzeline kadar
- i-() Ölene kadar

41-) Almış olduğunuz sosyal yardımlardan memnun musunuz?

- a-() Çok memnunum
- b-() Memnunum
- c-() Kararsızım
- d-() Memnun değilim
- e-() Hiç memnun değilim

42-) Vatandaşların ekonomik ve sosyal yardıma muhtaç durumda olmasından size göre öncelikle kimler sorumludur?

- a-() Kendileri
- b-() Aileleri
- c-() Devlet
- d-() Kader
- e-() Diğer (.....)

43-)Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a-() Ailece evde otururuz
- b-() Kahveye giderim
- c-() El işi yaparım
- d-() Komşulara giderim
- e-() Gündelik işler yaparım
- f-() Diğer (.....)

44-)Sinemaya veya Tiyatroya gider misiniz?

- a-() Hiç
- b-() Nadiren
- c-() Ara sıra
- d-() Sık sık

45-) Aşağıdaki seçeneklerden hangisi şu anki ruhsal durumunuz ifade eder?

- a-() Kendimi çok iyi hissediyorum
- b-() Kendimi iyi hissediyorum
- c-() Kendimi kaygılı ve gergin hissediyorum
- d-() Ciddi ruhsal rahatsızlığımın olduğunu düşünüyorum
- e-() Ruhsal tedavi görüyorum.

46-) Geçmiş 5 yılda yaşam standartlarınızda bir değişim oldu mu?

- a-() Yaşam şartlarım düzeldi
- b-() Yaşam şartlarım kısmen düzeldi
- c-() Herhangi bir değişiklik olmadı
- d-() Yaşam şartlarım kötüye gitti
- e-() Yaşam şartlarım çok kötüleşti

47-) Maddi durumuzdan dolayı çevrenizden dışlandığınızı hissettiniz mi?

a-() Evet b-() Hayır c-() Fikrim yok

48-) Dışlandığınızı hissettiyseniz kimler tarafından olduğunu belirtiniz?

a-() Çevrem b-() Akrabalarım c-() Komşularım
d-() Ailem e-() Diğer (Belirtiniz.....)

49-)

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Yoksulluk insanların kaderidir.					
2	Yoksul insanlar diğer insanlar tarafından dışlanırlar.					
3	Devlet yoksullara herkesten önce yardım etmelidir.					
4	İnsanlar yoksulluktan çok çalışarak kurtulabilirler.					
5	İnsanlar yoksulluktan şansları sayesinde kurtulabilirler.					
6	Yoksul ailelerin çocukları da yoksulluğa mahkûmdur.					
7	Yoksulluğun nedeni kişinin tembel olmasıdır.					
8	Yoksulluk cahillik ve bilgisizliğin sonucudur.					
9	Ailesinden destek görmeyen kişiler yoksulluğu yenemezler.					
10	Yoksulluğun nedeni ülke ekonomisinin zayıf olmasıdır.					
11	Annesiz veya babasız büyümek yoksulluğa neden olmaktadır.					
12	Yoksulların oturduğu bir semtte oturmak yoksul kalmaya yol açar.					
13	Yoksulluk Allah'tan gelen bir şeydir.					
14	İş bulursam yoksulluktan kurtulabilirim.					
15	Yoksul ailelerde kadın ve çocuklar şiddete maruz kalırlar.					

50-) Anketör! (Evdeki eşyaların durumunu değerlendiriniz)

a-() Çok iyi b-() İyi c-() Normal d-() Yetersiz e-() Çok yetersiz

ÖZGEÇMİŞ

1982 Keşap/Giresun doğumludur. İlköğrenimini Küçükgeriş İlkokulu'nda, ortaöğrenimini Giresun Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini ise Giresun Endüstri Meslek Lisesi'nde 1998 yılında tamamladı. 2004 yılında Kocaeli Üniversitesi Derbent Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Ön Lisans Programı'ndan, 2006 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. 2005 yılının Ağustos ayında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mali İşler Birimi'ne atandı. 2017 yılından bu yana aynı kurumda Şef unvanı ile hizmetini sürdürmektedir.

